
Dokument nr. 5.

(1992–93)

**Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten
i tiden 1 januar–31 desember 1992.**

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	7
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	7
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	8
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	10
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	13
Forlegningsforhold	15
Kosthold	15
Tjenesteforhold	15
Permisjoner	17
Disiplinærsaker	18
Tillitsmannsordningen	18
Økonomiske forhold	19
Sosiale saker	19
Forsvarets skolevirksomhet	22
Vervede og kvinner	24
Befalssaker	26
Sivilt personell	31
Ombudsmannsnemndas befaringer	31

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1989 består ombudsmannsnemnda i perioden 1 jan 1990–31 des 1993 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell
Gunvor Schnitler, Trondheim
Liv Stubberud, Rakkestad
Ellen M. Wibe, Oslo
Ivar Johansen, Oslo

Ombudsmannsnemnda har i 1992 holdt møter

3 mars
16 juni
28 september
2 desember

I tillegg har nemnda i 1992 foretatt befaringer ved militære tjenestesteder slik:

Distriktskommando Trøndelag
Værnes flystasjon
Sør-Trøndelag forsvarsdistrikt/Sør-Trøndelag infanteriregiment nr 12
Luftkrigsskolen
Befallsskolen for Infanteriet i Trøndelag
Trøndelag sjøforsvarsdistrikt, Gruppe Agdenes
Ørland hovedflystasjon
Nord-Trøndelag forsvarsdistrikt/Nord-Trøndelag infanteriregiment nr 13, Steinkjer-sannan
Sanitetsregimentet
Hærens forsyningskommando

Nemnda har i år som tidligere vært representert på landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret som ble avviklet ved i Horten.

Ombudsmannen og kontorsjefen har også i år gitt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de kurs for tillitsvalgte som er avholdt ved forskjellige avdelinger.

Under nemndas befaringer blir det også vanligvis gitt en kort redegjørelse om ombudsmannsordningen og nemndas oppgaver.

Det er likevel nemndas oppfatning at det blant soldatene gjør seg gjeldende et ønske om bedre informasjon om ombudsmannsordningen, f eks under sesjon eller ved innrykk. Nemnda vil anbefale at en kortere orientering om ombudsmannsordningen innarbeides som del av et skriftlig informasjonsmaterieell for utdeling ved sesjon. Nemnda er gjort kjent med at Vernepliktsverket med virkning fra 1993 vil inkludere en kortere omtale av ombudsmannsordningen i sin informasjon til de vernepliktige som sendes ut sammen med tilfredshet at informasjonsrutinene overfor mannskapene er under stadig bedring. Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal skjer bl a ved at Ombudsmannen foreleser ved stabsskoler og på møter i befalsorganisasjonene.

Generelle synspunkter

Ombudsmannen har i 1992 behandlet i alt 105 klagesaker, hvorav 86 saker er mottatt i løpet av året. Dette er en økning på 21 saker i forhold til 1991. Til tross for denne økning i antallet individuelle klagesaker har Ombudsmannen og hans medarbeidere kunnet løse et stort antall tvistesaker ved uformell kontakt med partene uten at ordinær saksregistrering har funnet sted.

I de senere år har den kategorivise fordeling av soldatklagene vist at gruppen «sosiale saker» har representert en desidert hovedgruppe blant klagetemaene. Således var ca 40 % av klagene i 1991 registrert under denne gruppe som i hovedsak omfatter botillegg og stønader til dekning av gjeldsrenter.

Som opplyst i nemndas innberetning for 1991 har Forsvarsdepartementet med virkning fra 1 jan 1991 endret sosialkatalogen derhen at Forsvarets myndigheter nå har større muligheter til å yte stønad på videre skjønnsmessig grunnlag, slik at vanskelige tilfeller kan gis hjelp på rene sosiale kriterier.

Det er etter nemndas mening grunn til å anta at denne regelendring har hatt tilsiktet virkning, idet antallet klager i gruppen «sosiale saker» i 1992 utgjør kun ca 18 % av de registrerte klagetilfeller, mot 40 % i 1991.

Nemnda har tidligere påpekt de særlige økonomiske ulemper enkelte grupper av selvstendig næringsdrivende har hatt i forbindelse med pålagt HV-tjeneste og repetisjonsøvelser. Nemnda konstaterer med tilfredshet departementets forslag og Stortingets vedtak i hhv St prp nr 119 og Innst S nr 48, hvorved innføres en ordning med næringsbidrag for slike grupper. Etter det opplyste vil ordningen bli iverksatt i løpet av 1993. Nemnda vil følge ordningens praktisering med interesse.

Nemnda har mottatt Generaladvokatens refselsesstatistikk som viser en oppsiktsvekkende nedgang i antall refselsener i 1991 i forhold til 1990. Det samlede antall refselsener i Forsvaret var i 1991 6 447 mot 9 033 i 1990, hvilket innebærer en reduksjon på hele 28,6 %.

Nedgangen er jevnt fordelt på forsvarsgrenene, men prosentvis større i Nord-Norge og på Sør- og Østlandet enn på Vestlandet og i Trøndelag (ca 20 %). Det er særlig grunn til å merke seg at antallet refselsener for beruselse og andre forhold med tilknytning til alkohol har gått ned med over 43 %.

Antallet refselsener for skadeverk viser imidlertid en klar økning, men utgjør fortsatt bare ca 1 % av totalantallet. Foreløpige oversikter for 1992 synes å indikere at 1991-nivået holder seg stabilt.

Om årsaken til det reduserte antall refselsener uttaler Generaladvokaten bl a:

«Den sterke nedgangen fra 1990 til 1991 kan for en del forklares med at kravene til beredskap ble redusert høsten 1990, med den følge at en rekke forseelser som for sen innpassering og beruselse på beredskap er bortfalt som uaktuelle. Selv om det fortsatt er refsbart å vise seg beruset på offentlig sted eller militært område, vil moderate forseelser mot dette ikke så lett legges merke til nå.

Nedgangen er imidlertid såpass jevn og omfatter også andre avdelinger enn de egentlige beredskapsavdelinger, at man også bør se etter andre forklaringer.

Selv om nedgangen i tid er falt sammen med ny disiplinærlov med reglement, er det vanskelig å se hvor en årsaksforbindelse eventuelt skulle ligge.

Også grovere forhold synes å være i tilbakegang. Etter et topp-punkt i 1989 er det tegn til nedgang i antall saker oversendt krigsadvokaten med tanke på anmeldelse, fra godt og vel tusen til i området ni hundre.

Sett i forhold til kriminalstatistikken er tallene for disiplinærsaker og krigsadvokatsaker mer ajour, dette særlig fordi domfellelser gjerne kommer et år eller to etter den straffbare handling. Det er grunn til å se frem med en viss forventning til kommende års kriminalstatistikk, for å få klarhet i om de bedrede disiplinære forhold i Forsvaret er et isolert fenomen, eller en del av en bredere trend i samfunnet.»

Nemnda vil for sitt vedkommende antyde at denne positive utvikling med hensyn til disiplinærforholdene også har sammenheng med mer samarbeidsmotiverte holdninger og de mer moderne ledelsesprinsipper som nå preger soldatopplæringen.

Refselsesmidlet arrest er stadig sjeldnere i bruk og ble i 1991 anvendt i bare 6,4 % av refselsene, mot 7,6 % i 1990. Det tilsvarende tall for 1983 var 17,6 %. Bøter er anvendt i ca 83 % av refselsene.

Med bakgrunn i forholdene ved enkelte hæravdelinger på Østlandet, fant nemnda grunn til i 1991 å vie legetjenesten i Forsvaret særlig oppmerksomhet. Av Forsvarets sanitet fikk nemnda opplyst at legesituasjonen ved enkelte avdelinger var særlig prekær.

På nemndas vegne tok Ombudsmannen opp forholdene i særskilt brev til departementet. Saken er av såvel departement som FSAN og Hærstaben viet stor oppmerksomhet. Høsten 1992 ble nemnda orientert av Hærstaben om foretatte endringer av funksjonsplaner hvorunder vanskeligstilte avdelinger var tilført nye legestillinger. Nemnda antar at de gjennomførte planendringer har lagt grunnlaget for en betryggende legeservice for personellet ved de tidligere kriserammede avdelinger.

Legetjenesten for det norske FN-personell ble av nemnda tatt opp med FDI 4 som er militær forvaltningsmyndighet i denne sammenheng. Saken ble drøftet i et møte der gjeldende rutiner for legekontroll før, under og etter FN-engasjement ble viet særlig oppmerksomhet. Nemnda ble bl a gitt følgende opplysninger: Innrykkslegens rolle kan ofte fortone seg uvanlig, idet han ofte møter en klient som på grunn av sin sterke motivasjon for den omsøkte tjeneste er tilbakeholdende om sine eventuelle medisinske problemer. Søkerens sterke ønske om å bli tatt ut til FN-tjeneste gjør at legen må være særlig observant under sin undersøkelse slik at personer uten tilfredsstillende helsestatus ikke feilaktig blir godkjent for tjeneste. Erfaringene viser at søkerens motivasjon ofte ligger i et «fluktønske». Han ønsker å komme på avstand fra økonomiske problemer, arbeidsløshet, ekteskapsproblemer etc. I en slik situasjon har søkeren lett for å overvurdere eller overse sin faktiske helsetilstand.

Basert på erfaringene med tidligere FN-personell søkes legeundersøkelsen, før engasjement, likevel lagt opp slik at bare medisinsk skikkede blir tatt ut. Innrykkskontrollen ble betegnet som tilfredsstillende.

Legetjenesten under FN-oppdraget ute kunne imidlertid variere. Lønnsvilkårene for

norske leger som utfører FN-tjeneste er derfor bedret i løpet av 1992. Yrkesbefal som søker FN-engasjement gjennomgår ikke særskilt legekonsroll før utreise for FN-tjeneste. Om den oppfølgende legeservice etter endt FN-oppdrag ble det fortalt at bl a norske sykehus/medisinske institusjoner er blitt anmodet om å varsle Forsvaret når det er mistanke om at pasienten har skader som følge av FN-tjenesten. Noen generelle helseskader etter en 6 måneders periode i FN-tjeneste er hittil ikke konstatert, ble det opplyst.

Nemnda vil vise til at den pågående «Libanon-undersøkelsen» ventelig vil gi svar på viktige spørsmål vedrørende helseforholdene blant det norske FN-personell, men en foreløpig konklusjon synes likevel å måtte bli at helsetjenesten under tjenestegjøringen ute bør styrkes, at yrkesbefal som søker FN-tjeneste bør tilbys bedre forhåndskontroll og at kontroll og behandling av mulige følgeskader/sensskader etter tjenesten bør vies større oppmerksomhet. Det bør være såvel i den enkelte som i samfunnets interesse at man unngår å engasjere personell til en belastende tjeneste som vedkommende helsemessig ikke er egnet for.

Nemnda viser forøvrig til fullstendig referatprotokoll fra møtet under avsnittet om nemndas befaringer.

I sin innberetning for 1991 tillot nemnda seg å påpeke at de pågående og kommende omstillinger av vårt Forsvar neppe vil medføre redusert behov for omsorg, trivsel og adspredelse blant mannskapene. Nemnda tillot seg på denne bakgrunn å minne om at de mannskapsrelaterte tiltak innen velferdstjenesten bør sikres. Nemnda vil ikke utelukke at et mer intensivt tjenestemønster under en komprimert førstegangstjeneste vil kunne øke behovet for trivselsfremmende tiltak. Nemnda har med tilfredshet merket seg at en bred utredning av Velferdstjenestens organisering og virksomhet nå er igangsatt i særskilt utvalg.

Med bakgrunn i den høye arbeidsløshet blant nydimitterte soldater, har voksenoppføringsmidlene i Forsvaret i stor utstrekning blitt prioritert til yrkesrelaterte opplæringstiltak som generell yrkesorientering, individuell yrkesveiledning og jobbsøkerkurs. En hovedtyngde av soldatmassen i 1992 antas å ha fått del i Voksenoppføringsens virksomhet på dette område. Nemnda konstaterer likevel at arbeidsløsheten blant nydimitterte fortsatt holder seg på et høyt nivå. Sommeren 1992 var ledigheten blant nydimitterte rekordhøy med over 6 000 arbeidsledige i juli måned. På denne bakgrunn antar nemnda at det bør være

aktuelt å foreta en nærmere vurdering av om opplæringstiltakene er innrettet på en måte som sikrer maksimal nytteeffekt. En eventuell evaluering av opplæringstiltakene antas å burde gjennomføres i nært samarbeid med arbeidskraftmyndighetene.

Spørsmålet om statens rett til unndrivelse av bot ved trekk i soldatenes tjenestetillegg og dimisjonsgodtgjørelse har etter ulike initiativ, bl a fra Generaladvokaten og ved spørsmål i Stortinget, vært gjenstand for en nærmere utredning i Justisdepartementet. Det er blitt reist tvil om eksisterende lovgivning gir Statens innkrevingsentral tilstrekkelig hjemmel for å pålegge trekk i slike begrensede ytelser som nevnt.

Nemnda har fått opplyst at Justisdepartementets utredning konkluderer med at inndrivelse av bot ved trekk bare kan foretas dersom den vernepliktige har annen inntekt eller midler til eget underhold. Med dette antar nemnda at det med virkning fra 1992 ikke lenger pålegges trekk for bot overfor soldater som ikke har andre inntekter enn tjenestetillegg og dimisjonsgodtgjørelser.

Ved særskilt brev fra Forsvarsdepartementet ble nemnda orientert om departementets planer vedrørende etablering av en rådgivende nemnd for behandling av klager på repatriering (hjemsendelse) fra tjeneste i militære FN-operasjoner. Nemnda ble gitt anledning til å avgi synspunkter til departementets opplegg. Følgende uttalelse ble avgitt:

«Ombudsmannen og ombudsmannsnemnda har gjennomgått og drøftet det skisserte opplegg for etablering av en rådgivende nemnd i repatrieringssaker for det norske FN-personell.

Ombudsmannsnemnda har merket seg at den påtenkte nemnd utelukkende skal ha status som et rådgivende organ for vedkommende forvaltningsorgan i Forsvaret som behandler individuelle klager i repatrieringssaker. Forslaget om å etablere en slik nemnd synes å være begrunnet i rettssikkerhetshensyn for den repatrierte.

Ombudsmannsnemnda vil uttale sin støtte til dette motiv, men har for sitt vedkommende ikke grunnlag for å anta at myndighetenes behandling av repatrieringssaker hittil ikke har ivaretatt rimelige rettssikkerhetshensyn.

Da en fra vår side betrakter nemndsetableringen som en mer intern forvaltnings sak som ikke berører personellens adgang til å prøve sine saker for Ombudsmannen for Forsvaret, finner en heller ikke grunn til kommentarer vedrørende den foreslåtte sammenheng av nemnda.

Det ville fra ombudsmannsnemndas side være ønskelig om det nye klageorgan også kunne informere klageren om hans rett til å bringe saken inn for Ombudsmannen for Forsvaret.»

På Forsvarsdepartementets anmodning har nemnda avgitt høringsuttalelse vedrørende utkast til ny forskrift om tiltak og undersøkelser m v ved ulykker og hendelser i Forsvaret. På samme måte har nemnda gitt uttalelse til departementets utkast til ny forskrift om bilighetserstatning i Forsvaret. Begge uttalelser er inntatt i nemndas møteprotokoll som følger denne innberetning som uttrykt vedlegg.

Med bakgrunn i egne iakttakelser og henvendelser fra ansatte i Forsvaret, har nemnda funnet grunn til å rette oppmerksomheten mot Forsvarets kjøp av konsulenttjenester. Etter å ha innhentet nærmere informasjon skrev Ombudsmannen på nemndas vegne følgende brev til FD:

«Etter Stortingets instruks skal Forsvarets ombudsmannsnemnd bidra til å sikre rettighetene for Forsvarets personell og samtidig medvirke til effektivisering av Forsvaret. Jfr instruksens § 1.

I samsvar med dette oppdrag har nemnda funnet grunn til å rette oppmerksomheten mot enkelte påstander fra ansatte og organisasjoner for ansatte i Forsvaret i forbindelse med etatens kjøp av ekstern bistand.

Det er bl a hevdet at Forsvarets egne personellrammer er redusert, stillinger holdt ubesatt, samtidig som det har funnet sted en utvidet bruk av innleiet konsulentbistand. Det er blitt påstått at denne utvikling medfører økte kostnader, redusert kvalitet på det utførte arbeid og usikkerhet blant Forsvarets egne ansatte.

Som ledd i nemndas innhenting av nærmere informasjon om saksforholdet har en motatt brev fra BFO av 18 mai, NTL av 16 jun og fra representanter for ansatte ved HFK datert 12 okt d å. En kopi av brevene følger vedlagt.

Som det vil fremgå av de nevnte vedlegg fremholdes bl a at kjøp av konsulentbistand kan medføre at Forsvaret avskjæres fra oppbygging av nødvendig kompetanse i egen stab og således pådras et vedvarende behov for kjøp av ekstern bistand ved løsningen av kvalifiserte arbeidsoppgaver. Dette vil på sikt kunne medføre at viktige funksjoner i Forsvaret vil være avhengig av, eller prisgitt, kompetanse utenfor Forsvarets selv.

Det tilligger ikke ombudsmannsnemnda å drøfte de rent økonomiske eller budsjettmessige innvendinger mot de omhandlede forhold. Nemnda er innforstått med at Forsvaret som arbeidsgiver har vid adgang til å organisere sin virksomhet etter egne vurderinger. Når det imidlertid gjelder forholdet til Forsvarets egne ansatte, finner nemnda likevel å ville formidle den uro som synes å gjøre seg gjeldende. Nemnda finner også grunn til å minne om det ansvar for faglig og personlig utvikling av egne ansatte som påhviler arbeidsgiver etter kap 2 § 12 i Lov om arbeidervern og arbeidsmiljø m v av 4 feb 1977 nr 4.

Nemnda er kjent med at departementet ved brev av 29 jan d å har instruert FO om visse budsjettmessige forhold i relasjon til «sperging» av stillinger.

Med sikte på mulig omtale av saken i Dok 5 for 1992 ville nemnda være takknemlig for de-

partementets kommentarer til det ovenstående.»

Denne henvendelse ble av departementet besvart slik:

«Det vises til brev fra Ombudsmannen for Forsvaret datert 20 oktober i år.

Forsvarsdepartementet refererer til «Bestemmelser vedrørende anskaffelser i Forsvaret» (BAF), der kjøp av konsulent- og eksperttjenester er regulert. Bestemmelsene gir retningslinjer for hvilke betingelser som skal legges til grunn for slike kjøp.

Forsvarsdepartementet fant imidlertid i 1990 grunn til å innskjerpe regelverket og skrev 9 november s å et brev til Forsvarets overkommando m fl om kjøp av konsulenttjenester i Forsvaret. Kopi av brevet vedlegges. Departementet har hatt som mål, at ved siden av den nødvendige ekspertise skal en totaløkonomisk vurdering legges til grunn ved kjøp av konsulenttjenester.

Resultatene av rapporteringen som er anmodet om i refererte brevets pkt 6 er avhengig av et sammenlikningsgrunnlag over noen år. Departementet forventer ikke å ha et rimelig vurderingsgrunnlag før etter noen års rapportering.

Forsvarsdepartementet vil imidlertid, på bakgrunn av Ombudsmannens brev, påny innskjerpe reglene overfor Forsvarets overkommando.»

Nemnda anser seg tilfreds med departementets reaksjon, men vil fortsatt ha saken under oppmerksomhet.

Som vanlig har nemnda også i 1992 foretatt besøk/befaringer ved en del militære tjenesteteder. Nemndas befaringsvirksomhet har sin bakgrunn i instruksens § 6 3. ledd, hvorved nemnda søker å ivareta innsikt i praktiske forhold av betydning for personellet tjeneste i Forsvaret. Nemnda har merket seg at Stortingets forsvarskomiteé gjennom sin behandling av ombudsmannsnemndas innberetning for 1991 bl a uttalte:

«Komiteen vil understreke at tillitsvalgte for mannskaper og befal i god tid blir informert om ombudsmannsnemndas besøk, slik at de også kan påvirke det program som legges opp.»

Nemnda er kjent med departementets og FOs oppfølging av denne saken og forutsetter at avdelingene følger opp dette i praksis.

Ved sine befaringsrapporter som regelmessig forelegges våre sentrale forsvarsmyndigheter, søker nemnda å bidra til at personellet sikres mest mulig likeverdige tjenestetilbud, uavhengig av våpengren eller geografisk beliggenhet av tjenestestedet. Det er nemndas erfaring at befaringsrapportene blir nøye gjennomgått av FO og FD og på rimelig måte

blir fulgt opp i samsvar med nemndas bemerkninger.

I forbindelse med befaringene i 1992 har nemnda særlig funnet grunn til å rette oppmerksomheten mot bestemte bygningsmessige forhold ved 330-skvadronens hangar og messeforholdene på Ørland hovedflystasjon. Nemnda har fått opplyst at utbedringsarbeidene ved 330-skvadron blir iverksatt tidlig i 1993. Vedrørende messeforholdene ved flystasjonen har departementet opplyst at saken er høyt prioritert i FO. Nemnda håpet at det planlagte felles messebygg kan la seg realisere snarest mulig. Hensynet til arbeidsforholdene for messepersonellet og mulighetene for en økonomisk rasjonell messedrift ved hovedflystasjonen tilsier en snarlig løsning.

Ved Sanitetsregimentet, Lahaugmoen ble nemndas oppmerksomhet særlig rettet mot forholdene vedrørende avdelingens kjøretøyvedlikehold som lider under mangelen av vedlikeholdshall. Under dagens forhold må selv vintervedlikehold av kjøretøyene finne sted utendørs, noe som må ansees lite forsvarlig arbeidsmiljømessig og antas å måtte medføre en redusert vedlikeholdsstandard ved avdelingen.

Fra departementet har nemnda fått opplyst at avdelingens ønske om vedlikeholdshall er registrert i planverket, men at byggestart ikke vil skje før etter 1994. Nemnda vil anbefale at prosjektet gis nødvendig prioritert.

Som det vil fremgå av nemndas befaringsrapporter har de tillitsvalgte, særlig for det sivile personell, etterlyst bedre informasjon og større åpenhet vedrørende omorganiseringsplaner, eventuell nedbemanning etc. Nemnda anser dette forhold som et særlig personalpolitisk anliggende for myndighetene i forbindelse med de betydelige omstillinger av vårt forsvar i årene som kommer.

Med henvisning til omtalen av sak III på side 17 vil nemndas medlem Ivar Johansen uttale at en ikke kan se at den vernepliktiges fortid som medlem av en kristen organisasjon som ikke tillater sine medlemmer å avtjene militærtjeneste eller sivil tjeneste skal kunne benyttes som begrunnelse for at han ikke gis nødvendig sikkerhetsklarering til et MP-kurs. Sikkerhetsklarering kan «gis når det ikke foreligger rimelig grunn til tvil med hensyn til vedkommende persons pålitelighet, lojalitet og sunne dømmekraft». I dette tilfelle var militærnektelsen en konsekvens av hans medlemskap i den kristne organisasjonen. En unnlattelse av å følge opp dette ville bragt ham i alvorlig konflikt med bevegelsen. Når vedkommende allikevel senere bryter med bevegelsen og reviderer sin holdning til militærtjeneste, vitner dette om en selvstendig, påli-

telighet og dømmekraft det står respekt av. Utfra de foreliggende opplysninger i saken mener dette medlem at vedkommende burde fått sikkerhetsklarering. Dette desto mer som det forutsettes at en MP-utdannelse ikke nødvendigvis gjør høy sikkerhetsklarering.

Den klareringspraksis som denne saken avslører bør etter dette medlems mening bringes til opphør.

SAKER SOM ER BEHANDLET AV OMBUDSMANNEN

I 1992 har Ombudsmannen mottatt 86 nye registrerte saker. I tillegg er behandlet en rekke saker fra tidligere år. I 38 av de ferdig behandlede saker er avgjørelsen endret i favør av klageren.

Som opplyst foran i beretningen har det i tillegg til de registrerte klagesakene vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene. Det er også i 1992 kommet henvendelser som er henvist til andre organer, f.eks. til Stortingets ombudsmann for forvaltningen, som rette vedkommende.

Saksfordelingen på forsvarsgrener og kommandoområder ser slik ut i 1992:

FD – fellesstaber	10 %
Hæren	48 %
Sjøforsvaret	22 %
Luftforsvaret	16 %
Heimevernet	4 %

Verneplikt, utskrivning, rulleføring

Det er i 1992 behandlet en sak i denne gruppe.

Ombudsmannens kontor mottar stadig henvendelser med spørsmål om mannskape-nes muligheter for rulleføring og tjenestegjøring etter individuelle ønsker. Det synes fortsatt å være behov for bedre informasjon om mulighetene for overføring fra en våpengren til en annen, eller overføring fra en type tjeneste til en annen. Det må antas at den pågående omorganisering av utskrivningsvesenet og etableringen av vernepliktsverket vil gi muligheter for bedring av informasjon og større muligheter for disponering av personellet på en måte som kan forene individets og Forsvarets ønsker.

I informasjonens interesse gjengis Ombudsmannens brev på en konkret henvendelse om overføringsmulighetene:

«Jeg oppfatter Deres brev som et spørsmål om eventuelle muligheter for overføring til annet tjenestested eller annen våpengren.

Uten å ha kjennskap til Deres nåværende militære status, herunder om De skulle være rulleført for eventuell spesiell tjeneste som kan begrense overføringsmulighetene, vil jeg gi følgende generelle kommentarer:

Med hjemmel i Vernepliktslovens § 7 har militære myndigheter rett til å beordre vernepliktig personell til militærtjeneste etter tjenestelige behovsvurderinger. Imidlertid er personellet etter reglene i BUV del III 5 gitt anledning til på nærmere angitte vilkår – under og etter førstegangstjenesten – å søke om overføring til annen tjeneste eller annet tjenestested.

Slik søknad må være begrunnet f.eks. i flytting, endret tjenestedyktighet, ervervede særkvalifikasjoner av stor betydning for annen type militærtjeneste, eller tjeneste annet sted eller i annet våpen. Eventuell søknad må av den vernepliktige sendes til egen rulleførende enhet som også vil kunne gi nærmere opplysninger i forbindelse med overførings-saken.

Søkere som måtte mene seg urettmessig behandlet av de militære myndigheter har anledning til å bringe sin sak inn for Ombudsmannen for Forsvaret som nøytral klageinstans.»

En 28 år gammel vernepliktig ønsket å høre Ombudsmannens mening om Forsvaret kunne ha rett til å innkalle ham til førstegangstjeneste til tross for at han nå hadde passert Vernepliktslovens grense på 28 år. Klageren hadde i mange år hatt utsettelse med førstegangstjenesten på grunn av legestudier i utlandet.

Etter en viss oppklarende korrespondanse kunne Ombudsmannen avslutte saken med følgende redegjørelse og konklusjon til klageren:

«Deres brev må betraktes som en klage over innkallingen til førstegangstjeneste fra januar 93. Klagen sees begrunnet med at det ikke skyldes Deres forsømmelse at tjenesten ikke er påbegynt/avtjent tidligere. De mener derfor nå å være uforpliktet til å avtjene førstegangstjenesten grunnet Deres alder.

Grunnet kort tid til det aktuelle fremmøtetidspunktet ble saken tatt direkte opp med ordinær ankeinstans, Vernepliktsverket, ved vårt brev av 19 f m.

Vernepliktsverket har i samråd med Generaladvokaten vurdert saken, men det er ikke funnet grunnlag for å annullere innkallingen til førstegangstjenesten fra jan 93.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor må bemerkes: Deres anførsler vedrørende den vernepliktiges alder for påbegynnelse av førstegangstjenesten er regulert i Vernepliktsloven § 12, 2. ledd. Etter en lovendring trådte i kraft fra 1 jan 91 lyder bestemmelsen slik:

«Plikt til førstegangstjeneste i fred bortfaller når den ikke er påbegynt innen utløpet av det år den vernepliktige fyller 28 år, eller, hvis forsinkelsen er forårsaket av ham selv, innen utløpet av det året han fyller 33.»

Etter nevnte lovendring er det ikke lenger spørsmål om den vernepliktiges egen forsøm-

melse, men om forsinkelsen er forårsaket av ham selv. 28-årsregelen og de omtalte villighetserklæringer har derfor ikke den samme betydning som før lovendringen.

På bakgrunn av sakens forhistorie og etter Deres brev til Forsvarsdepartementet vedrørende 28-årsregelen, ble De ved brev fra Forsvarets sanitet datert 21 jul d å beordret til førstegangstjeneste fra 28 jul d å. De ble dermed gitt adgang til å påbegynne førstegangstjenesten sommeren 92. Etter de foreliggende opplysninger synes tidspunktet å ha passet meget dårlig for Dem, og tjenestestedet ville heller ikke nå blitt i samsvar med Deres ønsker. I betraktning av den svært korte innkallingsfrist er der forståelig at De under omstendighetene fant det problematisk på å påbegynne militærtjenesten den 28 juli. Det legges til grunn at De på nevnte bakgrunn inngikk avtale med FSAN om å starte førstegangstjenesten fra jan 93.

Etter en samlet vurdering av sakens relevante elementer i relasjon til Vpl § 12, 2. ledd kan det ikke sees at forsinkelsen med påbegynt førstegangstjeneste kun er forårsaket av Forsvaret. Hovedårsaken til forsinkelsen må etter vårt syn skyldes Deres utenlandsstudier, således at den utsatte innkallingen først og fremst har vært i Deres interesse. Det kan således ikke sees at plikten til førstegangstjeneste er bortfalt etter Vpl § 12, 2. ledd.

Med henvisning til det ovenstående kan det etter vårt syn ikke sees grunn til å rette kritikk mot Forsvarets avgjørelse vedr innkallingen for fremmøte til tjenesten fra januar 1993.»

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det i år behandlet 16 saker, hvorav en fra foregående år. I åtte av sakene er avgjørelsen endret i klagerens favør.

I denne saksgruppe finner man vanligvis klagetemaer som krever en nøye avveining mellom klagerens private/sivile interesser og Forsvarets tjenestlige behov. Det er Ombudsmannens erfaring at militære myndigheter vanligvis viser stor vilje til å imøtekomme velbegrunnede sivile behov hos mannskapene.

I

En vernepliktig som var innkalt til en tre uker lang repetisjonsøvelse klaget over å ha fått avslag på sin utsettelsessøknad. Klageren forklarte at han en tid etter å ha fått innkallingen til høstens øvelse, var opptatt som elev ved en skole. Fra skolen forelå melding om at elever med fravær over to uker ikke kunne påregne vitnemål med bestått eksamen.

Etter Ombudsmannenøs kontakt med ankeinstansen ble klageren innvilget utsettelse.

II

En soldat i Luftforsvaret ønsket Ombudsmannens bistand i forbindelse med en søknad om utsettelse med resterende første-

gangstjeneste. Mannskapet opplyste at han i dagene før innrykk ved rekruttskolen var blitt stillet i utsikt en tre-årig lærlingekontrakt hvor tiltredelse senest kunne finne sted etter fullført rekruttskole. Ved telefonisk henvendelse til den innkallende vernepliktsforvaltning hadde han angivelig fått opplyst at utsettelse med resttjeneste etter fullført rekruttskole nok kunne påregnes.

Klageren hadde gjort arbeidsgiveren kjent med dette og fått arbeidsgiveren løfte om at lærlingetilbudet ville stå ved lag i påvente av dimisjon etter fullført rekruttskole.

Selve lærlingekontrakten var imidlertid undertegnet av partene ca en måned etter påbegynt militærtjeneste. Reglene om utsettelse gir ikke den vernepliktige noen rett til utsettelse under omstendigheter som de foreliggende.

Av likbehandlingshensyn og personellmessige årsaker hadde de militære myndigheter (Luftforsvaret) funnet å måtte avslå søknaden om utsettelse med resterende tjeneste.

Etter korrespondanse med militære myndigheter og den angjeldende arbeidsgiver, ble det klarlagt at klageren nok ville ha muligheter for lærlingekontrakt i samme firma også neste år etter fullført militærtjeneste.

Avslaget på søknaden om utsettelse med militærtjenesten ble deretter stående uendret.

III

En vernepliktig som hadde fått avslag på søknad om utsettelse med militærtjenesten fra jan 1993 til juli 1993 ønsket bistand i forbindelse med at saken var anket til overordnet vernepliktsforvaltning. Klageren gjorde rede for saken bl a slik:

«Jeg var ferdig med videregående juni 92. Jeg hadde liten tro på at jeg skulle få meg arbeid etter skolen, og var innstilt på militæret i jan 93. Nå har jeg imidlertid vært så heldig å få meg arbeid ved X skole på Y. Der arbeider jeg som assistent med MBD-barn i 1. klasse og ved Heldagsskolen. Jeg søker med dette om utsettelse av verneplikten min, et halvt år framover. Jeg er veldig fornøyd med det arbeidet jeg har fått, og anser meg som svært heldig som i det hele tatt har fått arbeid. Jeg har også vært heldig med type arbeid, og kan ikke regne med å få lignende praksis/arbeid hvis jeg må slutte i jan 93. For MBD-barn er det viktig å ha kjente mennesker å forholde seg til. Jeg vil derfor gjerne fortsette med disse barna i ett år framover.

Mine framtidsplaner er å søke Kriminalomsorgens Utdanningscenter hvor de utdanner fengselsbetjenter. Her kan man søke om opp- tak fra man er 24 år. Det er derfor viktig for meg å samle praxis, da jeg ennå bare er 18 år. Jeg må også ha avtjent verneplikten før jeg søker denne skolen. Det passer derfor fint om jeg kan avtjene verneplikten etter at jeg har

arbeidet ett år ved skolen, og dermed samlet poeng/praksis for ett år. Jeg begynner da å nærme meg grensen for å kunne søke skolen.

Jeg vil understreke at jeg ikke søker om utsettelse fordi jeg ikke ønsker eller gruer for verneplikten. Det er kun fordi jeg vet hvor vanskelig det er med arbeidsledigheten og å komme inn på skoler.»

Saken ble tatt opp med Vernepliktsverket som rette ankeinstans hvorfra innløp et positivt svar med bl a følgende innhold:

«Ankegrunnlaget er den vernepliktiges arbeids- og utdannelsessituasjon. Han har jobb ved X skole som skoleassistent, og er personlig assistent for en elev med store adferdsvansker. Arbeidsgiver anser det som meget ønskelig at det etablerte forhold mellom elev og støttelærer får fortsette ut skoleåret. Søkeren ønsker å fullføre denne praksis ut skoleåret for derved å styrke sine muligheter ved senere opptak ved Kriminalomsorgens Utdanningscenter.

Etter en samlet vurdering finner VPV å innvilge utsettelse med avtjening av førstegangstjenesten i inntil 1 år. Ny innkalling fastsettes av VFA.»

IV

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen over avslag på søknad om tidligere dimisjon for å fortsette sine jusstudier. Klageren som var inne til tjeneste med ordinær dimisjon ultimo desember 1992, hadde søkt om dimisjon fra 16 oktober.

Søknaden var avslått og begrunnet med at utsettelsesreglene i dette tilfelle ikke var på søkerens side. Det var også påberopt personellmessige årsaker for avslaget.

Klageren skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«Blant annet mener jeg at juss er et såpass krevende studium, at det vil være vanskelig for meg å gjenoppta disse etter et års totalt fravær. Jeg peker i den sammenheng blant annet til det faglige studiemiljøet, som er en viktig del av læringsprosessen.

Jeg vil også peke på den generelle tendens i Forsvaret, som går ut på at man i størst mulig grad skal legge forholdene til rette for folk som ønsker å førtidsdimittere til skole eller arbeid, og de signaler som er kommet fra høyere hold i denne sammenheng.

Jeg viser også til at tjenestetiden for kystartillerister innen meget kort tid vil gå ned til 9 måneder.

Samlet mener jeg at disse momentene ikke er blitt vektlagt nok ved avgjørelsen, og lurar på hvilke klagemuligheter jeg har i så henseende.

Jeg synes også at begrunnelsene til mine søknader har vært sprikende. Det første avslaget ble begrunnet med at det fantes et likadant studietilbud ved Universitetet i Tromsø, noe som ikke medfører riktighet, ettersom dette er en annen studiemodell enn den jeg har begynt på, og der undervisningen dessuten foregår på dagtid.

Nå er avslaget plutselig begrunnet med Sjøforsvarets behov, og jeg mener at dette smaker mye av tilfeldigheter.»

Etter å ha gjennomgått sakens dokumenter og innhentet Sjøforsvarsstabens uttalelse kunne Ombudsmannen avslutte saken med følgende svar til klageren:

«Det vises til Deres henvendelse av 21 f m hvoretter saken er undergitt fornyet gjennomgang.

Deres anførsler i ovennevnte brev er forelagt Sjøforsvarsstaben som ikke har funnet at saken er tilført momenter av betydning for saken. Som De er kjent med er Ombudsmannens rolle som klageinstans, på Stortingets vegne primært å påse at personellet ikke behandles i strid med regler og bestemmelser.

I nærværende sak må jeg legge til grunn at De har påbegynt en 12 mndr lang førstegangstjeneste i januar 1992, hvoretter de ordinære regler om førtidsdimisjon pga en utdanning først vil gi muligheter for tjenestefri i november i år. Imidlertid har De funnet grunn til å søke tjenesteavbrudd og utsettelse med resttjeneste fom 16 oktober.

Slike søknader skal behandles etter reglene i BUV Del III kap X, jfr vedlegg L pkt 4 a. Etter diss regler *kan* utsettelse med resttjeneste innvilges bl a for å unngå *vesentlig* forlengelse av utdanningstiden. Noen ubetinget rett til utsettelse foreligger ikke, og den enkelte søknad skal bedømmes konkret etter sin velferdsmessige betydning for søkeren.

Etter det opplyste synes godtgjort at De vil kunne fortsette studiene fra jan 1993 og at det derfor neppe vil være tale om noen «vesentlig» forlengelse av utdanningstiden. Jeg kan heller ikke se at avgjørelsen i dette tilfelle stiller dem ugunstig i sammenligning med tilsvarende saker tidligere. Jeg må beklageligvis meddele at jeg ikke ser grunn til ytterligere tiltak i sakens anledning.»

V

En vernepliktig mente seg svært urimelig behandlet av de militære myndigheter derved at han ikke hadde fått innvilget en søknad om utsettelse med resterende førstegangstjeneste, og anmodet om Ombudsmannens støtte i saken.

Søknaden var begrunnet med at han nå var tilbudt stilling som maskinmann om bord på et ringnotfartøy. Stillingen som måtte tiltres ca 4½ måned før ordinær dimisjon, ville gi ham godkjent praksis med sikte på sertifikat for maskinoffiserer i handelsflåten.

Saken ble gjenstand for en viss korrespondanse og drøfting mes såvel militære myndigheter som med det aktuelle rederi. I samsvar med fast praksis i slike saker fant våpengrenstaben å måtte fastholde sitt avslag i dette tilfelle. Ombudsmannens avsluttende gjennomgang av saken endte med følgende brev til klageren:

Det vises til sakens tidligere korrespondanse, idet jeg den 19 d m har mottatt saksdokumentene i retur fra SST, etter den fornyede behandlingen av Deres korrigerede søknad.

SST ses å opprettholde avslaget på søknaden, med henvisning til gjeldende regelverk om adgang til å innvilge førtidsdimisjon grunnet arbeid/utdanning. Hjemmelen til å innvilge slik førtidsdimisjon er begrenset opptil 6 uker før fullført tjeneste, kopi vedlegges.

Etter gjeldende bestemmelser kan utsettelse med resttjeneste av andre årsaker kun innvilges når det foreligger vektige velferdsgrunner. Disse bestemmelsene blir restriktivt praktisert.

Jeg har gjennomgått Deres begrunnelse for søknaden i relasjon til bestemmelsene, og herunder med sikte på en så vidt mulig lik behandling av mannskapene.

Etter det som er opplyst i saken kan jeg ikke se at de skjønsmessige vurderingene for avslaget bygger på noen feilaktige premisser, og det kan heller ikke ses at De er blitt forskjellsbehandlet.

Idet avslaget ikke fremtrer som urettmessig eller åpenbart urimelig, ser jeg heller ingen grunn til å rette noen kritikk mot Forsvarets behandling av saken.»

VI

En vernepliktig - musiker av yrke - hadde forgivevs søkt om utsettelse med resterende førstegangstjeneste.

Søknaden var begrunnet med at han nå hadde fått tilbud på studieplass ved et musikkonservatorium utenlands som ville ha stor betydning for hans karriere som utøvende musiker.

Ombudsmannen tok opp saken med Vernepliktsforvaltningen og fremholdt den yrkesmessige betydning saken syntes å ha for klageren.

Saken ble avsluttet med et brev fra VPV til klageren hvor det bl a heter:

«VPV har etter konferanse med Ombudsmannen kommet til at det er tilstrekkelig dokumentert at BUV del III, vedlegg L punkt 4a om utsettelse grunnet vektige velferdsgrunner, om avbrytelse av utdanning som resulterer i at utdanningstiden blir eller kan bli vesentlig forlenget, må anvendes for denne søknaden.

VPV omgjør sitt tidligere vedtak. NN innvilges inntil ett års utsettelse for gjennomføring av ett års utdanning ved X College of Music i England.»

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering

I denne gruppe er det i år behandlet 23 klagesaker hvorav 19 er mottatt i løpet av 1992. I 1991 var antallet i denne gruppe 11 sakern.

De fleste saker gjelder klage over avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet, eller søknad om overføring til HV-tjeneste av velferdsgrunner. I 8 av klage-tilfellene er avgjørelsen endret i favør av klageren.

I

En vernepliktig som gjennomførte 6 mndrs førstegangstjeneste for overføring til HV, hadde fått avslag på søknad om dimisjon 4 dager før ordinær dato. I sin klage til Ombudsmannen opplyste klageren at han hadde fått hyre om bord på en fabrikktråler som hadde fastsatt utreise slik at fire dagers førtidsdimisjon var nødvendig. Noen annen jobb etter militærtjenesten var ikke i utsikt etter klagerens mening. Dette ble også bekreftet av arbeidskontoret.

Kompanisjefen hadde avslått saken under henvisning til at reglene om førtidsdimittering ikke gjelder for mannskaper med 6 mndrs førstegangstjeneste.

Etter drøftelser med kompaniet og overordnet myndighet, ble mannskapet innvilget velferdspolisjon de siste 4 dager av tjenesten slik at klageren kunne mønstre om bord som ønsket.

II

En vernepliktig hadde forgjeves søkt om tidligere dimisjon for tiltredelse av stilling på sitt hjemsted. Av de saksdokumenter som klageren forela for Ombudsmannen fremgikk at han hadde søkt om dimisjon ca 8-9 uker før ordinær dimisjon og falt således utenfor reglene om førtidsdimisjon inntil 6 uker før ordinær dimisjonsdato.

Klageren mente imidlertid at det i hans tilfelle burde gjøres unntak, idet stillingen for ham ville være eneste mulighet for også å kunne bistå sin sykelige far med familiens gårdsdrift.

Etter at farens medisinske tilstand var nærmere dokumentert, fant forsvarsgrenstaben å kunne innvilge klageren, velferdspolisjon i tillegg til 6 ukers førtidsdimittering, slik at mannskapet kunne tiltre den stilling han var tilsatt i.

Ombudsmannen avsluttet saken med en melding til klageren om dette resultat.

III

En vernepliktig, tjenestegjørende som kvartermester, ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på tidligere dimisjon fra primo januar 1993 istedet for primo april 1993 som var hans ordinære dimisjonsdato. Søknaden var begrunnet med at han ønsket å begynne studier ved intensiv-gymnas for å bedre sine artiumskarakterer med henblikk på senere høyskolestudier.

Søknaden var avslått under henvisning til reglene om at førtidsdimisjon først kan skje tidligst 6 uker før fullført førstegangstjeneste.

Etter å ha innhentet nødvendige opplysninger kunne Ombudsmannen avslutte saken med et brev til klageren hvor det bl a heter:

«Jeg har gjennomgått Deres begrunnelse for søknaden i relasjon til bestemmelsene, som for øvrig ses korrekt opplyst i brev til Dem fra SST dat 3 d m. Etter det som er opplyst kan jeg ikke se at avslaget bygger på noen feilaktige premisser, og det kan heller ikke ses at De er blitt forskjellsbehandlet.

Idet avslaget ikke fremter som urettmessig eller åpenbart urimelig, ser jeg heller ingen grunn til å rette noen kritikk mot Forsvarets behandling av saken.»

IV

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen etter å ha fått avslag på sin søknad om dimisjon og overføring til Heimevernet. I sin klage til Ombudsmannen oppga klageren som sitt subsidiære ønske å bli overført til et tjenestested nær hjemmet. Søknaden var begrunnet med familiens behov for hans assistanse ved gårdsdriften som var blitt vanskeliggjort som følge av farens sykdom.

Etter innhenting av grundigere opplysninger skrev Ombudsmannen bl a slik til Hærstaben:

«Søknaden om overføring sees begrunnet med at mannskapet som er enebarn, må hjelpe sin far med daglige arbeidsoperasjoner i forbindelse med gårdsdrift. Det sees opplyst at faren har kronisk lumbago og er utsatt for risiko for arbeidsuførhet og førtidspensjonering. Etter at søknaden om overføring ble behandlet har mannskapet fremlagt en ny legeattest fra kommunelegen dat 15 apr d å.

For det tilfellet at overføring til HV ikke skulle bli innvilget, søker mannskapet overføring til et tjenestested nærmere hjemmet.

Sakens dokumenter vedlegges, idet HST vennligst bes returnere dokumentene med kommentarer for en evt etterfølgende vurdering ved vårt kontor, etter utfallet av den ordinære ankebehandling i Forsvaret.»

Etter dette ble saken gjenstand for adskillig korrespondanse og drøfting mellom Hærstaben og klagerens tjenestested.

Etter purring fikk Ombudsmannen opplyst at klageren var blitt innvilget førtidsdimittering i samsvar med Stortingets fullmakt til forsvarsgrenene om avkorting av førstegangstjenesten med inntil seks uker.

Ombudsmannen fant imidlertid grunn til ved denne anledning å bebreide myndighetene for sen saksbehandling.

V

En vernepliktig var innkalt til 12 mndrs førstegangstjeneste, men hadde uten resultat søkt om å bli overført til Sivilforsvaret istedet.

Ovenfor Ombudsmannen opplyste klageren militærtjenesten ville bli til stor ulempe for ham yrkesmessig, idet han nå hadde fått en deltidsstilling i et reklamebyrå som også passet med hans fremtidige yrkesplaner. By-

rået hadde også stillet i utsikt muligheter for fast tilsetning i heltidsstilling uten å angi noe nærmere tidspunkt.

Etter klagerens mening ville militærtjenesten innebære tap av yrkeserfaring og fare for arbeidsledighet etter endt tjeneste.

Vernepliktsforvaltningen hadde ved sitt avslag på søknaden om overføring til Sivilforsvaret antydning muligheten av overføring til HV etter 6 mndr tjeneste.

Etter nærmere drøftelse med klageren ble saken avsluttet med brev til ham bl a slik:

«Den almenne militære verneplikt er bl a regulert i lov om verneplikt § 3.

Innhold til lov om Sivilforsvaret § 25 kan vernepliktige ikke innkalles til tjeneste i Sivilforsvaret når han derved hindrer i å utføre sin militære verneplikt. På bakgrunn av sakens karakter og i henhold til telefonsamtalen legges til grunn at De likevel vil møte frem til militærtjenesten i samsvar med innkallingsordren.

Saken betraktes dermed som avsluttet ved vårt kontor.»

VI

En vernepliktig som hadde påbegynt 6 mndrs førstegangstjeneste for etterfølgende overføring til HV, klaget til Ombudsmannen over sendretting saksbehandling. Av klagerens saksfremstilling fremgikk at han umiddelbart etter innrykk hadde søkt om overføring til HV etter endt rekruttskole begrunnet med hans yrke som gårdbruker.

Vernepliktsforvaltningen hadde opplyst at han nettopp av hensyn til gårdsdriften var utskrevet for 6 mndrs førstegangstjeneste. Kompanisjefen hadde først gitt klageren et muntlig avslag på søknaden om tidligere overføring til HV.

Etter en viss tid var søknaden likevel skriftlig blitt forelagt avdelingssjefen, men med avslag som resultat.

Dette avslag hadde mannskapet anket inn for høyere militær myndighet. Da det etter mer enn 2 mndr fremdeles ikke forelå noe svar på hans anke, ble saken tatt opp med Ombudsmannen.

På dette tidspunkt hadde klageren gjennomført 5 måneder av sin 6 måneders tjeneste.

Etter anmodning fra Ombudsmannen innløp følgen de redegjørelse fra Vernepliktsforvaltningen i distriktet:

«Saken har vært behandlet av Kompanisjef for HVKP, anket til FDI X/IR X med avslag på søknaden i begge tilfeller. Egentlig er det VFY, som rulleførende enhet, som har avgjørelse i slike saker, ref Bestemmelser om utskrivning og verneplikt i Norge, Del III, vedlegg C, Kapittel 5. Ved en inkurie er mannskapets søknad blitt liggende ved VFY uten å bli behandlet.

Mannskapet ble i sin tid fordelt til HVPK Ulven med henblikk på seks måneders førstegangstjeneste og overføring til Heimevernet etter endt tjeneste. Dette på grunn av sin tilknytning til gårdsdriften. Søknaden er vurdert ut fra foreliggende opplysninger. VFY anser saken ikke er dekkende i henhold til bestemmelser gitt i BUV Del III, vedlegg C til Kap V, pkt 3 d.

VFY anser at saken kan løses, som antydning av både KP-sjefen og FDI/IR X, i forbindelse med permisjoner i de mest hektiske perioder. Dette har mannskapet fått tilbud om men mener dette ikke er nok. Mannskapets søknad om dimittering etter 90 dager avslås.

Mannskapet må gjøres oppmerksom på sin mulighet til å anke vår avgjørelse, ref BUV Del III, vedlegg C, Kap V, pkt 2.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren hvor det ble redegjort for saksbehandlingen. Brevet ble avsluttet slik:

«VFY/Leder for vernepliktsseksjonen har i telefonsamtale den 16 f m uttrykt beklagelse med hensyn til den lange saksbehandlingstiden. Etter det som er opplyst synes det ikke å være noen tvil eller uenighet om at saksbehandlingen i dette tilfelle ikke er i samsvar med alminnelig fovaltningsskikk eller vanlig praksis for denne sakstypen. Jeg legger således til grunn at VFY for fremtiden vil tilstrebe å unngå slike forsinkelser i lignende saker.

Idet jeg forutsetter at De dimitterer en av de nærmeste dager synes det i dag ikke grunn til ytterligere tiltak i saken fra vårt kontor.»

VII

En vernepliktig ønsket overføring til tjenestested nærmere hjemmet og begrunnet dette med at han på grunn av sitt svake syn ikke var skikket for sin nåværende tjeneste. Han viste bl a til at han ved flere anledninger hadde fått ødelagt sine briller som Forsvaret hadde utbetalt erstatning for.

Etter undersøkelse og dokumentinnhenting ble saken avsluttet med følgende brev til klageren og kopi til berørte avdelinger:

«Det vises til Deres brev av 23 d m hvorved hevdes at De fortsatt ikke er fordelt til annen tjeneste i samsvar med den foreliggende legekjennelse.

Det ses også hevdet at De har deltatt i øvelse «vinterdrill», herunder 9 døgn uten briller. Med bakgrunn i Deres siste brev med kopi av brev datert 2 d m fra Sanitetsstab// til X har jeg den 26 d m drøftet saken med garnisonslegen ved X.

Jeg har fått bekreftet at De ikke vil bli beordret til tjeneste ved X som kan stå i strid med Deres helseprofil. deres ønske om overføring til Y ses i hovedsak begrunnet med Deres begrensede tjenestedyktighet som følge av lav helseprofil.

I forhold til Deres synssvekkelse må jeg anta at det er tjenestens art og ikke tjenestested som har betydning. Under forutsetning av at militære myndigheter etter egne tjenestlige behovsvurderinger finner å måtte beholde

Dem i passende tjeneste ved X, har jeg på det foreliggende grunnlag ikke noe å bemerke til en slik avgjørelse.

Jeg har for øvrig merket meg at Sanitetsstaben/DK har «anbefalt» overføring til Y, jfr brevetts siste setning.

Jeg vil anta at denne anbefaling er gitt med bakgrunn i en antakelse om at man ved X ikke vil ha passende tjenesteoppgaver for Dem.»

Uniformerer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr

Det er i årets løp behandlet 4 saker i denne gruppe, hvorav tre saker er blitt endret i favør av klageren.

I

En hovedtillitsvalgt for de menige mannskaper sendte på vegne av en medsoldat følgende brev til Ombudsmannen:

«Under NNs rekruttid på X-moen ble han frastjålet sin feltjakke under et måltid i messa.

Han ble bedt om å henge av seg jakka utenfor matsalen. Etter måltidet var jakken borte. det hang igjen en annen jakke, men dette var ikke jakken til NN.

Øvrige opplysninger finnes i «ANKE PÅ TS» som er et av vedleggene.

Han ble nødt til å erstatte jakken, og har også betalt beløpet. Min oppfatning er at soldaten kun bør erstatte en liten del av jakken.

Jeg ønsker nå Ombudsmannens vurdering av denne saken.»

Ved nærmere undersøkelse ble det opplyst at soldaten hadde benektet erstatningsansvar, men likevel trukket for erstatningsbeløpet, kr 678,-. Noen informasjon om ankemuligheter hadde mannskapet angivelig ikke fått.

Rekruttskoleavdelingen ble av Ombudsmannen anmodet om å forelegge saken for ordinær ankeinstans. Anmodningen ble etterkommet og angjeldende DK, som ankeinstans, traff følgende avgjørelse:

«Ut fra sakens dokumenter har Y følgende anmerkninger:

- Y kan ikke se at det er tapt noen feltjakke i og med at det i garderoben i spisesalen henger igjen 1 stk feltjakke. Det forutsettes at avdelingen har tatt hånd om denne.
- Ut fra sakens dokumenter virker det som soldaten er pålagt å henge fra seg yttertøy i garderobe tilstøtende matsalen.
- At soldaten ikke vil ta en jakke som vitterlig ikke er hans er forståelig. Han kan klandres for at han ikke meldte fra om dette til sitt befal, men Y finner ikke forholdet slik at han kan ilegges erstatningsplikt.
- I h t TFF kl 7 undergruppe 767 punkt IV 1 er det ikke anledning til å kreve inn erstatningsbeløp før saken er endelig avgjort. I dette tilfelle erklærte soldaten seg ikke erstatningspliktig og han skulle således vært

gjort oppmerksom på muligheten til å anke saken inn for høyere myndighet.

Ut fra anmerkninger som her er gjort vil Y gi følgende pålegg til avdelingen:

- X-moen tilbakebetaler erstatningsbeløpet på kr 678.
- Dersom det i regnskapet er avgangsført 1 stk feltjakke føres tilsvarende i tilgang. (Jf. pkt 3. 1. avsnitt).

Avdelingen bør for ettertiden sørge for at gjeldende bestemmelser i slike saker blir fulgt. Disse står beskrevet i TFF kl 7.»

Ombudsmannen varslet hovedtillitsmannen om resultatet og anmodet ham om å bringe opplysningen videre til den klagende soldat.

II

En vernepliktig ønsket bistand i forbindelse med at han var blitt nektet erstatning for et brilleglass som var blitt knust under utførelse av tjenesteoppdrag.

I samsvar med klagerens anmodning ble saken tatt opp med avdelingen som hadde avslått hans erstatningssøknad. Ombudsmannen skrev bl a:

«Ved søknad om erstatning for skade på briller antas bestemmelsene i KtF I 1976 s 232 flg å bli lagt til grunn for vurdering av søknaden under hensyntagen til de konkrete omstendigheter hvorunder skaden er begått.

Etter mannskapets klage kan det ikke ses om saken er behandlet av høyere ordinær forvaltningsmyndighet.

Sakens dokumenter vedlegges og bes vennligst returnert for en evt etterfølgende upartisk vurdering ved vårt kontor etter utfallet av sakens ordinære ankebehandling.»

Regimentet fastholdt sitt avslag, men oversendte saken til distriktskommandoen med følgende redegjørelse.

«Mening NN utførte tjenesteplikter i «Varmgaragen» da han under klargjøring av et kjøretøy for service ved X-moen tekniske verksted fikk «noe» på brillene. Han legger brillene fra seg på en stol, hvorpå en annen vernepliktig kommer bort i stolen med det resultat at ett av brilleglassene blir knust idet brillene faller i murgolvet.

Under henvisning til KtF Avd I, nr 10 1976 side 234, hvor det er anført at vedkommende må være uten skyld i at brillene er blitt ødelagt, ble søknaden om refusjon av kr 363,- avslått.

I vurderingen av skyldsspørsmålet er blandt annet følgende lagt til grunn:

Årsaken til at brilleskaden oppsto, er først og fremst NNs egen skyld idet han la fra seg brillene på et uegnet sted.

Regimentets avgjørelse er ikke formelt anket av den vernepliktige. FDI X ber likevel DKen behandle saken som en ankesak da den har prinsipiell betydning for senere analoge erstatningssaker.»

Distriktskommandoen fant at saken involverte sterk grad av tvil og ønsket Hærstabens prinsipielle avgjørelse:

Fra Hærstaben innløp følgende avgjørelse:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til Distriktskommandoen sin fremsendelse av klagesak over avslag på søknad om bilighetserstatning for skade på briller, datert 13 feb 1992.

Mannskapene må som regel selv bære tapet, eller sørge for forsikring hvor de er utsatt for tap av eller skade på private effekter under tjenesten.

I KtF 1976, Avd 1 nr 10 s 234 pkt III nr 8 åpnes det for en unntaksvis tilståelse av billighetserstatning for tap av eller skade på private effekter som soldaten har bruk for i tjenestens utførelse. Det kreves videre at tapet eller skaden ikke kan bebreides soldaten selv, og at forholdet ikke dekkes av forsikring.

I det foreliggende tilfellet har NN lagt fra seg brillende på en stol mens han arbeidet med en bil. En annen vernepliktig kom da bort i stolen med den følge at brillene falt i murgulvet og et glass knuste. HST er av den oppfatning av NN ikke har vært skyld i ulykken på noen uaktsom måte. HST innvilger dermed søknaden. Erstatningsbeløpet kr 363,- bes utbetalt av avdelingen.»

Klageren ble på vanlig måte underrettet om resultatet.

III

En vernepliktig som av sin avdeling var gjort erstatningsansvarlig for tap av 5 feltskjorter i forbindelse med tøybytte på depotet, klaget til Ombudsmannen og skrev slik:

«Jeg har satt meg i den uheldige situasjon, at jeg har mistet 5 - fem grønne feltskjorter. Det hadde seg slik at jeg var på tøybytte for meg og romkameratene mine (rom 216). Jeg har vært på bytte mange ganger før, og tok dette nesten som ren rutine. Denne dagen var det (til forandring) mye stress på tøybytte, vi hadde fått litt for dårlig tid. Folk snaldret i alle retninger, alt måtte gjøres først.

Dette følte jeg som ett lite press, og forsøkte å bli fortrest mulig ferdig. Ble endel stresset av situasjonen, og midt oppe i det hele viser det seg at jeg rett og slett har unnlatt å putte de fem skjortene i sekken, men i stedet gått rett til neste post.

Erklærer meg ikke erstatningspliktig, da jeg kan garantere for at skjortene fortsatt er i forsvarrets oppbevaring.»

Klagerens kompanisjef hadde bl a gitt følgende uttalelse i sakens anledning:

«Soldatens forklaring synes troverdig. Det var flere av «tøybytterne» som klaget på svært høyt tempo på intendanturdepotet denne dagen. Soldaten har ikke hatt tap av betydning tidligere og har sålangt vist god innsats i tjenesten. Fremsendes for videre behandling. Håper på rask avgjørelse slik at dette kan gjøres opp før kontingentens slutt.»

Ombudsmannen anmodet den aktuelle øvingsavdeling om å forelegge erstatningsspørsmålet for høyere forvaltningsmyndighet

(Distriktskommandoen). Dette ble etterkommet, men avdelingen presiserte følgende:

«IØen opprettholder sin avgjørelse om erstatning på 75 % av listepris.

Dette på grunn av to ting:

- 1) Logisk mister soldaten «retten» til å påpeke feil når soldaten forlater depotet.
- 2) Telling på int depotet 13-14/1 viser underskudd på feltskjorter på 85.»

Distriktskommandoen kom i lys av de foreliggende omstendigheter til at erstatningskravet burde frafalles og skrev slik tilbake til avdelingen:

«På bakgrunn av at avdelingen er ansvarlig for at det er etablert rutiner under tøybytte, som sikrer at dette kan skje under full kontroll både fra avdelingens og soldatens side, avgjør DKen at IØen avskriver ovennevnte tap, uten at erstatningsansvar gjøres gjeldende overfor soldaten. At det er dårlig tid og mye stress på depotet under tøybytte, er ikke soldatens skyld.»

Med forbauselse fikk Ombudsmannen erfare at avdelingen motsatte seg å følge ankemyndighetens instruksjon. Avdelingen sendte følgende brev til distriktskommandoen:

«Infanteriets øvingsavdeling nr X ber DKen om en ny vurdering av anke til mening NN. Tapsmelding RIF 13520027.

IØ X mener at både kontroll og rutiner under soldatens tøybytte både er forsvarlig og forskriftsmessig. Soldatens påstand om at det var mye stress og dårlig tid, gjør ikke at han er uten ansvar for det oppdraget som han utfører.

Soldaten gjøres også oppmerksom på det ansvar som de har under tøybytte ved at de kvitterer for mottatt tøy før de forlater depotet.

Prinsipielt finner ikke IØ X å kunne godta DKens avgjørelse og ber om en ny vurdering av saken.»

Distriktskommandoen fant ingen grunn til å fravike sitt standpunkt om at erstatningskravet burde frafalles og skrev slik til avdelingen:

«DKen har konferert med Krigsadvokaten for Y i denne saken. KAY mener at med det bakgrunnmateriale som forefinnes i saken bør DKen ha grunnlag for å opprettholde sin avgjørelse. KAY mente også det var unødvendig å forfølge slike saker da tapet er av liten verdi.

Dken registrerer også at det i referanse C fremkommer tilleggsopplysninger i saken som ikke var kjent ved tidligere fremsendelse. DKen velger å feste lit til kompanisjefens uttalelse og opprettholder sin tidligere avgjørelse.

DKen ber avdelingen for ettertiden sørte for at alle relevante opplysninger er ilstede før de fremsender slike saker til høyere myndighet.»

Klageren ble av Ombudsmannen gjort kjent med at distriktskommandoen hadde

frafalt avdelingens krav om erstatning og at denne avgjørelse måtte betraktes som endelig.

Forlegningsforhold

Det er behandlet en sak i denne gruppen i 1992.

I

En vernepliktig fra Oslo som gjennomførte førstegangstjenesten ved en avdeling i Østlandsområdet, klaget over avslag på søknad om dekning av daglige reiseutgifter ved bruk av egen bil.

Etter avtale med sin avdeling var han gitt anledning til å bo privat under tjenesten og var innvilget reisestønad beregnet etter buss-takst mellom tjenestestedet og hjemmet, i hht bestemmelsene i Fredsregulativet.

Avgjørelsen om reisestønad etter busstakst mente klageren var urimelig, idet transporten foregikk ved bruk av egen bil, og at kompanisjefen angivelig «hele tiden regnet med at jeg ville få dekket utgifter til bruk av egen bil».

I forbindelse med Ombudsmannens behandling av saken ble det innhentet klarleggende uttalelser fra såvel personelloffiser som kompanisjef ved avdelingen. Kompanisjefen uttalte bl a:

«Han ble tilbudt hjemmeboerstatus og innvilget denne før rekruttperioden var ferdig noe som ikke er vanlig. Dette ble gjort med bakgrunn i samboers problem. Det ble i disse samtaler gitt uttrykk for at noe mer enn buss-penger ville være vanskelig å dekke for avdelingen. Dette ble også minst 2 ganger bekref-tet av kapt X, persoff.

Kpet prøvde også velferdskontoret om det fantes muligheter for å få gi støtte via dem. Dette ble også negativt. NN ble hele tiden informert om at det ble arbeidet med saken, men at han ikke måtte gjøre seg alt for store forhåpninger. NN valgte selv å benytte eget kjøretøy i denne perioden.»

Personelloffiseren hevdet at mannskapets ønske om km-godtgjørelse etter staten regula-tiv kategorisk var blitt avvist fra første stund.

Ombudsmannen avsluttet saken med brev til klageren hvor det bl a heter:

«Etter det som har fremkommet har kpsje-fen anbefalt Deres søknad og gitt uttrykk for kpets ønske, men det kan ikke ses gitt noe løf-te eller uttalelse fra kpsjefen som kunne gi Dem noen særlig forhåpning. Muligheten for å benytte buss fra Deres hjem til Y ble drøftet mellom Dem og kpsjefen, idet kpsjefen utta-ler at De viste liten interesse for å benytte buss. Dersom De hadde vært interessert i å benytte buss mener kpsjefen at det ville vært mulig for Y å hente Dem i ved bussan-komst.

Det er videre opplyst at Y prøvde å strekke seg langt for å tilrettelegge tjenesten så godt som mulig for Deres spesielle situasjon.

Etter det som er opplyst i saken kan det ikke ses noen grunn til å hevde at Fredsregulati-vet ikke skulle gjelde i Deres tilfelle.

Når betingelsene for refusjon av reiseutgif-ter er oppfylt, i forbindelse med hjemmeboer-status, refunderes iht regulativet legitimer-te reiseutgifter beregnet på billigste måte (må-nedskort e l).

Det kan imidlertid ikke ses å foreligge noen feil fortolkning av gjeldende regelverk, og med sikte på en så vidt mulig lik praktisering av bestemmelsene for mannskaper i tilsvaren-de situasjoner kan det ikke ses grunn til å rette noen kritikk mot Forsvarets avgjørelse i sa-ken.»

Kosthold

Det er heller ikke i 1992 behandlet noen for-melle klagesaker vedrørende kostholdet i Forsvaret.

Ombudsmannen finner grunn til å bemerke at det ikke er registrert formelle klager i den-ne gruppen siden 1987 og dette må tas som et tegn på at det har funnet sted en åpenbar bed-ring av kosttilbudet i Forsvarets messer.

Under nemndas befaringer og andre besøk ved avdelingene har en fått tillitsmennenes bekreftelse på at kostholdet generelt holder høy standard.

Tjenesteforhold

I denne gruppe er det i årets løp behandlet 5 saker. I to av disse er avgjørelsen endret i fa-vør av klageren.

I

En tillitsvalgt for MP-soldatene ved en av våre flystasjoner ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få vakt-/tjenestebelastnin-gen redusert ved stasjonenes MP-avdeling.

I sin klage opplyste tillitsmannen at man i den senere tid - særlig etter førtidsdimitterin-ger - var kommet i en prekær personellsitua-sjon. Etter gjeldende vaktordning skulle vakt-lagene bestå av 3 mann pr vaktlag, mens man ved avdelingen nå var kommet ned i vaktlag på bare en mann. I betraktning av MPs spesi-elle tjeneste mente klageren at dette medførte at oppgaver ikke ble utført og at personell-mangelen representerte en personlig sikker-hetsmessig fare for mannskapene.

Ombudsmannen ønsket stasjonens rede-gjørelse for de påklagede forhold og skrev slik til flystasjonen:

«Ved telefax av 14 d m har TV/MP-avd/X flystasjon bedt om min bistand i forbindelse med en påstått vanskelig arbeidssituasjon

ved MP-avdelingen. En kopi av tillitsmannens henvendelse vedlegges, samtidig som jeg henviser til behagelig telefonsamtale med fungerende stasjonssjef oblt NN samme dag.

Jeg har forstått at tjenestebelastningen for det gjenværende personell muligens vil kunne dempes ved intern ombeordning av personell.

For en grundigere belysning av saken vil jeg imidlertid anmode om stasjonens kommentarer til tillitsmannens anførsler, herunder en redegjørelse for hvorvidt rundskriv av 22 okt 91 om førtidsdimisjon i 1992 er iaktatt ved de dimitteringer som muligens kan være årsak til den aktuelle arbeidssituasjon.

Stasjonens redegjørelse imøtesees.»

Stasjonen besvarte henvendelsen bl a slik:

Den orientering om situasjonen som korporal Y har gitt Dem i sitt skriv av 14 sep 92 er i hovedsak korrekt, men følgende forhold er forbedret. MP-avdelingen er nå tilbeordret en soldat ekstra slik at hvert vaktlag nå består av tre personer. Avdelingen er videre fritatt for 24-timervakten ved stasjonens COC inntil 27 okt 92. Stasjonen vil da få tilbeordret nye soldater.

I forhold til tildelte arbeidsoppgaver er MP-avdelingen fremdeles sterkt underbemannet. Det har derfor hvert nødvendig å redusere på avdelingens oppgaver i en overgangsperiode. Dette har i hovedsak gått utover rent militærpolitimessige gjøremål som trafikk kontroll, fartskontroll, ordenstjeneste, inspeksjoner ol. Stasjonen kan for en periode akseptere slike innskrenkninger.

Personellsituasjonen ved MP-avdelingen er lite tilfredsstillende. Men dette er ikke spesielt for denne avdelingen. X flystasjon har i dag kun en dekning på 63 prosent av vernepliktige soldater i henhold til Fungsjonsplanen. I dette tallet er det også inkludert personell overført fra Hæren og Luftvernartilleribataljonen. Prosentsatsen er derfor i virkeligheten noe lavere. Stasjonen har derfor ingen mulighet til å foreta ytterligere omfordelinger innen stasjonen.

Mangelen på soldater ved X flystasjon fører i dag blant annet til:

- svekkede tjenesteytelser ved avdelingene
- stor vakt- og turnusbelastning på gjenværende soldater
- begrenset adgang til nødvendig kursing og innvilgelse av permisjoner
- manglende støtte til egne og allierte avdelinger under øvelser ved stasjonen.

Dette er forhold som er tatt opp med Luftforsvarsstaben uten at det har bedret situasjonen med hensyn til tildeling av vernepliktige mannskaper.

Ombudsmannen ber videre om en redegjørelse for hvorvidt rundskrivet av 22 okt 91 (FO/LST 22 okt 91/56051/91/542.1) om førtidsdimisjon i 1992 er iaktatt ved dimisjon av stasjonens mannskaper. Som det framkom av nevnte skriv på Luftforsvarsstaben alle stasjoner om å dimittere alle soldatinntak 6 - seks - uker før ordinær dimisjonsdato. Dette er lojalt fulgt opp at X flystasjon. Stasjonen har med hjemmel i skrevet unntatt fra førtidsdimisjon UB-utdannet personell, og enkeltpersoner etter søknad.

Personellsituasjonen med hensyn til vernepliktige mannskaper ved X flystasjon er svært vanskelig. Stasjonen har ved innhenting av opplysninger fra andre stasjoner i Luftforsvaret funnet ut av at X flystasjon i dag er den av de operative stasjoner som har lavest oppsetning av vernepliktige mannskaper. Fordelingen av soldater til de enkelte avdelinger på stasjonen blir kontinuerlig vurdert, men det er Luftforsvarsstaben som gjennom sine tildelinger setter rammebetingelsene.»

Saken ble av Ombudsmannen avsluttet med et brev til klageren slik, med kopi til Luftforsvarsstaben og flystasjonen:

«Etter anmodning har ledelsen X flystasjon ved brev av 28 f m redegjort for iverksatte tiltak med sikte på å lette arbeidssituasjonen ved MP-avdelingen. En kopi av brevet sees sendt Dem. Med mindre det motsatte skulle bli gjort gjeldende, antar jeg at arbeidsforholdene ved avdelingen med disse tiltak kan ansees rimelige. For ordens skyld finner jeg å ville nevne at de tillitsvalgte adgang til å bringe inn saker for Ombudsmannen, bl a av denne type, er regulert i TMO-reglens pkt. 26.

At nærværende sak ble tatt opp utenom den regulære vei om fellesutvalget, antar jeg hadde sin bakgrunn i den fraværsituasjon som De har redegjort for i brevet avsnitt 9.

For tilfelle av ønske om min ytterligere befattning med denne, eller lignende saker, anbefales den fremgangsmåte som er beskrevet i TMO-reglens pkt 26 benyttet.

Når det gjelder den generelle bemanningsituasjonen ved X flystasjon som stasjonen har redegjort for, antar jeg denne vil ha Luftforsvarsstabens oppmerksomhet. Jeg må anta at X flystasjon sikres en bemanning som ikke medfører vesentlig større tjenestebelastning, dårligere permisjonsmuligheter og opplæringstilbud etc ved denne enn ved andre tjenestesteder i Luftforsvaret.

Med utgangspunkt i Deres henvendelse av 14 f m ansees saken som avsluttet for mitt vedkommende.»

II

En vernepliktig fant grunn til å anmode om Ombudsmannens bistand etter at klareringsmyndighetene i Forsvaret hadde gitt ham en sikkerhetsklarering begrenset til «konfidensielt». Klageren mente dette var en avgjørelse som kunne ha negative følger for ham senere i konkurranse om sivile stillinger, og ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få innvilget en høyere sikkerhetsklarering.

De militære myndigheter bekreftet at «det til grunn for avgjørelsen lå en usikkerhet vedrørende hans sikkerhetsmessig status med bakgrunn i samboers relativt alvorlige kriminelle forhold». Det ble videre opplyst at denne usikkerhet bare kunne overvinnes ved observasjonstid.

Overfor Ombudsmannen opplyste Sikkerhetsstaben at observasjonsmulighetene i den

ne saken også var vanskeliggjort ved at klagrens samboer inntil videre var bosatt i utlandet.

Det foreslå heller ikke på Forsvarets side noe tjenestlig behov for en høyere klarering av den klagende soldat.

Klageren mente imidlertid at det ikke var rimelig å legge slik vekt på hans samboers noe belastede fortid, idet forholdene hadde funnet sted i en alder av 16-17 år.

Av Ombudsmannens avsluttende brev til klageren fremgår bl a:

«Etter gjennomgang av de mottatte dokumenter og drøftelser med klareringsmyndigheten, finner jeg å kunne konstatere at De for Deres førstegangstjeneste i Forsvaret har fått en sikkerhetsklarering begrenset til «konfidensielt». Myndighetenes begrunnelse for den begrensede klarering ses å bygge på ubestridte omstendigheter i tilknytning til Deres forlovede/samboer. Jeg må således ta til etterretning at klareringsvedtaket, som kun gjelder for Deres tjeneste i Forsvaret, ikke er basert på usaklige eller utenforliggende omstendigheter.

Som det ses opplyst av FO/S har den vernepliktige ikke noe rettskrav på en bestemt sikkerhetsklarering under sin førstegangstjeneste. Det kan således ikke bebreides Forsvaret at man for spesiell tjeneste velget aktuelle kandidater som det ikke hefter sikkerhetsmessig tvil ved.

Når det gjelder spørsmålet om eventuell sikkerhetsklarering ved en mulig fremtidig ansettelse i klaringsbetinget sivil stilling, vil saken på nåværende tidspunkt ha hypotetisk interesse. Ved en slik eventuell fremtidig personvurdering vil den nåværende begrensede klarering ikke bli tillagt betydning. Også ved et slik mulig tilfelle vil klarering måtte bero på dagjeldende relevante omstendigheter.

Det kan opplyses at klareringsmyndighetenes avgjørelse i Deres tilfelle også ivaretar likebehandlingshensynet idet avgjørelsen er i samsvar med tidligere vedtak i sammenlignbare saker.

Etter de foreliggende opplysninger finner jeg på dette tidspunkt ikke grunnlag for innsigelser mot den påklagede avgjørelse.»

III

En vernepliktig som hadde fått avslag på søknad om deltakelse i MP-kurs klaget over denne avgjørelsen som han følte «urimelig og urettferdig».

Søknaden om MP-utdannelse var avslått med den begrunnelse at han ikke kunne gis nødvendig sikkerhetsklarering etter sin fortid som nekter av såvel militærtjeneste som sivil tjeneste.

Klageren anførte bl a følgende om sin fortid: «Jeg for min del angrer svært på at jeg har rotet meg borti en kristen organisasjon som har villedet meg på denne måten». Han opplyste at han i en periode hadde vært tilknyttet

en religiøs organisasjon som ikke tillater sine medlemmer å utføre militærtjeneste. Han hadde heller ikke møtt opp til sivil tjeneste i samsvar med innkallingen, og var derfor kommet i politiets søkelys.

I mellomtiden hadde han forlatt sitt religiøse miljø og hadde bestemt seg for å gjennomføre militærtjensten. Etter å ha blitt tilbakeført til de militære ruller var han nå igang med sin militærtjeneste som han ville utnytte best mulig med tanke på senere yrkeskarriere i politiet.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Ombudsmannens oppgave er på Stortingets vegne å foreta en nøytral vurdering dersom militært personell skulle føle seg urettmessig eller urimelig behandlet av de ordinære forvaltningsmyndigheter i Forsvaret. Ombudsmannens vurdering retter seg mot en så vidt mulig lik behandling av mannskapene i relasjon til gjeldende bestemmelser.

Etter Deres begrunnelse for klagen, sammenholdt med den begrunnelsen som sendt Dem i brev fra FO/S dat 27 feb d å, kan jeg ikke se at De har vært utsatt for noen urett eller usaklig forskjellsbehandling. Det kan etter min mening ikke bebreides Forsvarets myndigheter at man for MP-tjeneste velger aktuelle kandidater som det ikke hefter noen sikkerhetsmessig tvil ved.

På bakgrunn av sakens foreliggende opplysninger kan jeg ikke se grunn til å foreta ytterligere tiltak i saken.»

Permisjoner

I 1992 er det behandlet 3 saker i denne gruppe. Permisjonssaker tilhører den gruppe saker som kontoret hyppigst må søke løst telefonisk, idet henvendelse fra mannskapene ofte kommer svært kort tid før den omsøkte permisjon ønskes påbegynt.

I

En vernepliktig hadde søkt sin avdeling om å få omgjort en avvirket ordinær langpermisjon til velferdspermisjon fordi han hadde benyttet flere av permisjonsdagene til flytting av familien til nytt bosted. Etter å ha fått avslag på søknaden gjorde han henvendelse til Ombudsmannen og opplyste at avdelingen ville ha innvilget velferdspermisjon dersom oppsparte permisjonsdager ikke hadde foreligget.

Overfor Ombudsmannen forklarte avdelingen at man i betraktning av at soldaten snart skulle dimittere, hadde funnet å måtte avvikle den siste ordinære langpermisjon på dette tidspunkt. Hans spesielle bruk av permisjonstiden kunne ikke endre dette.

Ombudsmannen kunne ikke finne at det forelå noe åpenbart urimelig eller regelstridig ved avdelingens avgjørelse.

II

Tre tillitsvalgte ved avdelinger i Nord-Norge klaget til Ombudsmannen over at et par hoteller hadde innført særskilte ordensregler for militært personell under deres opphold på hotellene. De tillitsvalgte gjorde gjeldende at de nye og strengere ordensregler måtte være i strid med den «hotellavtale» som var inngått mellom Forsvaret og de to hoteller.

Ombudsmannen tok kontakt med Brigaden i Nord-Norge som på Forsvarets vegne var part i hotellavtale, og pekte på at hotellavtalen forutsatte lik behandling av militære og sivile gjester.

Etter at også Brig N hadde fremholdt det samme overfor hotellene, ble de nye ordensreglene annullert.

Tillitsmennene ble deretter varslet om det utfall saken nå hadde fått.

Disiplinærsaker

Det er i 1992 behandlet to registrerte saker i denne gruppe. I tillegg har Ombudsmannens kontor mottatt en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser fra refsede hvor kontorets bistand har kunnet begrenses til en veiledning om de ordinære ankemuligheter innen det militære system.

I

En vernepliktig som var refset for ulovlig fravær klaget til Ombudsmannen, idet han mente seg urettferdig behandlet av disiplinærmyndighetene.

De faktiske omstendigheter ved refselses-saken var det ikke noen uenighet om, men klageren hevdet at han ikke var gjort kjent med at helgepermisjon bare kunne innvilges etter skriftlig permisjonssøknad.

Etter sakens faktabeskrivelse hadde klageren først søkt om helgepermisjon. Denne var imidlertid blitt avslått med den begrunnelse at han etter vaktlisten skulle på vakt før det etter flyrutene var mulig for ham å være tilbake. Refsede forlot likevel avdelingen og reiste hjem med fly.

Etter å ha blitt refset for dette hevdet han å ha vært i god tro, idet han var av den oppfatning at helgefri kunne tas uten skriftlig permisjonssøknad når man likevel hadde tjenstefri.

Om dette forhold hadde klagenemnda for disiplinærsaker i Forsvaret bl a bemerket:

«Klagenemnda fester ingen lit til refsedes forklaring om at han ikke kjente til at han måtte ha permisjonsseddel for å være borte i helgen. Det faktum at han fylte ut permisjonsseddelen viser med all tydelighet at han var klar over dette. Det bemerkes i den anledning at refsede til sammen har tjenstegjort i underkant av 300 dager da fraværet fant sted.

På denne bakgrunn anser klagenemnda fraværet for rettsstridig og at han er refset med rette.»

Klageren fastholdt imidlertid at han ikke var gjort kjent med at ordningen med generelle helgepermisjoner - uten permisjonsseddel - var begrenset til fravær inntil 24 timer.

Ombudsmannen besvarte klageren bl a slik:

«Som begrunnelse for klagen sees bl a anført at De og medsoldater ikke hadde fått klare retningslinjer om hvor langt en hadde adgang til å reise i helgene, om hvor lenge en kunne være borte fra X i helgen m m og at De derfor handlet i god tro.

Med hensyn til sakens skjønsmessige vurdering av Deres anførte gode tro, kan det ikke sees at refselsmyndigheten har bygget avgjørelsen på noen sviktende premisser, eller at det skulle være tatt usaklig eller utenforliggende hensyn.

Etter en samlet vurdering av saken kan det heller ikke av andre årsaker sees at refselsesvedtaket fremtrer som urimelig.

På bakgrunn av det ovenstående kan det etter vårt syn således ikke sees å foreligge noen grunn til å rette kritikk mot refselsesvedtaket fastsatt av sjefen og X og opprettholdt av Klagenemnda for disiplinærsaker den 10 nov 92.»

Tillitsmannsordningen

Det er i år ikke mottatt noen klagesaker i denne gruppe.

Ombudsmannen har også i år mottatt møte-referater fra distriktsutvalgenes møter og landsutvalgets møter.

Som tidligere har Ombudsmannen og kontorsjefen holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møtene i fellesutvalgene. Statistikken føres i henhold til TMO-reglens pkt 33.

Hæren	28	(22)	utvalg med 156 møter	(148)
Sjøforsvaret	14	(11)	utvalg med 75 møter	(58)
Luftforsvaret	13	(13)	utvalg med 40 møter	(61)

Tallene for 1990 i parentes.

Utvalgene har i år behandlet 1 554 saker (1 657) som fordeler seg slik på forsvarsgrene:

Hæren	881	(964)
Sjøforsvaret	440	(293)
Luftforsvaret	233	(400)

Fordelingen på de enkelte saksområder er følgende:

Beordring, overføring mv, dimittering	25	(28)
Kommandert tjeneste	117	(146)
Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	16	(18)
Uniformer mv	76	(79)
Underbringelse	185	(186)
Forpleining og hygiene	95	(74)
Permisjoner	38	(41)
Velferd	385	(471)
Idrett	32	(35)
Økonomiske forhold	14	(11)
Sosial- og sykesaker	18	(18)
Forsvarets skolevirksomhet	1	(5)
Sivilopplæringen	57	(45)
Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	237	(232)
Tjenestlige orienteringer gitt av sjef	208	(212)

Økonomiske forhold

Det er i 1992 behandlet kun en sak i denne gruppe.

En vernepliktig mente seg berettiget til reisepenger ved innrykk til militærtjeneste beregnet fra sin midlertidige adresse i England.

Dette krav var avslått under henvisning til at Forsvaret som hovedregel dekker reiseutgifter til tjenestestedet beregnet med utgangspunkt i den adresse som er påført innkallingen. I hans tilfelle var dette hans hjemstedsadresse i Norge.

Klageren skrev bl a slik:

«Om våren 1991 søkte jeg om overflytting fra marinen til luftforsvaret, og bad samtidig om å bli innkalt til førstegangstjeneste sommern samme år. Jeg ville ha muligheten til å avtjene verneplikten som en ekstra sikkerhet, i tilfelle min jobb søkning i England skulle slå feil.

Mine foreldre videresendte min innkallelse som klart og tydelig var merket «Må ikke ettersendes utlandet». Da jeg mottok innkallelsen, leste jeg at reise på forsvarets billigste måte til innkallestesstedet ville bli dekket. Jeg var da selvfølgelig ikke klar over at dette bare gjaldt reiser i Norge.

Da forsvaret har vært dårlig til å informere meg angående mine plikter og rettigheter under et lengre utenlandsopphold, mener jeg selv at jeg er berettiget dekning av denne rei-

sen. Mine sterkeste argumenter er at det var mine foreldre som ettersendte meg innkallelsesbrevet som altså aldri skulle ha vært utenlands og jeg hadde offisielt meldt utflytning som ingeniør. Da innkallelsen kom, var jeg også på aktiv leting etter jobb i England. Innkallelsen kom før jeg fikk ordnet med de nødvendige papirer i England, og jeg var derfor tvunget til å reise hjem til militærtjeneste.

Som Tilleggsopplysning, og ikke som argument, kan jeg nevne at min retur til Norge kostet med langt mer enn denne reiseregningen. Jeg måtte selge min bil som påførte meg store tap. I tillegg måtte jeg kjøpe tilhenger for å få mine eiendeler med, men noe møbler måtte stå igjen. Min finske samboer sa opp jobben i England og reiste hjem til Finland mens jeg var på rekruttskolen. Der var hun arbeidsledig, og dermed ble også hun påført økonomiske tap.

Det sies så fint at ingen skal påføres tap som resultat av førstegangstjenesten. Jeg ber derfor om å få innvilget min søknad, slik at mine økonomiske tap blir så små som mulig.»

Saken var behandlet og avslått både av klagerens rulleførende enhet og hans tjenestested.

Da det av saksdokumentene fremgikk at Forsvaret for en tid tilbake hadde sendt klageren et brev under hans utenlandsadresse, fant Ombudsmannen grunn til å forelegge saken for Forsvarsdepartementet til uttalelse.

Heller ikke FD fant grunnlag for å imøtekomme klagerens krav. Ombudsmannen avsluttet saken slik:

«Etter gjennomgåelse av sakens omstendigheter synes de relevante bestemmelser korrekt anvendt, og jeg kan heller ikke se noen grunn til å rette kritikk mot FDs skjønnsmessige vurdering mht lempninger fra reulativet. På det foreliggende grunnlag kan jeg ikke se at Forsvarets handlemåte utløser noen plikt til refusjon av reiseutgifter fra utenlandsk adresse.

Med henvisning til det ovenstående synes det for min del ikke grunn til å foreta ytterligere tiltak i saken.»

Sosiale saker

Det er i årets løp behandlet 19 saker i denne gruppe. I tre av sakene er avgjørelsen endret i klagerens favør. Til sammenligning kan nevnes at saksantallet i denne gruppe de nærmest foregående år er slik:

1989 - 26 saker
1990 - 49 saker
1991 - 25 saker

De fleste saker i denne gruppe gjelder klage etter avslag på søknad om botillegg eller avslag på søknad om stønad til renter på billån o l.

I

En vernepliktig i samboerforhold hadde fått innvilget 50 % bostøtte av deres felles boutgifter. Han skrev slik til Ombudsmannen:

«Vil med dette brev få lagt frem en del synspunkter angående min situasjon, samt min samboers situasjon da min søknad om botillegg ble avslått med 50 %.

Satt da igjen med 50 % til å dekke resterende utgifter som lyder på kr 4 242,- pr mnd (se vedlegg). Som situasjonen ser ut i dag må min samboer gå til sosialkontoret for å kunne eksistere normalt. Dette ser jeg på som meget urimelig behandling for vår del. Det heter jo at verneplikten ikke skal være noe økonomisk belastning for soldatene. Håper dere vil se på denne sak og behandle den, samt å gi meg råd og veiledning. Da dette er en belastning for oss, på forhånd takk.»

Av de saksdokumenter som fulgte med klagerens henvendelse fremgikk at samboerforholdet var etablert ca ett år før hans militærtjeneste og at de begge haddet vært skoleelever det meste av denne tiden. For begges vedkommende besto de vesentligste inntekter i stipendier og studielån. Klageren kunne dokumentere en viss lønnsinntekt for de siste fire måneder før innrykk til militærtjeneste. Samboeren hadde mottatt arbeidsledighetstrygd de siste måneder.

Klageren hevdet at han betraktet seg som sin samboers forsørger og mente seg derfor berettiget til fullt botillegg.

Med henblikk på en grundig belysning av hans mulige forsørgerevne, ble saken gjenstand for relativt omfattende undersøkelser og forsøk på dokumentasjon. Denne nærmere klarlegging av de samboendes inntektsforhold bekreftet en stor grad av inntektsmessig likehet. Til tross for en viss inntektsmessig overvekt i klagerens favør kunne de faktiske inntektsmessige omstendigheter i samboerforholdet neppe gi klageren status som reell forsørger.

Om dette spørsmålet skrev Forsvarets overkommando slik:

«Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten viser til sakens dokumenter hvor det fremgår at mannskapet den 7 okt d å fikk tilstått behovsprøvet botillegg med 50 %.

Ved etableringstidspunktet var mannskapet og hans samboer studenter. Bo- og livsoppholdsutgifter ble betalt med lån og stipend fra Statens lånekasse.

Mannskapet har vært i lønnet arbeid i ca fire måneder før førstegangstjenesten. Dette gir ikke status til å være hovedforsørger. Inntektene har heller ikke vært så store.

Mannskapets samboer bør ta kontakt med sosialkontoret i hjemstedskommunen for å få hjelp til sine livsoppholdsutgifter. Det vises til lov om sosial omsorg.

Samboerpar uten felles barn har ingen forsørgelsesplikt overfor hverandre.

Bakgrunnen for at bestemmelsene i Fredsregulativet del I 3.3.1 samt avsnitt J pkt 1 d i Forsvarets sosialkatalog ble innført, skyldes at endel samboerpar har etablert seg i egne boliger. Ved etableringstidspunktet og frem til førstegangstjenesten har mannskapene vært å anse som hovedforsørgere fordi de har hatt de største inntektene. Det hadde ikke vært mulig å etablere seg i egen bolig uten deres inntekter. For ikke å stå i fare for å måtte selge boligen med tap på tvangsauksjon ble ovennevnte stønadsordning innført.»

Ombudsmannen avsluttet saken med brev til klageren slik:

«Som det fremgår av Velfs begrunnelse er De ikke blitt betraktet som hovedforsørger i relasjon til Forsvarets regelverk for bostønad.

Den tidligere avgjørelsen om tilståelse av botillegg med 50 % dekning er således opprettholdt.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor synes Velf å ha gitt en korrekt beskrivelse av praktiseringen av gjeldende regelverk for denne sakstypen.

Med hensyn til en så vidt mulig lik praktisering av gjeldende bestemmelser kan det ikke sees at De er blitt urettmessig eller usaklig forskjellsbehandlet i relasjon til mannskaper i tilsvarende situasjoner.

På bakgrunn av sakens opplysninger kan vi således ikke se noen grunn til å rette kritikk mot Forsvarets avgjørelse i saken, idet vi heller ikke ser grunn til å foreta noen ytterligere tiltak i saken.»

II

En vernepliktig hadde fått avslag på søknad om bostøtte til sine leieutgifter vedrørende en hybelleilighet. Søknaden var avslått med bakgrunn i at han ifølge Folkeregisterets bostedsbevis hadde vært bosatt i vedkommende kommune i mindre enn fire måneder før militærtjenesten.

Klageren hevdet at han dessverre ikke hadde vært kjent med betydningen av å melde flytting til Folkeregisteret og at flyttemelding således var blitt utsatt til kort tid før innrykk til militærtjeneste.

Velferdsoffiseren ved klagerens avdeling anbefalte dispensasjon fra 4 måneders-regelen i dette tilfelle.

Under Ombudsmannens saksbehandling ble oppmerksomheten særlig rettet mot tidspunktet for innflyttingen i leiligheten og tilflyttingen til kommunen. I denne forbindelse ble bl a fremskaffet en attest fra en privat bedrift som bekreftet at klageren hadde hatt praksisplass i bedriften i en periode før innlevert flyttemelding.

Klagerens husleiebok var mangelfullt ført og kunne ikke dokumentere innflyttingsdato med sikkerhet. Ombudsmannen fant likevel

grunn til å forelegge saken for FO/Velf til fornyet vurdering og skrev bl a slik:

«Under søknadens behandling synes det å ha vært lagt avgjørende vekt på at mannskapet ikke var registrert i folkeregisteret på den aktuelle adressen i X (Y kommune). Han hevder imidlertid å ha flyttet til X i januar 91 etter å ha avbrutt skolegangen på Z. Det ses fremlagt dokumentasjon for at han hadde praksisplass i X, i samarbeide med Arbeidsformidlingen, fra 25/4 – 23/8-91. Husleiebok i kvittert stand ses lagt frem.

Etter mannskapets anførsler bes FO/P 8 vennligst vurdere om det kan være grunn til å foreta lempninger fra kravet om flyttemelding til folkeregisteret, evt bes vurdert om saken bør forelegges FD iht FR del I, pkt 9.4.»

Etter denne nye gjennomgang traff FO/Velf følgende avgjørelse:

«Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten vil på bakgrunn av de opplysninger med dokumentasjoner som nå foreligger tilstå mannskapet kr 2 650,- pr mnd i behovsprøvet botillegg.

Stønaden gis m v f innrykksdato.

Bekreftelse på utfallet i saken er sendt direkte til mannskapets tjenestegjørende enhet.

FO/Velferdstjenesten beklager at mannskapet i utgangspunktet ikke har fått klarlagt sin sak ved NN.»

III

En vernepliktig skrev «som en siste utveg» til Ombudsmannen og anmodet om bistand til å få dekket sine husleieutgifter til en kjellerleilighet i foreldrehjemmet.

Bostøttesøknaden var avslått med henvisning til at boforholdet ikke oppfylte stønadsreglenes vilkår for å kunne bli definert som et selvstendig boforhold i foreldrehjemmet.

Etter å ha gjennomført nødvendige undersøkelser i saken skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Etter gjeldende bestemmelser gis det som hovedregel ikke bostøtte til mannskaper som bor i foreldrehjemmet. Reglene om bostønad tar bl a sikte på å hindre at et mannskap i et selvstendig boforhold utenfor foreldrehjemmet skulle miste det faste boforholdet som en følge av inntektsavbrudd i forbindelse med militærtjenesten. FO/P 8s avgjørelse ses å vise til at Deres boforhold ikke kan betraktes som et selvstendig boforhold i relasjon til Forsvarets regler.

I henhold til fremlagte dokumenter, sammenholdt med telefonsamtalen den 2 d m, legges til grunn at De sa opp leieavtalen fra den 10/4-92, grunnet manglende økonomisk evne til å betale husleie.

Sokkelleiligheten har ikke tidligere vært utleiet til noen andre leietagere. Leiligheten består av en hall, kjellerstue, 2 soverom, bad og wc. Hallen har åpen trappeoppgang direkte til foreldrenes stue i første etg. I underetasjen er fellesrom med foreldre, med adkomst fra hallen. Et av Deres soverom har også tidligere vært Deres «gutterom» i foreldrehjemmet.

Med hensyn til en fast praktisering av bestemmelsene i analoge tilfeller ser jeg ingen grunn til å rette noen kritikk mot Forsvarets avgjørelser i denne saken.»

IV

En elev ved en av Forsvarets flerårige tekniske befalsskoler ønsket Ombudsmannens medvirkning til å få innvilget bostøtte til tross for at boforholdet var etablert etter påbegynt militær utdanning. Klageren skrev slik:

«Jeg søkte om bostøtte (dispensasjonssak) 22.01.92, se saksmappe. Denne søknaden ble avslått fordi jeg og min samboende ikke hadde bodd sammen fire måneder før min tjenestetart, slik direktivet for sosiale tjenester i Forsvaret beskriver. Saken ble anket til FO 06.04.92, og avslått på samme grunnlag.

Denne regelen er etter min mening siktet på mannskaper som avtjener vanlig verneplikt. Dette er fordi det er naturlig for meg som 3-årig elev å etablere meg sivilt i løpet av skoleperioden, som er av en helt annen karakter enn de vernepliktiges periode.

Det har tidligere vært praktisert at elever her ved X har fått botillegg/dispensasjon på samme grunnlag som meg. Per i dag får alle som bor sivilt bostøtte. Alle disse elevene har fått dispensasjon fra firemånedersregelen. Av disse kan jeg nevne: AA, BB og CC.

På grunnlag av dette ber jeg Dem om å undersøke saken, og se om vanlig praksis er fulgt. Hvis dette ikke er tilfelle, ber jeg Dem om å anbefale dispensasjon fra firemånedersregelen.»

Saken ble tatt opp med Forsvarsdepartementet som særlig ble anmodet om å kommentere klagerens påstand om tidligere innvilgede dispensasjoner. Departementet besvarte Ombudsmannens henvendelse slik:

«Spørsmålet om dispensasjon fra 4 måneders-regelen ved etablering i boforhold for elever ved Forsvarets skoler er tidligere behandlet i departementet på prinsipielt grunnlag.

Departementet viser til vedlagte kopi av sitt skriv av 16 desember 1986 til XX. Det fremgår her at elever ved flerårige befalsskoler ikke kan gis generell adgang til å etablere selvstendig boforhold under skolegangen. Dispensasjon fra 4 (tidligere 6) måneders-regelen må vurderes etter søknad i hvert enkelt tilfelle. Dette er fortsatt departementets syn.

De dispensasjonssøknader mannskapet henviser til er ikke behandlet i departementet.»

Heller ikke ytterligere undersøkelser i saken kunne bekrefte at klageren var ugunstig forskjellsbehandlet i forhold til tidligere elever i samme situasjon.

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«Saken ble tatt opp med FD i mitt brev av 1 d m, hvoretter FDs uttalelse foreligger i brev av 7 d m. Kopi vedlegges.

Ombudsmannens oppgave er på Stortingets vegne å foreta en upartisk vurdering dersom militært personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltningsmyndigheter.

Regler om botillegg tar bl a sikte på å hindre at et mannskap i et på forhånd etablert boforhold skulle miste det faste boforholdet som følge av et inntektsavbrudd grunnet militærtjensten. På et prinsipielt grunnlag har FD i brev til XX dat 16 des 86 bl a uttalt:

«Det kan ikke aksepteres at elever ved flerårige befalsskoler får generell adgang til å etablere selvstendig boforhold på et tidspunkt da de som hovedregel ikke har slik økonomisk evne.»

FD synes å ha fulgt en fast praktisering av disse bestemmelsene, selv om det foreligger en adgang til å dispensere fra bestemmelsene i særlige unntakstilfeller.

Etter de opplysninger som foreligger kan jeg ikke se at det er grunn til å rette noen kritikk mot FDs avgjørelse om ikke å innvilge dispensasjon fra bestemmelsene i dette tilfellet.

Med sikte på en så vidt mulig lik praktisering av bestemmelsene ser jeg ikke grunn til å foreta ytterligere tiltak i saken.»

V

En vernepliktig klaget over manglende innvilgelse av bostøtte. Klageren opplyste at han hadde leiet ut sin leilighet for militærtjenesteperioden, men hadde oppnådd en månedlig leie som var kr 2 740,- lavere enn hans totale utgifter til leiligheten. Denne underdekning ønsket han å få innvilget som botillegg fra Forsvaret.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at han ikke hadde dokumentert inntekter i tiden før militærtjenesten som kunne forsvare hans store boutgifter.

Under Ombudsmannens klagebehandling ble klagerens inntektsforhold nøyere klarlagt, og Ombudsmannen fant grunn til å anmode FO om å undergi saken fornyet vurdering slik:

«Fra ovennevnte mannskap har jeg ved brev av 30 f m mottatt klage over avslått søknad om botillegg.

Avslaget sees å være begrunnet med at søkeren ikke har hatt økonomisk evne til å forsvare sine boutgifter før militærtjenesten. I forbindelse med min foreløpige gjennomgang av saken har jeg ved henvendelse til X ligningskontor fått opplyst at NN har innlevert selvangivelse for 1991, hvorav fremgår at han i tiden 1/2 - 1/7-91 hadde en lønnsinntekt på kr 31 000,-. Arbeidsgiver i denne perioden var firma AA.

Ved siden av dette har han oppgitt å ha motatt delvis arbeidsledighetstrygd i 1991 med kr 33 000,-.

På denne bakgrunn kan det synes som mannskapet vil kunne dokumentere en viss betalingssevne ved egen lønnsinntekt.

Jeg vedlegger sakens dokumenter og vil under henvisning til telefonsamtale med 1. kons Y anbefale at saken undergis fornyet behandling. De vedlagte dokumenter ønskes i retur sammen med FOs avgjørelse i saken.»

Forsvarets overkommando traff følgende nye avgjørelse:

«Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten vil på bakgrunn av sakens karakter revurdere sitt tidligere vedtak og tilstå mannskapet behovsprøvet botillegg med kr 2 740,- pr mnd.

Stønaden gis m v f innrykksdato.

Stønaden er vurdert med bakgrunn i de sosiale kriteriene som foreligger. Det ville være urimelig at mannskapet pga førstegangstjenesten skulle risikere å miste sin bolig.

FO/Velferdstjenesten har lagt vekt på at mannskapet i sitt fellesskap med tidligere samboer hadde planlagt kjøpet av boligen.

I ettertid har mannskapet leid ut sin bolig for å få dekket gjeldsrentene på sine låneforpliktelser. Husleiedelen dekkes ikke av leietakeren ifølge sakens dokumenter.

Det fremkommer ingen opplysninger om hvorfor mannskapet ikke får dekket faktiske utgifter i f m utleie av sin bolig. Det antas at han allikevel ut fra dagens situasjon i boligmarkedet ikke kunne få større leieinntekter enn de han i h t leiekontrakten mottar.

Etter avtale mellom Ombudsmannen for Forsvaret og FO/Velferdstjenesten sendes saken direkte til Garnisonen for ikke å forsinke saken ytterligere.»

Forsvarets skolevirksomhet

Det er i 1992 behandlet to saker i denne gruppe.

I

En USK-elev klaget til Ombudsmannen etter at han var blitt innstilt for frabeordring fra befalsutdanningen etter å ha fått strykkarakter i faget MF (militært forhold).

Den klagende bygde sin protest mot frabeordringsvedtak på at han var blitt for strengt bedømt og at beslutningen om å frabeordre ham var truffet først ca 3 uker etter observasjonsperiodens utløp.

Nærmere undersøkelser i saken viste at klageren på et tidlig tidspunkt hadde fått skriftlig underretning om instruktørens negative observasjoner vedrørende hans resultater i MF. Konkrete forbedringer innen bestemte tidsfrister var oppstilt som krav for fullføring av utdanningen. Såvel skolesjef som skoleråd var etter observasjonsperioden kommet til at tilfredsstillende resultater ikke var oppnådd, og frabeordringen var derfor blitt vedtatt. Etter å ha avventet resultatet av ankebehandlingen hos Generalinspektøren for Hæren skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til telefonsamtale den 23 f m, idet vi samme dag fikk oversendt fra Dem resultatet fra ankebehandlingen i brev fra Generalinspektøren for Hæren dat 14 f m.

Dersom vedtaket skulle være truffet etter saksbehandlingsfeil med avgjørende betydning for resultatet, eller om vedtaket skulle fremtre som åpenbart urimelig, har Ombudsmannen adgang til å henstille til avgjørelsesmyndigheten om å endre et slikt vedtak. Ombudsmannens vurdering er upartisk og retter seg således mot en objektiv vurdering av det påklagede forholdet. Ombudsmannen har imidlertid ikke adgang til å prøve rene skjønnsmessige vurderinger for karakterfastsettelse, herunder for faget Militært forhold.

Etter det som er fremkommet i saken synes det å foreligge visse motstridende uttalelser vedrørende enkelte episoder. Det er imidlertid en samlet vurdering av den enkelte elevs egenskaper, herunder etter iakttagelser over lang tid foretatt av skolens befal og instruktører som danner grunnlaget for skolens skjønnsmessige avgjørelse om karakterfastsettelse i faget Militært forhold.

I skolesjefens brev til Dem dat 25 jun d å fikk De skriftlig advarsel og karakter Stryk i MF. Årsaken ses begrunnet i brevets pkt 2. I brevets pkt 4 opplyses om prøvetid til 31 jul d å, hvor det også lyder slik:

«En ny Stryk medfører vurdering om eventuell fremstilling for dimisjon og overføring til ordinær tjeneste, jfr TJ 5-1-3, pkt 52.»

Deres klage ses bl a begrunnet med at det ble begått en formell feil når De ikke fikk tilbakemelding/ny karakter før ca 3 uker etter den forutsatte dato. I denne forbindelse ses GIH å ha påpekt at De burde ha blitt orientert om at det ville ta noe tid før den nye karaktervurderingen ville kunne gjennomføres.

Etter gjennomgåelse av sakens omstendigheter kan den utsatte karakterfastsettelsen etter mitt syn ikke betraktes som noen saksbehandlingsfeil med avgjørende betydning for resultatet.

Når det gjelder sakens rene skjønnsmessige vurderinger kan det heller ikke antas at karakterfastsettelsen har bygget på nonen utenforliggende hensyn med avgjørende betydning for helhetsvurderingen.

På bakgrunn av det ovenstående kan jeg derfor ikke se grunn til å rette noen kritikk mot NNs eller GIHs avgjørelse i saken.»

Klageren var skuffet over resultatet og anmodet Ombudsmannen om på nytt å vurdere frabeordningssaken, idet han nå påberopte seg rettigheter etter såvel Tjenestemannsloven som Arbeidsmiljøloven. Han viste til at en tjenestemann i staten ikke kan sies opp uten å ha fått anledning til å «forklare seg muntlig for den myndighet som skal avgjøre saken». Likeledes viste han til Arbeidsmiljølovens bestemmelser om at en «oppsigelse skal inneholde opplysninger om arbeidstakers rett til å kreve forhandlinger» osv.

Ingen av disse reglene var fulgt i hans tilfel-

le, hevdet klageren og mente derfor at frabeordningen måtte ansees ugyldig.

Denne henvendelsen ble av Ombudsmannen besvart slik:

«Med henvisning til Deres brev av 2 d m må opplyses at det påklagede vedtaket er vurdert i relasjon til sakens foreliggende opplysninger og relevante bestemmelser.

Når det gjelder Deres henvisning til bestemmelser i Lov om statens tjenestemenn, må opplyses at denne loven gjelder for arbeidstakere som er tilsatt i statens tjeneste på grunnlag av en arbeidsavtale, jfr lovens § 1. Tjenestemannsloven gjelder således ikke for personer som utfører tjeneste etter Vernepliktsloven.

De bestemmelser som De viser til i Arbeidsmiljøloven gjelder heller ikke for vernepliktige og elever ved Forsvarets skoler, i henhold til Kgl res av 17 juni 1977, jfr Arbeidsmiljølovens § 3, pkt 2 b.

Deres brev kan for øvrig ikke ses å inneholde noen nye opplysninger med betydning for sakens resultat, hvoretter det heller ikke kan ses noen grunn til å gjenoppta saken til behandling ved vårt kontor.»

II

En hovedtillitsvalgt for en av Hærens avdelinger i Nord-Norge hevdet i en klage til Ombudsmannen at det forelå klare skjevheter med hensyn til foredelingen av Voksenopplæringsmidler i Hæren. Klageren mente at nettopp hans avdeling var «sterkt underfordelt med VO-midler vurdert ut ifra antall tjenestegjørende dager».

Han ønsket Ombudsmannens medvirking til å få endret fordelingsreglene.

Forsvarets overkommando, som ble anmodet om å avgi uttalelse til klagerens anførsler, avviste klagen med å vise til at nettopp denne avdeling hadde «et av de beste og mest omfattende voksenopplæringstilbud i hele Forsvaret». Om fordelingen av voksenopplæringsmidlene i Forsvaret generelt, hadde FO bl a følgende å anføre:

«Fordelingen av voksenopplæringsmidler mellom forsvarsgrenene er basert på de budsjettforslag som hvert år fremmes av forsvarsgrenstabene innenfor gitte rammer og i forhold til utarbeidede virksomhetsplaner ved de enkelte tjenestestedene.

Nettoforbruket av VO-midler, dvs midler til disposisjon minus merinntektsfullmakt basert på inntekter, utgjorde for 1991 følgende (tall i hele tusen):

Hæren	49 786	49,9 %
Sjøforsvaret	26 660	26,6 %
Luftforsvaret	23 665	23,6 %

For 1992 er følgende midler stillet til disposisjon (inntekter trukket fra):

Hæren	58 793	49,9 %
Sjøforsvaret	32 539	27,6 %
Luftforsvaret	26 558	22,5 %

Å oppnå en helt «rettferdig» fordeling av midlene mellom forsvarsgrenene er en vanskelig prosess, så lenge forholdene er så ulike med hensyn til struktur, geografi, tjenestemønster osv. Det er f.eks. ikke rettferdig utelukkende å nytte «tjenestegjørende dager» som det eneste fordelingskriterium. Ved store avdelinger vil det eksempelvis kunne produseres billigere voksenopplæring pr elev enn ved mindre avdelinger.

Hovedstrukturen i Forsvaret i dag er at Hæren er representert med relativt store enheter, mens Sjøforsvaret og Luftforsvaret har både store og mange små enheter.

Forsvarets overkommando har lenge arbeidet med å finne relevante og rettferdige kriterier for fordeling av midlene. Fra og med budsjettåret 1993 vil budsjetteringen av voksenopplæringsmidler kun skje på ett hovedserienummer for hele Voksenopplæringen. Dette gjør fordelingen og disponeringen enklere.

FO/P er imidlertid innstilt på i løpet av 1992 å finne kriterier for fordeling av voksenopplæringsmidler som på en best mulig måte ivaretar «rettferdighetsprinsippet.»

Vervede kvinner i Forsvaret

Det er behandlet fire saker i denne gruppen i 1992. gruppen omfatter foruten ordinært vervet personell (grenaderer) også kvinner som utøver frivillig militærtjeneste. Kun en av årets klagesaker er mottatt fra kvinnelig personell. Det er forøvrig Ombudsmannens erfaring at det kvinnelige personell som etter egen søknad gjør militærtjeneste, finner seg vel til rette i det militære miljø. Også rent fritidsmessig skjer det en positiv utvikling i Forsvaret hva angår forholdene for kvinners militærtjeneste. Selv om kvinnene fortsatt utgjør en svært beskjeden andel av soldatmassen – ca 1 % – må det ansees som positivt at jenter ikke sjelden velges som tillitsvalgt for soldatene.

Gruppen omfatter også saker vedrørende menig personell i frivillig FN-tjeneste.

I.

Tre grenaderer ansatt i Luftforsvaret klaget via sin organisasjon til Ombudsmannen etter at de hadde fått avslag på sitt krav om dekning av faktiske boutgifter.

Ved fremleggelse av en omfattende dokumentasjon redegjorde organisasjonen på klagerens vegne for sakens innhold og den omfattende men resultatløse forutgående korrespondanse. Det omstridte tema som ble forelagt Ombudsmannen til vurdering var spørsmålet om Forsvaret etter gjeldende avtaler var forpliktet til å refundere grenaderenes faktiske husleie. Grenaderes krav om full husleiedekning var basert på fredsregulativets hovedregel om at vervede skal ha fritt kvarter. Dette krav var avvist under henvisning til at

de angjeldende grenaderer var tilsatt på den forutsetning at de selv skaffet seg bolig. Klagerne hadde derfor fått utbetalt en månedlig kvartergodtgjørelse i samsvar med den gjeldende tarifferte sats. Fra motparten var det også vist til at det ved utlysingen av stillingene var gjort kjent at søkerne selv måtte skaffe bolig.

Først flere år etter tiltredelsen hadde grenaderene gjort krav om å få dekket differansen mellom den utbetalte kvartergodtgjørelsen og sine faktiske utgifter til husleie.

Overfor Ombudsmannen redegjorde Forsvarsdepartementet bl a slik:

«Ved utlysning av stillingene ble det opplyst:

«Den som tilsettes må selv skaffe seg bolig.»

I gjeldende særavtale for vervede, fredsregulativet del V, Revidert utgave 1 mars 1977, var inntatt i pkt 42.a. følgende bestemmelse:

«Den vervede har fri kost og anvist kvarter. Beordrings- eller kompensasjonstillegg utbetales ikke.»

Utgangspunktet for vervedes lønnsbetingelser var, og er, altså at fri kost og fritt kvarter skal være en del av disse.

I samme særavtale var i pkt 42.c. inntatt følgende:

«Når den vervede ikke kan anvises fritt kvarter, tilstås en kvartergodtgjøring på inntil pr mnd kr 125,-.»

Retningslinjenes pkt 16 b ii hadde følgende ordlyd:

«vervede anvises kvarter i mannskapsforlegningen . . .»

«Retningslinjer for vervede mannskapers tjeneste i Forsvaret» er ikke en avtale, men en drøftingssak mellom partene.

Ut fra det faktum at Forsvaret ikke i alle tilfeller kan stille mannskapsforlegninger til disposisjon, har partene imidlertid sett behov for å inngå avtaler om godtgjørelse hvor fritt kvarter ikke kan anvises, jf Fredsregulativet pkt 42.c.

Situasjonen på X, med oppbygging av flystasjonen, tilsier at det var adgang til å presisere i utlysingen at innkvartering ikke kunne skaffes av Forsvaret.

Departementet vil på dette grunnlag avvise organisasjonens påstand om at Forsvaret ikke har noe relevant regelverk på området. «Regelen» er at fri kost og fritt kvarter normalt skal gis. Hvor dette ikke er mulig, tilstås godtgjørelse iht FR Del V pkt 42.c. for dette.

I regulativmessig sammenheng blir de tre angjeldende grenaderene derfor å betrakte på lik linje med andre grenaderer som bor privat.

Departementet er enig i at satsen for manglende kvarter har vært for lav til å dekke reelle boutgifter, men en vil samtidig presisere at fredsregulativet Del V er en særavtale som er gjenstand for forhandlinger.

Departementet har ikke hjemmel for å inngå noen spesiell avtale om godtgjøring utover gjeldende regulativsatser. I den forbindelse kan opplyses at vervede ved Y flystasjon i sin tid fikk samme godtgjøring for manglende kvarter som grenaderene ved X.»

I sitt konkluderende brev til organisasjonen skrev Ombudsmannen slik:

«Det vises til organisasjonens brev av 4 mar d å hvor det anmodes om Ombudsmannens vurdering av de aktuelle grenaderers vilkår ved X flystasjon, idet grenaderene ikke var blitt anvist fritt kvarter m m. Ytterligere kommentarer er gitt i organisasjonens brev av 26 jun d å, med henvisning til mitt brev av 24 mar d å.

Forsvarsdepartementet ble ved mitt brev av 3 jul d å anmodet om å avgi en uttalelse til organisasjonens anførsler, og spesielt i relasjon til de omtalte forhold ved X flystasjon.

FDs uttalelse foreligger i brev av 13 d m, kopi vedlegges, hvor det med henvisning til særavtalen for vervede, FR del V, pkt 42 a uttales:

«Utgangspunktet for vervedes lønnsbetingelser var, og er, altså at fri kost og fritt kvarter skal være en del av disse.»

Når det gjelder andre deler av de vervedes betingelser er det også vist til samme særavtale, pkt 42 C, som lyder:

«Når den vervede ikke kan anvises fritt kvarter, tilstås en kvartergodtgjøring på inntil pr mnd kr 125,-.»

Grenaderes klage er bl a basert på en påstand om at Forsvaret ikke har noe relevant regelverk for den spesielle situasjonen som forelå ved X flystasjon. På den bakgrunn hevdes at det ville vært naturlig å opprette en egen avtale om godtgjøring for manglende tilbud om kost og kvarter.

Etter mitt syn, og med henvisning til ordlyden i særavtalens pkt 42 C, antas denne bestemmelsen å regulere nettopp en slik situasjon hvor det ikke kan anvises fritt kvarter.

I grenaderes vervingskontrakter er det bl a henvist til vilkår i nevnte særavtale.

Forøvrig var grenaderene kjent med forutsetningen om at de selv måtte skaffe seg bolig, idet dette var kunngjort i utlysingen av stillingene.

Grenaderene har ikke klaget over noe brudd på spesielle inngåtte avtaler, eller påpekt noen sviktende forutsetninger for deres kontraktsinngåelser. Først etter at grenaderene var blitt oppmerksomme på den nevnte regelen om anvisning av fritt kvarter synes det omtalte økonomiske kravet tatt opp. Forøvrig tok regelen primært sikte på anvisning av kvarter for grenaderer i mannskapsforlegning.

Når det gjelder rene rimelighetsbetraktninger sees FD å være enig i at satsen for manglende kvarter har vært for lav til å dekke reelle boutgifter. Samtidig presiderer FD at FR del V er en særavtale som er gjenstand for forhandlinger, idet en ikke har hjemmel for å inngå noen spesielle avtaler utover gjeldende regulativsatser.

Det forstås forøvrig at situasjonen ved X flystasjon ikke har representert et enestående tilfelle i Forsvaret. Pr i dag er som kjent regulativsatserne blitt vesentlig forhøyet.

På bakgrunn av denne sakens opplysninger, og med sikte på en lik praktisering av gjeldende avtaleverk, kan jeg ikke se grunn til å rette kritikk mot FDs avgjørelse i saken.»

II.

En kvinnelig FN-soldat var blitt refset og ilagt en bot på kr. 500,- for ikke å ha møtt opp til vakt på grunn av forsovelse under sin tjeneste i UNIFIL (Libanon).

I sin klage til Ombudsmannen rettet hun sterke bebreidelser mot de militære myndigheters behandling av saken. Under henvisning til at hun i flere dager hadde hatt aktiv tjeneste fra kl 0630 til kl 2200 – også den angjeldende dag – måtte forsovelsen være unnskyldelig, mente klageren.

Til tross for telefoniske og skriftlige purringer, lyktes Ombudsmannen bare delvis i å skaffe til veie sakens dokumenter og kommenterende uttalelser fra rette myndighet. Under disse omstendigheter fant Ombudsmannen grunn til å anmode Generaladvokaten om å foreta kontroll av saken. Ombudsmannen skrev slik til Generaladvokaten:

«Klageren hevder at skriftlig anke over nevnte refselse ble levert innen 48-timersfristen, men at hun aldri har mottatt noe skriftlig svar på anken. Det er derfor bl a stillet spørsmål om anken er blitt behandlet av rette ankeinstans.

Videre hevdes at hun heller ikke har mottatt noen muntlig begrunnelse for en evt klageinstans' avgjørelse, og av den grunn vites ikke om evt. ankeinstans har bygget på riktige premisser.

Klageren har stillet spørsmål om hva som konkret ble betraktet som uaktsomt for refselsen, og herunder om hva hun burde ha gjort annerledes, idet hun hevder at forsovelsen skyldes et beklagelig og hendelig uhell i en spesielt belastende arbeidssituasjon gjennom flere dagers varighet. Hun har undret seg over hvorfor hun ikke ble vekknet/oppringt i den omtalte situasjonen.

Hun hevder videre at refselsesutsteder hadde forsikret henne om at refselsen ikke ville få noen betydning, og grunnet stor vakt- og arbeidsbelastning hadde hun ikke forfulgt saken mens hun var i Libanon.

Iflg klageren er det på hennes rulleblad tilføyet en notis i formildende retning for refselsen, om stor vakt- og arbeidsbelastning, men dette er ikke kommet til uttrykk på refselsesordren.

Jeg viser forøvrig til brev sendt XXX fra vårt kontor dat 7 juni d å og 10 okt d å.

I forsøk på å få avklart hvilke premisser som har vært avgjørende for selve refselsen og ankebehandlingen, har jeg først med brev dat 21 f m fra XXX blitt meddelt at regimentet ikke hadde mottatt sakspapirene fra Libanon. ved tidligere telefonhenvendelser fra vårt kontor til regimentet er det kun besvart

at utsteder av refselsesordren skulle avgi en uttalelse, hvoretter regimentets uttalelse ville foreligge. Noen annen informasjon fra regimentet er ikke gitt til vårt kontor.

Det ses nå opplyst at det omtalte arkiv og sakspapirer er kommet frem til XXX den 12 sep d a. Videre ses opplyst at refselsesutstederen skal ha avgitt en redegjørelse mottatt ved regimentet den 23 jun d å.

Refsessessakens dokumenter er likevel ikke mottatt ved vårt kontor, bortsett fra selve refselsesordren sendt fra klageren. Den omtalte redegjørelsen fra refselsesutsteder i jun d å er heller ikke mottatt ved vårt kontor.

Med henvisning til det ovenstående ser jeg dessverre grunn til å be om Generaladvokatens kontroll av denne saken.

Sakens dokumenter vedlegges og bes vennligst returnert sammen med Deres uttalelse og øvrige saksdokumenter for en evt etterfølgende behandling ved vårt kontor.»

Etter sin gjennomgang av saken kom Generaladvokaten til følgende konklusjon:

«Jeg har konstatert at refselsen er avgjort av rett klageinstans, men at klagebehandlingen lider av slike saksbehandlingsfeil at klageinstansens vedtak må ansees ugyldig»

hvoretter han anmodet om at klagebehandlingen ble gjennomført på nytt.

Under den fornyede klagebehandling ble refselsen opphevet i klagenemnda for disiplinæraker, idet nemnda ikke kunne finne subjektiv skyld på klagerens side.

Befalssaker

Det er behandlet 23 saker i denne gruppe, hvorav 10 fra tidligere år.

I sju av sakene er avgjørelsen endret i klagerens favør. I 1991 ble det ved Ombudsmannens kontor behandlet i alt 20 individuelle klagesaker fra befal. De fleste klagesaker fra befal finner en i kategorioen engasjement, tilsetting, forbigåelse og økonomiske forhold, foruten saker vedrørende videregående befalutdanning.

I.

En kaptein gjorde henvendelse til Ombudsmannen og ønsket bistand til å få «rettet opp en feil» som etter hans mening var begått mot ham i 1984. Det urettmessige besto angivelig i at han i oktober 1984 hadde fått melding om opprykk til kaptein fra og med 1 jan 85. Noen uker senere var denne meldingen blitt annullert under henvisning til at man ved en beklagelig feil ved den første underretning hadde kommet til å overse en antegnelse om at han en måned tidligere (sep 84) var dømt til ett års fengsel for forbrytelse mot straffeloven. Dommen var vedtatt og rettskraftig.

Under klarleggingen av sakens nærmere omstendigheter ble opplyst at han først had-

de fått opprykk til kaptein 2½ år senere. Klageren hevdet at våpengrenstaben ikke kunne ha rett til å tilbakekalle meldingen om grad-soppykk fra 1 jan 85 og gjorde krav om kapteins lønn og ansiennitet fra 1 jan 85 istedet for 1 juli 1987.

Etter foretatte undersøkelser besvarte Ombudsmannen klageren slik:

«Etter Deres anmodning om Ombudsmannens bistand, jfr Deres brev av 22 aug f å, ble De i brev av 2 sep f å bedt om å begrunne nærmere hvilke feil De mener X har begått i denne saken. Først med Deres brev av 28 mai d å er den omtalte dommen fra 1984 nå fremlagt med Deres brev av 19 d m.

Når det gjelder den omtalte forbrytelsens karakter kan det ikke herske noen tvil om at slike forhold har betydning for gradsoppykke og stillingsbesetninger.

Deres begrunnelse for klagen synes utelukkende basert på at X i brev av 31 okt 84 hadde meddelt Dem opprykk, med iverksettelse fra 1 jan 85.

Annulleringen av nevnte brev med Xs brev av 19 nov 84, med henvisning til en beklagelig feil, synes derfor å ha vært Deres klagegrunn, og således ikke de underliggende årsakene til annulleringen av brevet. Den omtalte dommen var vedtatt.

Klager over forvaltningsavgjørelser må fremmes for de ordinære klageorganer uten ugrunnet opphold, men det kan ikke ses opplyst om De i 1984 tok saken opp som en ordinær klagesak.

Etter at De ble tilsatt som kaptein, fra 1 jul 87, har De i brev av 4 jul 87 søkt om endret tilsetningsdato til 1 jan 85, begrunnet med en tidligere saksbehandlingsfeil. Med Xs brev av 24 jul 87 ses søknaden ikke imøtekommet. Hvorvidt Xs avgjørelse ble fremmet for ordinært klageorgan i 1987 kan heller ikke ses opplyst. Som regel er det 1 års frist for å klage til Ombudsmannen, regnet fra den endelige forvaltningsavgjørelse etter det påklagede forholdet. Ombudsmannen er imidlertid ikke avskåret fra å ta en sak opp til behandling etter at den alminnelige fristen er utløpt, dersom han etter sakens karakter og forholdene forøvrig finner grunn til det.

Med henvisning til alminnelige regler om passivitet og foreldelse, og under hensyntagen til sakens karakter og Deres anførte saksbehandlingsfeil i 1984, anses det i dag ingen rimelig grunn til å ta denne klagesaken opp til realitetsbehandling ved vårt kontor.»

II.

En fenrik som hadde vært beordret til universitetsstudier på Forsvarets bekostning, klaget til Ombudsmannen over å ha blitt fra-beordret studiene og overført til ordinær be-falstjeneste.

Begrunnelsen for frabeordringen var ifølge Forsvarets overkommando at fenriken hadde strøket ved «diverse eksamener» og hadde «ingen mulighet til å fullføre studiene på normal tid». Da frabeordringsbrevet kom hadde klageren allerede gått over til studier etter an-

net fagvalg og mente at Forsvaret ville ha utbytte av at han gjennomførte alternative studier i stedet. Klageren hevdet å ha fått muntlig støtte fra kompetent hold i Forsvaret for sin overgang til nytt studiefag.

En omfattende korrespondanse ble nødvendig for å belyse Forsvarets mulige mdvirkning og approbasjon av hans overgang til andre studiefag. Til tross for at visse samtaler nok hadde funnet sted var det likevel ikke mulig å dokumentere at noen ansvarlige på Forsvarets side hadde godkjent de endrede studieplaner.

Ombudsmannen konkluderte saken slik:

«Selv om det foreligger divergerende oppfatninger av samtalen med X den 9 aug 91, kan det på ingen måte sees påvist at det ble inngått noen bindende avtale om endringer av vilkårene for beordringen av Dem til Universitetet. Jeg kan således ikke se at det foreligger noe avtalebrudd fra Forsvarets side.»

III.

En offiser ønsket Ombudsmannens uttalelse i forbindelse med en pågående tvistesak vedr en tjenesteuttalelse. Klageren hevdet at en bestemt, noe belærende, anmerkning i tjenesteuttalelsen fra rapporterende offiser var å anse som en reaksjon mot hans lokalpolitiske engasjement.

Som medlem av kommunestyret hadde klageren engasjert seg sterkt i forbindelse med visse omorganiseringsplaner for den militæravdeling han selv var i tjeneste ved. Med støtte av kommunens ordfører og rådmann hevdet klageren at tjenesteuttalelsen var egnet til å reise tvil om befalingsmenns reelle rett til å drive politisk virksomhet. Kommunen hadde forøvrig funnet grunn til å gjøre en henvendelse til Forsvarsdepartementet om saken.

Etter Ombudsmannens gjennomgang av saken kunne konstateres at tjenesteuttalelsen var blitt behandlet i klagenemnd hvorunder nemnda enstemmig var kommet til at den angjeldende uheldige bemerkning var «tvetydig» og «ikke direkte relatert til tjenesten». Nemnda hadde derfor besluttet at setningen ikke skulle «tillegges betydning ved fremtidige vurderinger». Nemndas avgjørelse skulle følge som vedlegg til den aktuelle tjenesteuttalelse og forefinnes i habns personellmappe.

I sitt endelige svarbrev til klageren konstaterte Ombudsmannen at den påklagede tjenesteuttalelse var blitt endret og uttalte videre:

«Dersom De utover den omtalte tjenesteuttalelsen skulle føle Dem urettmessig behandlet i Forsvaret, grunnet Deres politiske virksomhet utenfor tjenesteforholdet, kan De som kjent fremme en begrunnet klage til de ordinære forvaltningsmyndigheter, hvoretter

sakens utfall også kan bli å vurdere ved vårt kontor.

På en generelt grunnlag vil jeg bemerke at jeg anser det som et vesentlig anliggende å bidra til at politisk interesse og engasjement blant befal ikke gis belastende virkning tjenestemessig.»

IV.

En kaptein tok opp en klage i forbindelse med et boligsalg som han mente var gjennomført i strid med gjeldende regler. Av klagerens henvendelse og medfølgende dokumenter fremgikk at Forsvaret hadde foretatt salg av en boligeiendom til en sivil tjenestemann uten at nødvendig hensyn var tatt til interesserte kjøpere blant militært personell som etter reglene hadde forkjøpsrett.

Klageren hadde selv innlevert et pristilbud pålydende takstsum, men hadde tatt forbehold om å kunne høyne budet. Uten nærmere kontakt med andre bydere var boligen blitt solgt til den sivile byder hvis utgangsbud lå høyest.

Klagebehandlingen medførte en omstendig og tidkrevende innhenting av opplysninger med sikte på å få klarlagt sakens faktiske omstendigheter. Vesentlige sider ved eiendoms-overdragelsen hadde beklageligvis foregått ved muntlige avtaler og var derfor ikke dokumenterbare. Det ble imidlertid fastslått at den sivile kjøper allerede hadde ervervet rett til eiendommen på det tidspunkt hans manglende forkjøpsrett ble konstatert.

I sine avsluttende bemerkninger til klageren måtte Ombudsmannen konstatere at da salgsavtalen først var inngått og skjøteoverdragelsen til den sivile kjøper hadde funnet sted, kunne Forsvaret ikke omgjøre salget ved tvang. Noe slikt er mulig bare ved søksmål og dom. En frivillig omgjøring av salget var forsøkt telefonisk, men uten resultat.

Den angjeldende institusjon i Forsvaret som hadde forestått salget, beklaget at reglene ikke var blitt fulgt, men lovet å innskjerpe disse overfor sine lokalavdelinger rundt om i landet.

Ombudsmannen avsluttet saken slik:

«Når det gjelder den muntlige kontakten med kjøperen sees nå at X finner forholdene prinsipielt meget betenkelige, idet muntligheten gjør forholdene umulig å dokumentere.

Det fremgår således at Xs interne saksbehandlingsregler mht skriftlighet umiddelbart vil bli innskjerpet på nytt. Videre sees X å påpeke feil ved anvendelsen av gjeldende regelverk og svikt i interne arbeidsrutiner i denne saken.

Dersom gjeldende regelverk var blitt korrekt fulgt ville sannsynligvis en kpt NN og De vært fremtredende blant søkerne.

Til tross for de ubestridte feil ved salget av eiendommen kan hverken FD eller X se at de

står i en slik stilling at feilene gir Dem noe rettmessig krav på erstatning.

Vi må medgi at Forsvarets vurdering av Deres rettslige stilling synes å være korrekt.

Deres klage synes imidlertid å ha medført et formålstjenlig resultat, idet kritikkverdige forhold er blitt avdekket. Etter det som nå er kjent har FD tatt opp med X spørsmål om reaksjoner både generelt innen X og overfor de personer som har behandlet denne saken.

Vi ser dessverre ingen mulighet for å kunne bistå Dem frem til en annen løsning i saken, men det antas at saken har bidratt til at Forsvaret vil tilstrebe å unngå slike saksbehandlingsfeil for fremtiden.»

V.

En kaptein tilskrev Ombudsmannen med påstand om at han av lokal bolignemnd ikke var behandlet etter tildelingsreglene. Klageren fremholdt at reglene forutsatte at de bolig-søkende skulle tildeles «hensiktsmessig bolig» og ikke som i hans tilfelle «tak over hodet».

Den tildelte leilighet var etter klagerens mening helt utilstrekkelig, særlig med hensyn til soverom, for hans familie som foruten en voksen hjemmeboende datter besto av hustru som ventet barn nr 2.

Etter at konas graviditet og familiens behov for større leilighet var bekreftet ved uttalelse fra lege, ble saken forelagt Sentral bolignemnd som ankesak.

Ombudsmannen varslet kapteinen om hans rett til fornyet klage dersom dette skulle ansees nødvendig etter utfallet av behandlingen i Sentral bolignemnd.

Ombudsmannen har ikke hørt fra klageren senere.

VI.

En tidligere engasjert fenrik med ingeniørutdanning ønsket Ombudsmannens vurdering av en tilsettingssak som han mente var klanderverdig behandlet. I forbindelse med etableringen av Vernepliktsforvaltningen hadde han søkt på to utlyste stillinger, hhv stillingen som leder for forvaltningsseksjonen og en stilling som driftstekniker ved den samme lokale vernepliktsforvaltning. Blant de aktuelle søkerne mente klageren seg best kvalifisert for begge stillingene. Tilsetningsmyndighetene hadde imidlertid valgt to andre kandidater.

Etter innhenting av tilsetningsdokumentene for samtlige søkere til begge utlyste stillinger, kom Ombudsmannen til at det ikke var noe å bemerke til ansettelsen vedrørende stillingen som leder for forvaltningsseksjonen. Med hensyn til ansettelsesprosedyren ved settelsen av stillingen som driftstekniker fant Ombudsmannen at vesentlige saksbehand-

lingsfeil hadde forekommet. Blant annet var det grunn til tvil om tilsetningsmyndigheten hadde fått seg forelagt fullstendige opplysninger før tilsetningsvedtaket. Noen innstilling fra innstillingsmyndigheten forelå ikke.

Etter å ha innhentet Forsvarsdepartementets redegjørelse og kommentarer til de konstaterede uregelmessigheter tok Ombudsmannen på nytt kontakt med departementet med forslag om å søke saken løst i minnelighet. Ombudsmannen skrev bl a slik:

«Stillingen som driftstekniker stiller krav om EDB-relatert utdanning fra Distrikthøyskole/tilsvarende. Formell utdanning kan kompenseres med 2-3 års EDB-erfaring kombinert med relevante kurs.

Det sees ønskelig med 2-3 års erfaring med drift, generell software eller programmering.

Søkere med erfaring fra personelladministrasjon vil bli foretrukket etc.

I henhold til tilsetningsreglementet pkt 25 d SKAL det gis begrunnelse for hvordan en søker anses kvalifisert, eventuelt ikke kvalifisert. Som en avslutning på omtalen av søkerne skal det gis en innstilling som SKAL omfatte 3 søkere dersom 3 eller flere søkere finnes kvalifisert for stillingen etc.

I denne tilsettingssaken er det ikke fremlagt noen omtale av de aktuelle søkere, og heller ingen innstilling fra innstillingsmyndigheten.

Den tilsatte i stillingen har ikke Distrikthøyskole eller tilsvarende. Hun har realskole, handelsskole og EDB-kurs. Hennes manglende formelle utdanning forutsetter således at hennes EDB-erfaring kombinert med relevante kurs, har oppveiet den manglende formelle utdannelsen. I utlysingen av stillingen var også fremhevet betydningen av erfaring fra personelladministrasjon etc. Hvordan den tilsatte er ansett kvalifisert, jfr pkt 25 d, er som kjent ikke drøftet i noen av de fremlagte dokumenter.

Klagerens formelle kvalifikasjoner for stillingen synes å ha vært funnet akseptabel, jfr FDs brev av 7 jul d å.

Ifølge FOs brev av 25 jun d å hadde X ikke innstilt noen som nr 3 til stillingen. FO opplyser bl a at det ville vært riktig å gi en mer utfyllende omtale av NN og dermed gi en begrunnelse for hvorfor X ikke anså ham kvalifisert, jfr tilsetningsreglementet pkt 25 d og 33.

I brev av 7 jul d å sees FD å uttale at mangelfull omtale av NN kan sees på som en saksbehandlingsfeil. FD har imidlertid også vist til tilsetningsrådets selvstendige plikt til å gjennomgå søknadene.

Når det gjelder søkerlisten oppsatt av X, som forutsettes som holdepunkt for Tilsetningsrådets vurderinger, er det opplyst at heller ikke denne inneholdt alle relevante faktiske opplysninger om NNs utdanning og praksis. FD sees i brev av 7 jul d å å uttale at opplysningene er såpass relevante at de burde vært kommet frem på annen måte enn i hans søknad.

Etter det som hittil er opplyst synes det å være bragt på det rene at saksforberedelsen var mangelfull da saken ble oversendt til Tilsetningsrådet. Det antas derfor ikke å være urimelig å stille spørsmål om tilsetningsrådets

medlemmer kan ha oversett relevante vektige premisser for de skjønnsmessige vurderingene av søkerne, premisser som altså ikke er fremkommet i søkerlisten eller noen omtale av søkerne.

Hvilke faktiske kriterier tilsetningsrådets medlemmer kan ha bygget på ved de skjønnsmessige vurderingene av søkerne er ikke kjent.

FD uttaler i brev av 7 jul d å, med utgangspunkt i den manglende omtale av NN, at det var grunnlag for tilsetningsrådet å returnere saken.

Klageren har påpekt at rådet ved brudd på tilsetningsreglementet hadde plikt til å returnere saken etc.

Konklusjonen i FDs brev av 7 jul d å sees å være at FD finner saksbehandlingen noe mangelfull, men ikke av en slik karakter at det skulle få betydning for tilsetningsvedtakets gyldighet, jfr Fvl § 41.

Klageren har i brev av 30 jul d å avgitt ytterligere bemerkninger, og herunder fremhevet de kvalifikasjonsmessige forskjeller mellom søkerne.

I brev av 26 aug d å har klageren fremmet et forslag til en minnelig løsning i saken, i forbindelse med at hans nåværende stilling av organisasjonsmessige årsaker er blitt foreslått oppnormert til konsulentstilling.

I lys av de ubestridlige mangler ved saksbehandlingen, finner jeg grunn til å anbefale departementet å vurdere en eventuell løsning av saken i minnelighet. Departementets reaksjoner imøtesees.»

Etter ytterligere drøftelser ble saken avgjort i minnelighet ved at klageren (NN) ble innrømmet personlig avlønning med virkning fra tilsetningstidspunktet for den påklagede stilling.

VII.

En oberstløytnant som mente seg avtalestridig behandlet ved en husleieregulering, ønsket Ombudsmannens gjennomgang av saken.

Det fremgikk av klagen at de angjeldende myndigheter i Forsvaret ensidig hadde iverksatt en husleforhøyelse for hans plasskommandantbolig med over 50 %. Klageren hevdet at hans husleie nå var blitt langt høyere enn for tilsvarende boliger i området, og at hans private økonomi var blitt svært anstrengt. Han viste også til at det lokale arbeidsmarkedet ikke ga noen muligheter for lønnet arbeid for hans kone, hvorfor familien var henvist til å leve på en inntekt. Klageren avsluttet sitt brev slik:

«Jeg ber Ombudsmannen for Forsvaret om hjelp til å vurdere

- den juridiske holdbarheten i den kraftige prisøkningen som er skjedd.
- om forskjellsbehandlingen i leiepris i samme boområde er rimelig.

- om sjefer med tildelt sjefsbolig har adgang til å søke en hvilken som helst bolig i et lokalt boområde.»

Etter en første henvendelse til Forsvarsdepartementet om saken, fikk Ombudsmannen opplyst at årsaken til husleieforhøyelsen var at de lokale myndigheter ved avtaleinngåelsen hadde kommet til å fastsette en feilaktig lav leie. Departementet fant imidlertid ingen juridiske betenkeligheter ved Forsvarets handlemåte. Det ble samtidig opplyst at klageren ikke hadde noen boplikt i boligen og kunne derfor velge en annen og rimeligere bolig.

Ombudsmannen fant at departementets svar ikke hadde gitt noen tilfredsstillende oppklaring av myndighetenes rett til ensidig å foreta en slik vesentlig endring av de avtalte leievilkår. I et nytt brev til FD fremholdt Ombudsmannen følgende:

«med henvisning til sakens tidligere korrespondanse finnes det riktig å oppsummere visse omstendigheter som antas å måtte legges til grunn for Ombudsmannens vurdering av klagen fra oblt NN.

Det prinsipale spørsmålet gjelder fastlegging av avtalebetingelsene i det konkrete leieforholdet, med utgangspunkt i den inngåtte husleiekontrakten undertegnet av NN som leietaker den 1 aug 89.

Denne vurderingen kan primært ikke rette seg mot hva som er vanlig markedsleie for en sammenlignbar bolig på stedet.

Leieforholdet ses etter forvaltningsmyndighetenes uttalelser å gjelde en «Sjefsbolig» ved X garnison, uten status som særvilkårsbolig og uten boplikt.

I relasjon til sjefsboliger på særvilkår etter TFF kl 8 kan den konkrete leiekontrakten muligens ha vært egnet til å misforstås. Under «Særlige merknader» i standardkontrakten er bl a tilføyet: «Særvilkår er innført fra 1 apr 87 for «øremerkede sjefsboliger . . .»

Ved kontraktsinngåelsen ses månedlig husleie avtalt til kr 1 833,- + kr 25,- for garasje, foruten kr 12 000,- pr år til fyring og elektrisitet. I hht kontraktens pkt 4 betales husleie basert på en prosentvis forrentning av det til enhver tid gjeldende verdigrunnlag for boligen.

Etter leietakerens opplysninger hadde han ved avtaleinngåelsen lagt vesentlig vekt på det avtalte leiebeløpets størrelse, da han valgte å bringe familien med til beordringsstedet X.

Dersom de någjeldende betingelsene i leieforholdet hadde vært kjent ville han ikke ha inngått leiekontrakten, hevder leietakeren.

Det er ikke opplyst at leietakeren burde ha forstått at det avtalte leiebeløpet var fremkommet etter et tidligere feilaktig beregningsgrunnlag.

Etter ca 9 mndrs botid ses husleien forhøyet med ca 50 %. Husleieforhøyelsen er ikke begrunnet med et tidsrelatert forhøyet verdigrunnlag, jfr leiekontraktens pkt 4, men reguleringsgrunnlag, jfr leiekontraktens pkt 4, men reguleringsgrunnlag anvendt før kontraktinngåelsen med leietakeren.

Leiebeløpet utgjør ofte det viktigste element i en leieavtale, og ved en ekstraordinær høy leiesøkning etter kort tid kan det stilles spørsmål om leieøkningen representerer en regulering innenfor de avtalte gjensidige forpliktelsene, eller om endringen må betraktes som et nytt avtalegrunnlag.

Leietakeren kan som regel velge om han vil inngå en ny endret avtale eller om han vil fraflytte boligen.

I nærværende sak har leietakeren ikke akseptert leieforhøyelsen og heller ikke fraflyttet boligen, idet han påberoper de avtalte leiebetingelsene.

Hvilke reelle valgmuligheter leietakeren med familie hadde da husleien ble vesentlig forhøyet etter den omtalte feilberegningen er ikke særlig kjent.

Etter det som er opplyst hva angår det konkrete avtalegrunnlaget synes saken å være noe spesiell.

Det anses derfor riktig å forelegge saken på nytt for FD i fall det skulle foreligge noen uklare omstendigheter som kan gi grunn til en ny gjennomgåelse av saken før Ombudsmannen på et upartisk grunnlag tar stilling til klagen.»

Saken utløste en langvarig korrespondanse mellom berørte forvaltningsmyndigheter i Forsvaret, FD og Ombudsmannen. Etter ca 18 måneders saksbehandling traff departementet følgende avgjørelse i saken:

«Forsvarsdepartementet viser til skriv av 14 januar 1992, om oberstløytnant NNs klage over husleieforhøyelse. Departementet uttalte bl a at det er såpass mye tvil ved forhøyelsen at saken, sett i forhold til dens ubetydelighet, nå bør ut av verden. Departementet ba X kontakte oblt NN og komme frem til en omforent løsning.

X tok opp saken med oblt NN i skriv 17 februar. Innholdet i skrevet er utvilsomt noe annerledes enn departementet hadde ventet. Videre har Ombudsmannen for Forsvaret kommet tilbake til saken.

Som nevnt anser departementet at det er betydelig tvil ved forhøyelsen. Dog anser departementet at Forsvaret iht husleiekontrakten har rett til å regulere verdigrunnlaget uten varsel. Endringen må imidlertid være innenfor rimelighetens grenser, og det er her tvilen kommer inn.

På bakgrunn av ovenstående bestemmer departementet at husleieøkningen i april 1990 reduseres til 10 %. Den husleie som da fremkommer danner grunnlaget for husleien i resten av den tiden oblt NN bebodde boligen, dvs således at senere husleieøkninger beregnes ut fra dette grunnlag. Etter at oblt NN flyttet ut skal naturligvis den riktige husleien benyttes.»

VIII:

En pensjonert major, som hadde vært engasjert på «pensjonistvilkår», klaget til Ombudsmannen over avslag på sitt krav om lønn under sykdom.

Saksdokumentene bekreftet at klageren hadde vært engasjert for å utarbeide et nytt

regelverk i forbindelse med overgangen til ny vernepliktsforvaltning. Noen skriftlig kontrakt var ikke inngått, og det ble således tvil om engasjementets tiltenkte varighet. Det var også tvil om klagerens rett til lønn under sykdom.

Av klagerens detaljerte beskrivelse av sakens faktiske omstendigheter fremgikk at han den 25 april 1990 var blitt sykemeldt og friskmeldt den 23 juli samme år. I mellomtiden hadde han fått underretning fra sin oppdragsgiver om at han nå var løst fra sitt engasjement med virkning fra 1 mai. Det resterende arbeid ville bli utført av stabens eget personell, og lønn ville bli utbetalt frem til og med 30 april.

Klageren hadde reist krav om lønn for hele sykemeldingsperioden som imidlertid var blitt avslått under henvisning til at engasjementet var bragt til opphør under hans sykefravær med virkning fra 1. mai. Majoren fant dette «uforståelig» og anmodet om Ombudsmannens «snarlige og positive svar».

På Ombudsmannens anmodning fremla oppdragsgiveren en uttalelse som bekreftet enighet om sakens faktiske grunnlag, men mente seg ikke avtalemessig forpliktet til å utbetale klageren hverken oppsigelseslønn eller lønn under sykdom. Det ble også opplyst at engasjementet var avsluttet som følge av mangel på lønnsmidler.

For en nærmere belysning av pensjonisters rettigheter i angjeldende tilfeller ble Arbeids- og administrasjonsdepartementet anmodet om en uttalelse i saken.

Administrasjonsdepartementet hadde følgende å opplyse:

«Når det gjelder rettigheter i forbindelse med oppsigelse, er dette området uregulert for pensjonister. Hvis det ikke foreligger en arbeidskontrakt, har vedkommende ikke krav på oppsigelsestid. I dette tilfellet er arbeidsforholdets varighet ikke stadfestet ved en arbeidskontrakt. Partene er heller ikke enige om hva som muntlig var avtalt. Etter det som er opplyst finner Arbeids- og administrasjonsdepartementet at NN ikke hadde krav på å fortsette til arbeidet var sluttført. Imidlertid er departementet av den oppfatning at i fremtiden bør pensjonister som engasjeres bli bedre opplyst om sine arbeidsvilkår når de tiltrer.

Det bør også avtales en passende oppsigelsesfrist.»

Under henvisning til de uklare kontraktsvilkår og Arbeids- og administrasjonsdepartementets uttalelse, fant Ombudsmannen grunn til å anmode Forsvarsdepartementet om å undergi saken fornyet vurdering.

Forsvarsdepartementet besvarte Ombudsmannens anmodning bl a slik:

«Slik departementet ser det var termineringen av major NNs ansettelsesforhold 25 april 1990 saklig begrunnet. En legger da til grunn at termineringen ikke ble framskyndet av hans sykdom. Han har således ikke krav på å få utbetalt lønn under sin sykdom og departementet kan ikke se at det er grunnlag for å rette noen kritikk mot Xs behandling av saken.

Sett på bakgrunn av at AAD mener det bør fastsettes en passende oppsigelsesfrist i tilfeller hvor det ellers ikke er avtalt når arbeidet skal være avsluttet, er departementet villig til å vurdere en løsning som imøtekommer klager.

Departementet vil foreslå at major NN tilkjennes lønn fram til og med 31. mai 1990. Etersom han ikke kan sies å ha krav på dette, og siden han allerede har fått utbetalt lønn fra 25 april og fram til 1 mai 1990, forutsetter departementet at det ikke reises krav om renter av beløpet.

Før departementet går videre med ovennevnte, er det ønskelig at Ombudsmannen gir sitt syn på den skisserte løsning, etter eventuelt å ha tatt den opp med major NN.»

Klageren som ble gjort kjent med departementets tilbud, fant dette som en akseptabel løsning på sin sak.

Det kan opplyses at myndighetene nå har utarbeidet et eget kontraktsformular under tittelen «Engasjementskontrakt for befal engasjert på pensjonistvilkår». Begrunnelsen var å forhindre lignende misforståelser i fremtiden.

Sivilt personell

Det er behandlet 2 saker i denne gruppe.

Et ektepar, begge tilknyttet kontoret for en av våre militærattasjeer i utlandet, ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på å oppnå refusjon for reiseutgifter tur/retur utenriksstsjonen - Oslo i forbindelse med en flyulykke hvorunder deres datters samboer hadde omkommet. Ekteparets søknad var blitt avslått med henvisning til at den omkomne militærflyveren ikke var gift med deres datter og at ulykken derfor ikke kunne defineres som «ulykke i egen familie».

Etter å ha innhentet uttalelse fra berørte parter i saken fant Ombudsmannen grunn til å be Forsvarsdepartementet om ny behandling av saken og skrev slik:

A og B har bedt om min bistand etter avslag på deres søknad om å få dekket reiseutgifter X/Oslo tur-retur. Det vises til brev (udat) motatt ved vårt kontor hhv den 12 og 22 dm.

Søknaden sees vurdert etter Særavtalen for Forsvarets militære og sivile personell ved stasjoner og NATO-staber i utlandet. Etter avtalens § 4 pkt 6 får utsendt tjenestemann og/eller ektefelle dekket hjemreise ved dødsfall, livstruende sykdom eller ulykkestilfelle i vedkommendes egen familie.

Ved søknadens behandling synes det avgjørende vektlagt at den omkomne svigersøn-

nen, Y, ikke er ansett å falle inn under definisjonen av «egen familie» i forhold til klagerne.

Betydningen av tilstanden til klagerens datter, som følge av flyulykken og dødsfallet, kan imidlertid ikke sees kommentert i relasjon til den omtalte bestemmelsen i Særavtalen.

Det sees fremhevet at ektepartiet, etter telefonhenvendelse fra garnisonspresten på Z, fant det nødvendig å reise til sin datter omgående etter flyulykken den 23 sep 90. Det sees bl a opplyst at datteren var ute av stand til å ta vare på seg selv og sitt barn. Ved foreldrenes ankomst hadde datteren sammenbrudd, barnet var hos naboer etc. Hun trengte tilsyn hele døgnet, hvorefter hun og barnet bodde sammen med foreldrene i X i 3 måneder.

Klagerne mener at saken ikke skulle vært vurdert etter Særavtalen, men etter en spesiell fullmakt som ble gitt bataljonen i forbindelse med denne militære flyulykken. Etter de tilleggsopplysninger som klagerne har gitt, tør jeg vennligst anbefale FD å foreta en fornyet vurdering av saken.»

Departementet besvarte Ombudsmannens henvendelse slik:

«Forsvarsdepartementet viser til brev av 25 mai d å fra Ombudsmannen for Forsvaret om ovennevnte sak.

På bakgrunn av nye opplysninger i saken, spesielt hva angår helsetilstanden til klagerens datter, har Forsvarsdepartementet vurdert saken på nytt.

Etter dette finner departementet å kunne samtykke i at A og B refunderes billettutgiftene etter «Særavtalen» pkt 4.7, velferdsreiser.

I brev fra Sjøforsvarsstaben 3 apr 91/15177 er billettutgifter ved omhandlede reise oppført med kr 16 700,-. Sjøforsvarsstaben bes utbetale beløpet kr 16 700,- med fradrag av egenandel 1 200 x 2 - kr 14 300,- til A og B.»

BEFARINGER

I 1992 har Ombudsmannsnemnda besøkt avdelinger i Trøndelag samt tre avdelinger i Oslo-området.

Distriktskommando Trøndelag

Befaringen ble gjennomført etter et program koordinert av DKT.

DK-sjefen, generalmajor G. O. Beitland orienterte innledningsvis om DKTs oppgaver, og framhevet bl a at forhåndslagringen av materiell for allierte styrker preger virksomheten i DKT, eksempelvis med etterforsyning av materiell og øvingsvirksomhet.

En omorganisering innen DKT er påbegynt og det forventes visse personellproblemer iflg DK-sjefen.

Stabssjefen, oblt E. Aabakken ga deretter en historisk orientering om DKT, samt om DKens ansvarsområde i Møre- og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag som dek-

kes av hhv FDI 11/IR 11, FDI 12/IR 12 og FDI 13/IR 13.

DKTs organisasjon og virksomhet ble gjennomgått, herunder med forsvarsmessig planlegging, mobiliseringsplanlegging, utdanning av befal og soldater, gjennomføring av rpt-øvelser etc.

Blant DKens avdelinger ble bl a IØ 3 omtalt, med rekruttskolen, som er foreslått nedlagt.

Utdannelsen av befal skjer ved Befalsskolen for Infanteriet i Trøndelag, Trondheim, hvor det utdannes sersjanter med rett og plikt til 12 mndrs etterfølgende tjeneste. USK-korporaler utdannes ved IØ 3. Spesielt omtalt ble også Nordenfjeldske dragonregiment som oppsetter alle kavaleriavdelinger helt opp til Finnmark.

På bygg- og anleggssiden ble opplyst at Sambandsavdelingen flyttet forrige år inn i en restaurert brakke og arbeidsforholdene var angivelig blitt meget gode. Forsvarets musikkorps Trøndelag har dessverre fremdeles ikke tilfredsstillende arbeidsforhold, men en håpet nå å få tilvist en ny bygning.

DKen har i mange år arbeidet med å få etablert en befalsforlegning/messe. På slutten av 91 ble det inngått en samarbeidsavtale mellom Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret som nå synes å kunne løse dette behovet. Luftforsvarets utbyggingsprosjekt på Kuhaugen i Trondheim vil bli kombinert med bygging av en befalsforlegning med 36 hybler for befal, foruten elevhybler. Et felles administrasjonsbygg er også under planlegging i samarbeide med Forsvarets bygningstjeneste. I dag er DKens avdelinger spredd omkring i området, men en håper å få disse sentralisert av effektivitetshensyn. Intendanturmagasinet og arsenalet vil bli slått sammen og Sanitetsmagasinet kan flytte inn på samme sted.

Sjefen for personellstaben, maj E. Løberg orienterte om personellsituasjonen ved DKen. DKTs fredsorganisasjon ble gjennomgått, med 395 befal, 425 sivile og 74 RB. Det er 53 kontraktsbefal (hovedsaklig ved IØ 3), 2 overtallige som likevel er i tjeneste. Personellseksjonens sakstyper og antall over et år ga en god illustrasjon over de mest forekommende problemer hos mannskapene. De største gruppene gjelder søknader om utsettelse med repetisjonsøvelser, overføringer til tjeneste nærmere hjemmet, sosiale saker foruten ankesaker på de samme saksfelt. Når det gjaldt rpt-øvelser hadde DKen arrangert en ordning med «krisetelefon» som personellet kunne benytte ved kriser, f eks dødsfall eller sykdom i familien, yrkes- eller økonomiske problemer etc.

Tillitsvalgte for befalet og de sivilt ansatte

fikk anledning til å ta opp saker med nemnda. Fra befalets representant ble det hevdet at arbeidsgiver burde reduseres arbeidsoppgaverne for en hovedtillitsvalgt, i det han mente at det ellers kunnen bli problemer med å finne villige kandidater til vervet som hovedtillitsvalgt. Befalets representanter ønsket også befalsorganisasjonene sterkere med i planleggingen av nye byggeprosjekter.

Tillitsvalgt for de sivilt ansatte uttrykte engstelse for at det kunne bli vanskelig for de sivile å få avansementstillinger, idet offiserene oftere enn før søker sivile stillinger. Offisere ne hadde angivelig bedre utdanningsbakgrunn, noe som hadde medført at de sivile følte seg svakere i konkurransen om stillinger.

Når det gjaldt personell som eventuelt måtte fraflytte et sted som følge av omorganisering, f eks i Steinkjer-området, mente sjefen at dette personellet ved evt salg av bolig i dagens situasjon blir påført et ekstra økonomisk tap, foruten øvrige problemer. DK-sjefen ga således uttrykk for å ha stor forståelse for befalets og de sivilt ansattes problemer i Steinkjer-området.

Værnes flystasjon

Nemnda ble mottatt av stasjonssjefen, oblt Korsvold, hans gruppesjefer, representanter for befales organisasjoner, de sivilt ansattes organisasjoner ved NTL og FSTL samt hovedtillitsvalgt for de menige mannskaper. Stasjonssjefen ga en kort orientering om flystasjonens hovedoppgaver, herunder om mot-tak og fremføring av materiell for allierte styrker, om stasjonens hospitalvirksomhet, om driften av Forsvarets flyplassterminal etc. Flyskolen og Rekruttskolen, som nylig er slått sammen under «Skolegruppen», drives av Værnes flystasjon som forøvrig også er styrkeprodusent for Luftvernartiellieriets avdelinger.

En pågående omorganisering ved flystasjonen ble omtalt. Selve flyplassen benyttes av sivil luftfart med ca 95 %. Iflg stasjonssjefen arbeider derfor FO/LST med å få Luftfartsverket til å dekke en større andel av kostnadene ved å drive flyplassen.

Personellsituasjonen i henhold til någjeldende funksjonsplan ble omtalt. I 1991 var det 165 befal, mot 142 i dag. I 1991 var det 118 sivilt ansatte (19 overtallige) mot 106 sivilt ansatte i dag (18 overtallige). Stasjonssjefen uttrykte at hans hovedoppgave er å ta vare på personellet ved flystasjonen og samtidig effektivisere tjenesten. Sykefraværet blant personellet ble opplyst å være minimalt, og iflg sjefen var det en sunn stasjon på alle sektorer.

Utbyggingspaner ble kommentert, herun-

der om «Værnes sambruk», om bygging av en ny hangar og en ny mannskapsforlegning.

De militære mannskapers sosiale problemer var sjefen sterkt opptatt av. Han opplyste at slike problemer ofte var bragt med til militærtjenesten fra det sivile liv. Av slike årsaker blir legekantoret sosialkontoret, psykolog og prest ofte benyttet.

På spørsmål fra Ombudsmannen om en eventuell vernepliktskø mente ledelsen at situasjonen var blitt vesentlig forandret i løpet av de 2 siste år. Det ble opplyst å være vanskelig å få ungdom inn til førstegangstjeneste, også arbeidsledige. Etter fremmøte er det gjerne 100 mann under nivået for den forutsatte innkallingsstyrken, men inntak nr 3 og 5 i året blir gjerne «overbooket» iflg ledelsen. Ledelsen mente forøvrig at det ikke har vært noen stor vernepliktskø i Midt-Norge.

Hovedtillitsmannen for de militære mannskaper ga uttrykk for at tillitsmannsordningen burde bli tatt noe mer alvorlig, idet han følte at ansvaret for TMO-ordningen i det vesentlige var overlatt til de tillitsvalgte mannskaper, mens dette etter regelverket er sjefens ansvar. Eksempelvis viste han til sjefens ansvar for å sørge for at det blir valgt tillitsvalgte. HTV opplyste videre at UB-korporalene ved stasjonen ble pålagt å utføre kveldstjeneste i en alt for stor grad, men at de likevel ikke turde klage over forholdet til sin militære foresatte. For rekruttene del var det tilsvarende, samt at disse følte tjenesten som altfor intensiv, iflg HTV. Det ble bl a bemerket at rekruttene ikke fikk tilstrekkelig tid til å spise under måltidene, noe som angivelig forårsaket umotiverte rekrutter. Rekruttene hadde angivelig ment at de stressede tjenesteforholdene måtte skyldes en for kort varighet av rekruttskolen i relasjon til det oppsatte opplæringsprogrammet. For de faste mannskaper ved stasjonen mente HTV at problemet heller var omvendt, idet antallet soldater var meget rikelig til de aktuelle oppgavene. Kaserneforhold, oppholdsrom, dusj- og toalettforhold ble opplyst å ha en dårlig standard, men HTV opplyste å være kjent med de foreliggende planer om bygging av en ny mannskapsforlegning, idet han antok at forholdene ville bli forbedret.

Når det gjaldt ileggelse av refselsberemning HTV at det var en betydelig forskjellsbehandling av manskapene ved stasjonen, avhengig av hvilken gruppe de tilhørte, som eksempel ble nevnt reaksjoner ved forsovelse, hvor kun rapporterte mannskaper fra en gruppe ble refset. Forholdet var tatt opp i Fellesutvalget, iflg HTV. Forøvrig uttrykte HTV at sikkerhetsbestemmelsene burde bli mer konsekvent etterlevet, eks ved bruk av knall-

skudd og løssammunisjo. Til tross for de forhold HTV rettet oppmerksomheten mot, uttrykte han at tjenesteforholdene på Værnes likevel var tilfredsstillende og det forekom angivelig få klager. HTV var forøvrig for sin del tilfreds med samarbeidsforholdet og kontakten med stasjonens ledelse.

Fra rekruttskolegruppens befal ble uttrykt uheldige konsekvenser ved at rekruttskolen ikke har noe forhåndskjennskap til rekruttene bakgrunn når de møter til tjeneste. I enkelte tilfelle burde skolen vært forberedt på problemer i forbindelse med eks tidligere stoffmisbrukere. Skolen hadde angivelig erfaring med at slike rekrutter hadde skapt ytterligere problemer og påvirket miljøet blant rekruttene allerede i løpet av en uke etter fremmøte. Nemnda vil anbefale en nærmere vurdering av dette spørsmål.

Når det gjaldt Forsvarets flyplassoppgaver, eks brøyting, brann- og havaritjeneste m m mente NTLs representant for de sivilt ansatte at Luftfartsverket hittil hadde fått utført gratis tjenester fra Forsvaret. Ved en eventuell ny struktur for oppgavefordeling mente det sivilt ansatte personellet at de måtte få være med under drøftelsene. Det ble opplyst at de sivilt ansatte gjerne ville fortsette i Forsvarets tjeneste dersom deres tjenester ble mer riktig verdsatt. FSTLs representant mente forøvrig at det ville være samfunnsmessig uheldig å overføre brøyte- og branntjenesten m m til Luftfartsverket, idet de økonomiske kostnader ville bli urimelig høye. Tjenestene blir i dag utført hovedsaklig av sivilt ansatt personell i Forsvaret. I tillegg leder befalet mannskaper ved enkelte arbeidsoppgaver, noe som alternativt i Luftfartsverkets regi ville kreve ansettelse av ca 20-30 personer.

Mht omorganiseringen ved stasjonen hittil, ga forøvrig NTLs representant ros til sjef og ledelse for god orientering til de ansatte.

Sør-Trøndelag forsvarsdistrikt/Sør-Trøndelag infanteriregiment nr 12

Nemnda ble mottatt av FDI-sjefen, ob II J. Dale, stabssjefen, oblt O. Tveit, intendant, oblt S. Overrein og sjef BSIT, maj S. Aarnes.

FDI-sjefen orienterte om FDIets geografiske område og hovedoppgaver. Som hovedoppgaver ble bl a tatt opp det operative ansvaret, oppsettende adelings ansvar, lokal forvaltningsmyndighets ansvar, kommando over Befalsskolen for Infanteriet i Trøndelag, leirkommandoen i Persaunet leir etc.

FDI 12/IR 12 har 111 stillingshjemler, samt læringer på kjøkken, i bygningsteknisk arbeid etc. Syttifem personer er sivilt ansatt, total personellstyrke utgjør 125 personer.

Bygningsmassen utgjør 107 000 m² og består delvis av antikvarisk bebyggelse. Avdelingen har ansvar for 143 boliger, hvorav 14 skal avhendes. Til vedlikehold av familieboliger anvendes årlig ca 1 mill kroner. Innenfor Persaunet leir er det også en kommunalt drevet barnehage. FDIet har en befalsforlegning med hybler i Kjøpmannsgt i Trondheim, men har et større kapasitetsbehov som igjen kan bli ytterligere forsterket ved at det blir flere «pendlere» blant befalet. Det foreligger nå en plan om å bygge en ny befalsforlegning i tilknytning til et planlagt nybygg for kadetter ved Luftkrigsskolen.

De tildelte økonomiske vedlikeholdsmidler dekker ca 55-60 % av behovet iflg FDI-sjefen. Ressursene søkes konsentrert om bestemte avgrensede formål, og i denne omgang skal mannskapenes forlegning bli prioritert. I forbindelse med vedlikeholdsbudsjettet rettet sjefen oppmerksomheten mot visse problemer i forbindelse med at enkelte fagarbeidere slutter i tjenesten. Dersom avdelingen ikke får ansatt nye fagarbeidere må det leies eksterne fagarbeidere, noe som blir mye dyrere for avdelingen. Utgiftene til ekstern hjelp belastes vedlikeholdsbudsjettet istedet for lønnsbudsjettet.

De fleste tjenestegjørende mannskaper ved FDIet har hjemmeboerstatus. For mannskapene som bor i leiren hadde sjefen ikke noe inntrykk av at det forekom noen form for «brakkesyke». På Ombudsmannens spørsmål om leirens forlegningskapasitet etc, mente sjefen at det ikke var noe problem med å ta imot flere soldater som søkte tjeneste nærmere hjemmet. Det ville være nok oppgaver for soldatene. Men i så fall måtte det bli stillet ytterligere økonomiske midler til disposisjon. Iflg sjefen hadde FDIet pr i dag 20 soldater for meget i forhold til de 140 soldater som var beregnet ved tildeling av økonomiske midler.

Under omvisning i leiren ga kapt O. Skaar en orientering om leirkommandoens mannskapsforlegning med 50-60 mannskaper. Det ble opplyst at DKT har tilsammen 220 arbeidsmannskaper. Kapt Skaar mente at LKDO stort sett var en bra avdeling. Det var få refselsler og disse gjaldt som regel ulovlig fravær. Avdelingen hadde ingen/små problemer med rusmiddelbruk.

Trøndelag sjøforsvarsdistrikts kontorer og mannskapsforlegning i leiren ble også befart av nemnda. Fg sjef P og S-avdelingen orienterte om mannskapenes tjeneste- og forlegningsforhold. Første mannskaper var fordelt til forskjellige tjenestesteder. Ca 15 mannskaper hadde hjemmeboerstatus. Det ble opplyst å være god trivsel ved avdelingen, og det var iflg avdelingssjefen ikke uvanlig at mannska-

pene søkte om å få 2-3 måneders ekstra tjeneste. Forlegningsrommene med gjennomsnitt 3-mannsrom virker tilfredsstillende. Videre hadde mannskapene et trivelig oppholdsrom med biljardbord etc. Tillitsvalgt for mannskapene ved TSD kunne også bekrefte at det var tilfredshet med forlegnings- og tjenesteforhold.

Nemnda holdt et møte med de tillitsvalgte mannskaper fra LKDO, SB-avd og TSD samt kantinebestyrer. Tillitsvalgt for LKDO uttrykte håp om at de forutsatte oppussingsarbeider ved mannskapsforlegningen ble oppstartet snarest mulig, idet han nevnte visse utbedringsbehov. Mannskapene ønsket videre et eget trimrom med enkle apparater, og mente at plassmangel i hvert fall ikke skulle være noe problem. De tillitsvalgte var enige om at de kunne få mer ut av de tildelte velferdsmidler dersom de hadde en felles velferdsordning for Hærens og Sjøforsvarets mannskaper i leiren. Tillitsvalgt fra TSD opplyste at Sjøforsvarets mannskaper var velferdsmessig administrert under velferdsoffiseren på Hysnes fort. Han ønsket en bedring av velferdstilbudene.

De tillitsvalgte mente videre at den nyoppussede «Regimentsalen» i kantinebygningen burde kunne brukes til velferdstiltak, eks med biljard- og bortennisbord når salen ikke ble benyttet til andre formål.

Kantinerådsordningen fungerte ikke på noen tilfredsstillende måte iflg kantinebestyreren. Idet forskjellige avdelinger benytter kantine, følte kantinebestyreren at ingen av avdelingene følte noe særlig ansvar for kantine. Det er 2 personer som driver kantine på en skiftordning, og rent praktiske forhold medførte at det ikke ble anledning til noe egentlig samarbeide om driften. På kveldstid var kantine åpen fra 18-21, men mannskapene ønsket en lengre åpningstid.

Fra mannskapenes tillitsvalgte ble det spesielt fremhevet et ønske om å få bedre informasjon om tillitsmannsordningen. Det fremkom bl a at de tillitsvalgte ikke hadde noe kjennskap til de reglementer m m som er tillitsvalgt skal være kjent med etter forutsetningen i TMO-ordningen. Nemnda viser i denne forbindelse til tmo-relgenes pkt 70.

Luftkrigsskolen, Trondheim

Nemnda ble mottatt av sjefen for LKSK, oberst II Tore H. Bolstad og hans stab, samt tillitsvalgte for befalet, kadettene og de sivilt ansatte.

Sjefen orienterte om skolens historie etter opprettelsen i 1949 med sine første lokaler ved Akershus festning. Fra 1955 til 61 var sko-

len på Fornebu, men fra 1961 har den vært på Kuhaugen i Trondheim.

En ny krigsskoleordning ble iverksatt høsten 1984 som følge av den reviderte befalsordningen (RBO). Utdanningstiden ble forlenget fra 3 til 4 år og delt i to, LKSK I med 2 år og LKSK II med 2 år. Sjefen uttrykte tilfredshet med den nåværende utdanningsmodellen. Ved skolen i Trondheim er det for tiden 95 kadetter.

Omvisning i skolens bygg ble foretatt under orientering fra sjefen, hans medarbeidere og representanter for kadettene. I 1990 var skolen blitt modernisert og utbygget. Skolen fremtrer i dag som en moderne og effektiv undervisningsinstitusjon inneholdende bl a en stor aula med audiovisuelle hjelpemidler, bibliotek, lesesal, videotek, tidsmessige klasserom, undervisningsrom for EDB-opplæring, språklaboratorium etc. Et idrettsbygg er under oppføring og her vil det også bli anlagt en innendørs skytebane.

Skolens velegnethet til både undervisningsformål, møtevirksomhet og ulike arrangementer har resultert i at skolens bygninger i stor grad også blir benyttet av andre militære organer, militære og sivile foreninger etc.

Messepresidenten orienterte om de ulike aktiviteter innenfor Kadette-samfunnet hvor alle kadetter automatisk er medlem, bl a om sosiale arrangementer, politiske debatter, idrettstilbud, foredragsvirksomhet osv. Han opplyste at kadettene ikke hadde noen store problemer. Imidlertid følte de at hvert fag er blitt utvidet så meget at det blir for kort tid igjen til ønskelig sosialt samsvær.

Hovedtillitsvalgt for kadettene opplyste at det verserer en uløst sak mellom befalsorganisasjonene og Forsvarsdepartementet i forbindelse med overgang til et nytt system vedr lønn og tillegg for kadetter. Kadettene var blitt overført til «befals-systemet», men uten å få alle økonomiske ordninger som gjelder befall. De hevdet å ha mistet enkelte økonomiske fordeler de hadde som kadetter, uten å ha fått likeverdige ordninger i det nye systemet. Som eksempel ble nevnt økonomiske ulemper i forbindelse med flytting. HTV ga uttrykk for at slike ugunstige økonomiske vilkår kunne påvirke interessen for å søke opp-tak ved skolen. HTV mente også at kadettene i en større grad burde få være med i skolens råd og styrende organer, bl a om drøftelser av skoleplaner o l.

Hovedtillitsvalgt for de ca 30 vpl mannska-per v/LKSK uttrykte tilfredshet med de tjenestlige forholdene ved skolen.

Fra de sivilt ansattes representant ble det uttrykt en viss engstelse med hensyn til risiko for oppsigelser, idet et utkast til en funksjons-

plan for 1994 omtaler inndragning av 13 stillinger. De sivilt ansatte håpet at Forsvaret ved evt innskrenkningstiltak ville tilby det berørte personellet alternative løsninger. Hun etterlyste forslag til en «personellpolitisk tiltakspakke» for det personell som måtte bli berørt av de forestående omorganiseringer, f eks tilbud om opplæring, førtidspensjonering etc. Det ble også sterkt advart mot bruk av innleiet arbeidskraft, f eks i rengjøringssektoren.

Personellet syntes å være innforstått med at skolens virksomhet hittil var blitt høyt prioritert av de bevilgende myndigheter. Fra 1 jan 92 har LKSK ført et virksomhetsregnskap som skolen forventer vil gi nye muligheter i styringen av virksomheten. Sjefen mente imidlertid at personellet for fremtiden må være forberedt på å måtte utføre andre oppgaver enn det som opprinnelig var inntatt i en stillingsbeskrivelse.

Nemndas helhetsinntrykk etter samtalene med alle personellkategorier var at personellet følte LKSK som en god arbeidsplass hvor det var et godt samarbeide mellom personell og ledelse.

Befalsskolen for Infanteriet i Trøndelag

Nemnda ble mottatt av stabssjef FDI 12/IR 12, oblt O. Tveit, sjef BSIT, maj S. Aarnes samt representant for befalet ved BSIT.

Sjef BSIT orienterte om søknadsmassen til skolen, om fordelingen av søkere fra de forskjellige fylker etc. I 1991 var det 319 1. prioritetsøkere til 63 elevplasser. Rekrutteringen hadde sitt utspring i ca 100 % «kamerat-rekruttering» iflg skolesjefen. Skolen har to kulloptak hvert år. I dag er det 3 jenter i hvert kull. Kullene ledes av hhv 6 og 4 befall. Det er 16 stillingshjerner for befall ved skolen samt 1 grenader.

Leksdalen skytefelt benyttes i en stor grad av BSIT. Befalselevne overnatter i telt ved skytefeltet, ofte fra mandag til torsdag/fredag, hvor de også har kveldstjeneste. Med tillegg av felttjenesteøvelser blir det angivelig flere døgn i felt enn det som er vanlig ved andre befallsskoler.

Lederskapsseminar gjennomføres over 1 uke ved HV-12s øvingssenter i Haltdalen. Oppholdet koster dessverre mer enn ønskelig iflg skolesjefen. Imidlertid viser elevenes tilbakemelding at de hadde «vokst» på seminaret. Skolen hadde også bragt i erfaring at det var nyttig å ha gjennomført seminaret før skolens vinterøvelse.

De disiplinære forhold ved skolen ble ansett som meget tilfredsstillende.

Befalsskolen legger stor vekt på trafikksik-

kerhet og driver bl a en egen trafikkampanje i tillegg til Forsvarets ordinære trafikkampanje.

Befaring ble foretatt i skolens bygninger med orientering fra skolesjefen og stabssjef FDI 12/IR 12.

Skolens nye bygninger viste en høy standard og alle praktiske behov synes å være effektivt løst. Det er rasjonelle vakse- og tørkerom for klær, eget ventilert rom for våpenpuss, store oppbevaringsrom etc. Elevrommene er trivelige 4-mannsrom, og elevene kan selv avtale hvem som skal bo sammen. I samme bygning er en pen peisestue, TV-rom, biljard- bordtennisrom, innendørs skytebane etc.

Idrettsbygget kan brukes til en rekke formål, bl a til konserter, foreninger etc. I tilknytning til den utmerkede gymnastikksalen er det også rom for styrketrening og solarium. Et verksted for militære kjøretøyer etc finnes også i samme bygning.

Den gamle ærverdige hovedbygningen «Kasernen» bar dessverre tydelig preg av å trenge omfattende reparasjoner av sprekker i mur utvendig og generell utvendig oppussing. Innvendig var «Kasernen» godt vedlikeholdt og modernisert med tidsmessige klasserom, oppholdsrom, spisesal og kjøkken.

Nemndas helhetsinntrykk etter samtalene med befal og elever var at skolen ble drevet på en effektiv måte, ikke minst på grunn av god motivasjon og et utmerket samarbeide mellom ledelse og elever.

Trøndelag sjøforsvarsdistrikt, Gruppe Agdenes

Under ledsagelse av sjef TSD, kommandør I L.G. Karvel, ble nemnda befordret til Hysnes med TSD 1 – Tarva hvor kommandøren orienterte om sjøforsvarsdistriktet.

Distriktets hovedoppgave er å beskytte havneinnløp og hevde suverenitet. I fred driver distriktet kystovevåking og styrkeproduksjon. Kråkstad fort er en nyinvestering og vil være intakt i august 1992. Kommandøren redegjorde om planene vedrørende nybygg og sentralverksted, nybygg av en avmagnetiseringsstasjon. Søviknes torpedobatteri står foran en teknisk oppdatering og ved Rinnleiret forestår visse moderniseringsarbeider. Selv om nedleggingsforslaget vedrørende rekruttskolen har stått i mediernes fokus mente TSD-sjefen at mange positive tiltak er under realisering i distriktet.

Rekruttskolesjefen, k1 T. Elvebakken orienterte om rekruttskolen som har fire inntakskull pr år. Ved siste inntakskull (kull II 92) hadde 180 av 210 innkalte møtt i samsvar med

innkallingen. Oppmøteprosenten ble betegnet som normal. Av en samlet befalsstyrke på 41 er 19 i tjeneste ved rekruttskolen. De øvrige gjør tjeneste ved de bemannede fort i området.

Antallet søknader om rentestønad blant soldatene har i løpet av de siste par år blitt mer enn halvert og viser en positiv gjeldsutvikling for dagens ungdom.

Disiplinærsituasjonen viser et stabilt antall refselsler og er i hovedsak knyttet til kortere tilfeller av ulovlig fravær.

Ca 15 % av rekruttkullene mangler tilfredsstillende svømmeferdigheter ved innrykk. Avdelingens svømmehall er derfor av stor betydning og burde vært utvidet. Rekruttskolesjefen fremhevet prestens rolle, også som sosialarbeider, i forbindelse med rekruttenes ulike problemer med tilpassingen til militærtjenesten.

Under den bygningsmessige besiktigelsen ble nemnda tatt med på en omvisning i velferdsbygget med bl a kantine, bibliotek og lyttotek. Avdelingen disponerer et meget hensiktsmessig undervisningsbygg av høy standard med bl a moderne klasserom og auditorium. Gymnastikksalen har imidlertid utilstrekkelig kapasitet, særlig for enkelte ballspill.

Foruten visse beliggenhetsmessige ulemper var mannskapenes representanter svært tilfreds med forholdene på Hysnes. Kråkvågmannskapene ønsket bedre forbindelse til Hysnes.

De tillitsvalgte for det sivile personell etterlyste bedre informasjon og større åpenhet vedrørende omorganiseringsplaner, eventuell nedbemanning etc. Nemnda anser det sistnevnte forhold som et særlig personalpolitisk anliggende for våre militære myndigheter i forbindelse med de betydelige omstillinger av vårt forsvar i årene som kommer.

Ørland hovedflystasjon

På Ørland hovedflystasjon ble nemnda ønsket velkommen av fungerende stasjonssjef, oblt Stueland. Stasjonssjefen orienterte om stasjonens virksomhet og fremholdt særlig stasjonens rolle i forbindelse med AVACS-tjenesten. Idet mer enn 800 personer er tilknyttet stasjonen, er Forsvarets virksomhet av vital betydning for Ørland kommune. Samarbeidet med de sivile myndigheter i kommunen ble betegnet som meget godt.

Om de bygningsmessige forhold på statsjonen fremhevet oberstløytnanten særlig forholdene ved 330-skvadronens hangar (NATO-hangar). Denne er nå i en slik forfatning at en umiddelbar utskifting ved nybygg er nødven-

dig. Nedslitte gulv og elendig belysning skaper helt utilfredsstillende arbeidsforhold, ble det opplyst. Også mannskapsmessen er i dårlig forfatning. Det foreligger imidlertid planer om bygg av ny messe i tilknytning til befalsmessen. En slik løsning, som er kostnadsberegnet til ca 15 mill kr, vil medføre driftsmessige besparelser bl a ved at messene da vil kunne benytte felles kjøkken. De reduserte driftskostnader vil innebære at byggekostnadene antas å kunne være innspart i løpet av en 5-6 års periode. På denne bakgrunn var stasjonen opptatt av at prosjektet kan bli realisert snarest mulig.

Nemnda merket seg at forlegningsforholdene for mannskapene var av varierende standard. En ny kaserne av «Lista-modellen» som ble tatt i bruk i 1990, representerer noe av det beste i Forsvaret, mens de eldste kasernene må sies å være av heller dårlig standard. Ved kantinen skal det i nærmeste fremtid gjennomføres en omfattende oppussing.

Det var stasjonssjefens oppfatning av tjenesteforholdene ved Ørland hovedflystasjon måtte betegnes som generelt gode. Ørland har landets laveste timepris på produserte flytimer, og beliggenheten gjør stasjonen særdeles godt egnet for flyøvelser.

Under omvisningen på stasjonen som ble ledet av sjef adm.gruppen, oblt Dahl, ble nemnda bl a orientert om betydelige stormskader etter uværet ved årsskiftet 1991-92. Utbedringsarbeidene etter disse skadene var anslått til ca 5 mill kroner.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte ble det uttrykt ønske om reetablering av ordningen med oppdekket lunsj i messen. Etter gjeldende ordning må mannskapene smøre matpakker for lunsjmåltidet. De tillitsvalgte etterlyste også en rimelig forklaring på at militærnekterne var gitt anledning til egenmelding ved sykdom under tjenesten, noe soldatene ikke var blitt innrømmet. Det ble ellers opplyst at opplæringen av tillitsvalgte var noe tilfeldig ved stasjonen. Stasjonens ledelse var innstilt på å drøfte dette nærmere og finne en løsning, eventuelt i samarbeid med Værnes flystasjon.

Etter besøket vil nemnda særlig fremheve de omtalte forhold vedrørende NATO-hangaren ved 330 skvadronen og planene om ny mannskapsmesse ved stasjonen.

Nord-Trøndelag forsvarsdistrikt/Nord-Trøndelag infanteriregiment nr 13, Steinkjersannan

Fungerende regimentssjef, oberst II J. Belbo ønsket velkommen og orienterte om avdelingens organisasjon og virksomhet. Stein-

kjersannan leir er nå et sammenhengende leirrområde etter en gjennomført veiregulering og omfatter et samlet areal på over 58 000 m².

Avdelingen omfatter ca 240 ansatte. Ved en eventuell nedlegging av øvingsavdelingen vil ca 175 stillinger bli borte, herav ca 40 sivile stillinger.

Etter den foran nevnte veiregulering og de senere års investeringer i nybygg, bl a et nytt og moderne depot, er Steinkjersannan særdeles velegnet for militær førstegangsoplæring. Idrettshall er høyest prioriterte byggetiltak.

Om IØ 3 kunne sjefen, oblt Finsrud opplyse at innrykkskullene normalt varierer fra ca 260 til ca 360 mannskaper. Innslaget av kvinner er mindre enn avdelingen fasilitetsmessig er forberedt på.

Rekruttskolen har registrert et synkende antall militærnektere. Kompanisjefene kunne opplyse om færre refselsler nå enn tidligere. Ulovlig fravær dominerer som refselsesgrunn. Erfaringene viser at frihetsinnskrenking er et mer effektivt refselsesmiddel enn pengebøter. Man har derfor valgt oftere å reagere med frihetsinnskrenking istedet for bot ved refselsesutmåling. Det konstateres at refselsestilfellene konsentrerer seg om en begrenset gruppe soldater, hvorav noen går igjen som «gjentagelseskandidater» i løpet av førstegangstjenesten.

Under møtet med de tillitsvalgte for mannskapene ble det utvekslet synspunkter om en rekke aktuelle spørsmål som rabattavtalen med NSB, trafikksikkerhetskampanjen, førtidsdimittering etc.

Om tjenesten ved «Sannan» kunne de tillitsvalgte opplyse at minst 95% av mannskapene var meget tilfreds med forholdene. Selv om kosten fra tid til annen nok kunne være «litt opp og ned» fant de tillitsvalgte liten grunn til kritikk av soldattilværelsen ved «Sannan».

Nemnda forlot avdelingen med samme inntrykk.

Sanitetsregimentet, Lahaugmoen

Nestkommanderende/stabssjef oberst II Atle Steindal orienterte om regimentet, herunder om organisasjonen, de enkelte avdelingers oppgaver, personellsituasjonen etc.

Sanitetsregimentet har i 1992 135 lønshjemler, dvs 93 befal og 42 sivile stillinger. Når det gjaldt befalssituasjonen var stabssjefen spesielt bekymret for befal-/instruktørkapasiteten ved Befalsskolen for Hærens sanitet etter at både befalsskolen, USK kl B og USK kl C var blitt redusert med 1 befal pr

klasse, hvorefter skolen samlet har 15 stillingshjempler.

Ved Sanitetsskolen som utdanner vernepliktige utskrevne offiserer, er det 25 stillinger og her ble befalssituasjonen betraktet som akseptabel.

Øvingsavdelingen har mistet 4 stillinger og på denne bakgrunn redegjorde stabssjefen om avdelingens viktige oppgave med å opprettholde kvaliteten på Kjøreskolens undervisning for de vernepliktige sjåførene, spesielt av personellsikkerhetsmessige hensyn.

Avdelingen har for rekruttinntak i juli- og oktober-kontingenten tatt imot flere enn 100 rekrutter utover normal inntaksstyrke. Når regimentet i tillegg får overført midlertidige mannskaper fra Hærens øvrige oppsetninger for sanitetsopplæring, blir befals- og instruktørkapasiteten ved regimentet meget anstrengt. Denne kapasitetsbegrensningen medfører at regimentet nå må redusere tjenesteytelser for andre. Eksempelvis ble nevnt at regimentet har drevet kurs for 40-60 ungdomsskoleelever. Befalsskoleelevene har på denne måten fått god undervisningstrening og kontakten med ungdommene har vist seg meget gunstig i rekrutteringsøyemed. Grunnet mangel på befal til oppfølging av befalsskoleelevenes kursvirksomhet må denne ordningen nå bli sterkt innskrenket.

Mannskapenes hovedtillitsvalgte fikk på møte med nemnda adgang til å ta opp eventuelle saker. Han orienterte om regimentets velferds- og fritidsforhold, idet han ytret ønske om å få flere personer involvert med å drive velferdstjeneste. Han hadde forøvrig ingen spesielle saker å ta opp med nemnda.

Sjef/Personellavdelingen orienterte om disiplinærforholdene, idet han opplyste at regimentet har lavere antall refselsler enn gjennomsnittlig for Hærens avdelinger. Han mente forøvrig at sanitetssoldatene er gjennomsnittlig sterkere motivert enn andre soldater. Antall refselsler er gått ned i forhold til 1991. Rekruttkompanisjefen påpekte imidlertid at befalssituasjonen på kveldstid ikke ga mulighet til å følge opp med den ønskelige kontroll av mannskapene.

FN-tjeneste for sanitetspersonell ble omtalt med hensyn til den nytte FN-tjenesten har medført for Sanitetsregimentet. På bakgrunn av FN-tjenesten har SANR fått utprøve både planer, personell og utstyr. Spesielt ble imidlertid FN-personellets påkjenninger omtalt og diskutert, herunder om mulige ytterligere tiltak for å oppdage eventuelle helseskader snarest mulig, spesielt skader som evt viser seg først i ettertid. Gjeldende praksis om «debriefing» ble diskutert, bl a med spørsmål om denne rutinemessige behandlingsformen

kanskje bør bli grundig foretatt før personellet forlater tjenesten i krigssonen. De-briefingen blir i dag foretatt i forbindelse med personellens dimisjon i Norge, men det er reist en del tvil om de-briefingen er tilstrekkelig effektiv på et slikt tidspunkt og under slike omstendigheter.

En del av regimentets bygninger ble besiktiget av nemnda under regimentledelsens orienteringer. Som følge av den nylig foretatte sammenslåing av HSSØ og SANBN til SANR er visse nybygg oppført, herunder befalsforlegninger. Regimentets forvaltningstjenester er blitt samlet i et nytt administrasjonsbygg som synes å oppfylle behovene på en meget tilfredsstillende måte. Befalsskoleelevenes og mannskapenes forlegningsrom er av eldre dato. Nemnda fikk likevel det inntrykk at standarden ikke hadde medført noen særlige klager fra mannskapene. Behovet for vedlikeholdshall ble sterkt understreket av oberst II Steindal.

I nemndas møte med tillitsvalgte for befalet og de sivilt ansatte tok befalet opp problemer som følge av nedbemanning og omorganisering og de spesielle ulemper dette har påført SANR som en liten og sårbar våpengren, hvor på den annen side de pålagte oppgaver er meget store og av vital betydning. SANRs spesielle faglige oppgaver ble fremhevet, herunder behovet for leger og sykepleiere til en stor del av undervisningen.

Fra befalets side ble det videre pekt på at visse forvaltningsmessige behov var lite tilfredsstillende dekket som en følge av omorganiseringen til et Sanitetsregiment. Det ble påpekt å være behov for en stor hall, bl a i forbindelse med innrykk og dimisjon av mannskaper.

Det sterkest prioriterte ønske fra både personellet og ledelsen var ønsket om å få bygget en vedlikeholdshall for kjøretøyer. Det ble opplyst å være meget vanskelig å gjennomføre det nødvendige kjøretøyvedlikeholdet hvor arbeidet i en stor grad må bli utført utendørs under de nåværende forhold. Spesielt på vinterstid kunne vedlikeholdsarbeidene bli problematisk å få utført.

Til tross for de tekniske mangler fremhevet likevel de tillitsvalgte at SANR ble betraktet som en god arbeidsplass.

Om sanitetspersonellets deltakelse i FN-tjenesten under Gulfkrisen i 1991 ble det sterkt understreket at oppholdet innebar ny og utvidet erfaring i skadebehandling og utprøving av utstyr. Også materiellet viste seg å holde mål under ørkenforhold. «Oppgavene i Saudi-Arabia var realistiske. Vi fikk prøvet mobhæren på realistiske oppgaver. Vi var i krig.»

Hærens forsyningskommando

Møte ble avholdt med sjefen for HFK, generalmajor O.I. Nilsen, stabssjefen og samtlige seksjonssjefer.

Stabssjefen/Generalintendanten, oberst I R. Melheim, orienterte om HFKs organisasjon og oppgaver, herunder om det overordnede mål å produsere best mulig materiell stridsevne for Hæren og HV. Ved HFKs virksomhet deltar 330-350 personer og det omsettes årlig for ca 3,5 milliarder kroner.

Sjefen for Teknisk materiellseksjon, ob K.K. Nilsen redegjorde om seksjonens oppgave med å planlegge, lede og samordne anskaffelse av materiell etc. Viktige materiellplaner ble omtalt, og herunder om investeringsvolumet for 1992-96 med gjennomsnittlig 2 milliarder kr pr år til nytt materiell. Formålet «Ildkraft» blir tilgodesett med over halvparten av midlene. Mobilitet (kjøretøyer etc) blir tilgodesett med 15 %, EDB-prosjekter med 14,9 %, intendatur (beskyttelse/kamouflasjematr) 2,5 % etc. Foruten pågående prosjekter ble det redegjort om nylig avsluttede prosjekter.

Under Intendanturseksjonens (Generalintendanten) ansvar ivaretas utvikling, anskaffelse, forvaltning og utfasing av intendaturmateriell. Under orientering fra leder av intendaturmateriellutviklingsavdelingen ble nemnda forevist moduler for personlig soldatrustning.

Under orienteringen om soldatutrustningen og i det etterfølgende møte ble spesielt fremhevet at utrustningen er utviklet og spesielt tilpasset norske forhold. Forsvarets engasjement i FN-tjeneste byr derfor på store utfordringer, idet andre klimatiske strøk stiller helt andre krav til både materiell og utrustning. Ledelsen ved HFK la stor vekt på at dette forholdet kunne bli meget vanskelig. Generalfeltøyimesteren mente at det kunne bli et kappløp mot tålegrensen, grunnet reduserte driftsressurser i Hæren. Eksempelvis ble påpekt at oppgaver i Jugoslavia vil ha en helt annen type misjon enn Hæren er vant til og en annen slitasje på materiell enn man har erfaring fra. Foruten materiell til eventuelle utstyrer må det også være tilsvarende materiell til opplæring og trening av avløserstyrker i hjemlandet. Ledelsen poengterte imidlertid at problemene med anskaffelse av slikt hensiktsmessig utstyr er av økonomisk karakter, idet de någjeldende budsjetter er forutsatt å dekke driftsutgifter i hjemlandet.

Sjefen for HFKs interne administrasjonsavdeling, oblt F.E. Thobiassen, orienterte om personellet arbeidsbetingelser, idet han fokuserte orienteringen i en vesentlig grad mot lønnsystemet i forbindelse med fristilling av økonomiske midler. Han fremhevet at lønns-

systemet burde bli benyttet bedre for oppnåelse av prioriterte mål. Systemets forutsetninger om lokal forhandlingsrett og fleksibilitet var ikke blitt oppfylt, idet han mente at HFK ikke tilfredsstillende fikk utnytte mulighetene ved det nye systemet. Lønnsfastsettelse for de ansatte blir kun drøftet på et lokalt plan, men blir avgjort på sentralt plan i FO. På denne bakgrunn ble det hevdet å foreligge en rekke hindringer for hensiktsmessige disposisjoner fra HFKs side.

HFKs arbeidsoppgaver medfører behov for kompetansepersonell på kort tid, mens någjeldende tidkrevende prosedyrer medfører vakanser i gjerne 1½ år. For å få redusert denne uheldige vakansetiden ønsket HFK en større frihet innen personalpolitikken. Sjefen for admavd fremhevet forøvrig at det hersket en god tone mellom ledelse og de ansattes tillitsvalgte.

Nemnda avholdt møte med personellet tillitsvalgte fra hhv NITO, NTF, NJ, KOL, NTL, NOF, FSTL, BFO, NSF og TMO.

Fra flere av de tillitsvalgte ble anført at Hovedavtalen ikke blir tilstrekkelig fulgt opp ved HFK. Det ble spesielt fremhevet å foreligge mangelfull informasjon i viktige saker.

Eksempelvis ble omtalt innføring av et nytt nettverk som ikke var blitt drøftet lokalt, men antagelig kun sentralt, før det ble vedtatt. Ved endring av arbeidsmetoder var det ikke blitt drøftet endrede plasseringer av ansatte. Ved innføring av et nytt økonomisystem var de tillitsvalgte blitt varslet kun 3 dager forut om et drøftingsmøte, og den korte tiden medførte at det ikke ble mulig å ta del i reelle drøftelser.

Forøvrig ble tatt opp som uheldig at HFK ofte taper viktig erfaring når en ansatt blir pensjonert. Det ble ansett som fordelaktig om en i visse tilfelle kunne få en overlappingsperioden for erfaringsoverføring. På den annen side ble det påpekt at stillinger i noen tilfeller blir sperret ved oppnådd aldersgrense, og at vedkommende fortsetter i tjeneste på pensjonistvilkår. En annen forekommende ordning er at pensjonisten oppretter et konsulentfirma og arbeider videre i HFK som engasjert konsulent til store kostnader for Forsvaret ble det hevdet.

De fleste tillitsvalgte virket imidlertid mest opptatt av HFKs bruk av engasjerte konsulenttjenester som ble fremhevet som et stort problem og med irritasjon blant de ansatte.

Når ansatte ved HFK har oppnådd høy kompetanse slutter de gjerne i HFK, hvoretter de samme personer gjerne blir engasjerte, evt gjennom et konsulentfirma, slik at de på denne måten får adskillig bedre økonomiske vilkår. Gjennomsnittlig ansettelsestid i HFK er 2-3 år og det ble opplyst at den korte anset-

telsestiden også hadde bidratt til å fremtvinge bruk av eksterne krefter.

HFK er pålagt å redusere lønnsutgifter med 2 mill kroner, noe som har skapt irritasjon blant de ansatte grunnet den fordyrende alternative ordningen med eksterne konsulenter. Tillitsvalgte påpekte at konsulentutgiftene årlig beløper seg til over 30 mill kroner. Isteden for engasjering av eksterne konsulenter fremførte de tillitsvalgte ønske om opprettelse av rådgiverstillinger via tilsettingsråd med en varighet av f eks 6 år.

Nemnda fikk inntrykk av at sentrale bindinger på personalpolitikken ble ansett som årsak til at faste stillinger enten holdes ubesatt eller unnlates etablert til fordel for kjøp av eksterne bistand. Dette resulterer også i at etaten ikke får bygget opp nødvendig kompetanse og erfaring blant egne ansatte. Nemnda fikk bekreftet at ledelsen var opptatt av disse problemstillinger.

Nemnda ser positivt på det arbeid som legges ned med sikte på å utvide norsk industris medvirkning ved nyanskaffelser og modernisering av eldre materiell. Bl a ble det opplyst at nytt sambandsutstyr nå er under utvikling i Norge i et samarbeid med NFT, Kongsberg og L.M. Ericson. Dette utstyr synes å kunne få et internasjonalt marked av betydelig omfang.

Helsetjenesten for FN-personell

Jfr sak nr 16/1992

I forbindelse med nemndas innhenting av informasjon om helsetjenesten for det norske FN-personellet ble det avholdt møte med sjef FDI 4/IR 4, oberst II Trygve Tellefsen og FDI-lege dr Hesla den 29 september. Saken ble drøftet med bakgrunn i de hovedspørsmål som er nevnt under sak nr 16.

Oberst Tellefsen redegjorde for den norske deltakelse i FN's fredsbevarende operasjoner i tiden etter etableringen av UNIFIL i 1978 og senere deltakelse i UNIKOM (observatørmisjon på grensen mellom Irak og Kuwait) og UNPROFOR (FNs transportkontroll i Jugoslavia). Hærens innslag ultimo 1992 er 880 personer i UNIFIL, 20 i UNIKOM og ca 110 i UNPROFOR. Senere signaler tyder på at FN også ønsker norsk deltakelse i en planlagt ny FN-styrke i Somalia.

Til en samlet styrke på ca 1000 befal/menige foreligger regelmessig en søkermasse på ca 5000 søknader. Rekrutteringsgrunnlaget er således tilfredsstillende.

Høsten 1992 er 55 kvinner fra Norge i FN-tjeneste, hvorav ca 50% som befal.

Hovedvilkårene for FN-tjeneste er at vedkommende har gjennomført minst 9 mndrs

førstegangstjeneste og finnes helsemessig, vandelsmessig og militærfaglig egnet for den aktuelle tjeneste.

Inngått kontrakt om aktiv FN-tjeneste innebærer tidsbegrensede rettigheter som statstjenestemann. 60-70% av styrken søker vanligvis om rekapitulering, men kun ca 20% oppnår en forlengelse med ytterligere 6 mndrs tjeneste. Rekapitulering innvilges av kontinuitetshensyn.

Etter FDI-sjefens redegjørelse fikk nemnda høre FDI-legen, dr Hesla, som orienterte om de medisinfaglige spørsmål. Dr Hesla tok utgangspunkt i at innrykkslegens rolle ofte kunne fortone seg uvanlig, idet han ofte møter en klient som på grunn av sin sterke motivasjon for den omsøkte tjeneste, er tilbakeholdende om sine eventuelle medisinske problemer. Søkerens sterke ønske om å bli tatt ut til FN-tjeneste gjør at legen må være særlig observant under sin undersøkelse slik at personer uten tilfredsstillende helsestatus ikke feilaktig blir godkjent for tjeneste. Erfaringene viser at søkerens motivasjon ofte ligger i et «fluktønske». Han ønsker å komme på avstand fra økonomiske problemer, arbeidsløshet, ekteskapsproblemer etc. I en slik situasjon har søkeren lett for å overvurdere eller overse sin faktiske helsetilstand.

Dr Hesla rettet også oppmerksomheten mot det forhold at yrkesbefalet ikke gjennomgår den samme grundige legekontroll før uttak til FN-tjeneste.

Legens intervju med og undersøkelse av søkeren er også basert på erfaringene med tidligere FN-personell for å forhindre gjentakelse av uheldige forhold, som f eks hjemsendelse, alkoholmisbruk, disiplinærbrudd etc. Dr Hesla mente at dagens legekontroll ved innrykk - som vanligvis tar 20 minutter - måtte betraktes som tilfredsstillende.

Derimot kunne det være mer uvisst med hensyn til legeservicen under selve utetjenesten. Tilgangen på norske leger til tjeneste i Libanon har vært vanskelig, men de økonomiske vilkår er bedret i den aller seneste tid. Engasjement av kun 4 ukers varighet har liten mening og bør unngås. Heller ikke nyutdannede bør engasjeres.

Sanitetskompaniet i UNIFIL er for tiden fra Polen og kan for det norske personell innebære problemer av såvel språklig som kulturell art.

Om repatriering på medisinsk grunnlag mente dr Hesla at vedtaket måtte hvile på en svært grundig vurdering i personellgruppe med deltakelse av sjef, prest, lege og annet fagpersonell. Man må ha for øye at hjemsendelsen ofte kan medføre ytterligere ulemper. Følgeskader etter FN-tjeneste finner man ik-

ke bare blant repatrierte, men også blant personell som har fullført en kontraktsperiode. Norske sykehus/medisinske institusjoner er blitt anmodet om å varsle Forsvaret når et er mistanke om at pasienten har skader som følge av FN-tjenesten. Noen generelle helseskader etter en 6 måneders periode i FN-tjeneste kan imidlertid ikke konstateres.

Det må imidlertid opplyses at tjenesten i Sarajevo har vist seg å innebære opplevelser og påkjenninger som ikke var ventet. Personellet har møtt tilfeller av vold og brutalitet som de ikke hadde forventet og som har medført en hard påkjenning.

Med hensyn til spørsmålet om selvmordshyppigheten blant FN-personellet ble det opplyst at man mangler statistikk og eksakt oversikt. Det vi vet er at selvmordsraten i Norge har økt med ca 300% de siste 10 år. Det er

ikke utenkelig at dødeligheten blant FN-personellet er noe høyere enn blant tilsvarende grupper ellers i samfunnet, men årsakene kjenner vi ikke, ble det opplyst.

Det ble vist til at den pågående «Libanonundersøkelse» ventelig ville gi svar på viktige spørsmål vedrørende helseforholdene blant det norske FN-personell. Nemnda ble lovet å bli holdt orientert om resultatet av denne undersøkelse.

Nemndas foreløpige konklusjon synes å måtte bli at helsetjenesten under tjenestegjøringen ute bør styrkes på hensiktsmessig måte, og at yrkesbefal som søker FN-tjeneste bør tilbys bedre forhåndskontroll av lege. Det bør være såvel i den enkeltes som i samfunnets interesse at man unngår å engasjere personell til en belastende tjeneste som vedkommende helsemessig ikke er egnet for.

Oslo i februar 1993.

Per A. Utsi

Georg Jacobsen

Per Håpnes

Gunvor Schnitler

Liv Stubberud

Ellen M. Wibe

Ivar Johansen

Vedlegg.**Instruks for Forsvarets ombudsmannsnemnd**

(Stortingsvedtak 21 april 1952, jfr Innst. S. nr. 56 for 1952, med endringer ved stortingsvedtak av 9 april 1956, hvorav antall medlemmer i nemnda ble økt fra 5 til 7 (instr. § 2) og endringer ved stortingsvedtak av 12 jun 1989, jfr. Innst. S. nr. 189 (1988-89))

§ 1.

Ombudsmannsnemnda skal bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.

§ 2.

Ombudsmannsnemnda består av 7 medlemmer som velges av Stortinget for 4 år ad gangen. Et av medlemmene velges som formann og benevnes Ombudsmannen for Forsvaret. Ombudsmannen er årslønnet. Lønnen fastsettes av Stortinget. De øvrige medlemmer tilkommer godtgjørelse etter komitéregulativet.

§ 3.

Nemndas oppgave er:

- a) å behandle spørsmål som reises av tillitsmannsutvalg eller personell vedrørende tjenestetidens utnyttelse og mannskapenes forhold under tjenesten, så som mannskapenes økonomiske og sosiale rettigheter, videre spørsmål som angår undervisnings- og velferdsarbeid, kantinevirksomhet, pensjoner, utrustning, bekledning, kosthold og husrom.
- b) behandle henvendelser fra tjenestemenn i Forsvaret når de ikke ifølge annen bestemmelse skal sendes tjenestevei.

§ 4.

Tillitsmannsutvalget og personell i Forsvaret kan rette henvendelser til Ombudsmannen utenom den regulære tjenestevei, med de innskrenkninger som er nevnt ovenfor, § 3, bokstav b.

§ 5.

De saker som skal behandles, forberedes og forelegges i alminnelighet av Ombudsmannen. Medlemmene kan hver for seg eller i fellesskap legge frem eller kreve lagt frem saker til drøfting.

Nemnda kan av Stortinget, Stortingets forsvarskomite, Forsvarsministeren eller Forsvarssjefen (FO) forelegges saker til uttalelse.

Henvendelser til Ombudsmannen i saker som er nevnt under § 3, bokstav a og b, forelegges nemnda bare i den utstrekning de er av prinsipiell karakter eller har almen interesse. Sakene søker Ombudsmannen løst ved direkte kontakt med de myndigheter som han anser nærmest til å ta seg av dem.

I samband med saker som forelegges ham, har Ombudsmannen rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret, hvor sikkerhetsmessige hensyn ikke forbyr det.

§ 6.

Ved utgangen av hvert år sender ombudsmannsnemnda rapport over sin virksomhet til Stortinget. Gjenpart av rapporten sendes Forsvarsdepartementet.

Nemnda kan også når den finner det ønskelig, sende rapport til Stortinget om enkelte saker i årets løp.

I den utstrekning nemnda finner det påkrevet, forelegger den de resultater som den ved inspeksjon eller ved studium er kommet frem til, for Forsvarsministeren i form av rapport.

§ 7.

Nemnda holder sine møter så ofte det er behov for det.